

7817

మ ధు రా ద ర్శ ము

మొదటి ప్రకరణము

పూర్వము కలశంబునం దుద్భవిల్లిన ద్రోణుడును, పృథ్వీ పుత్రుండగు ద్రుపదుండును వేదధనుర్వేదాదుల నిష్ఠన ఖులై యగ్ని నేశులతోడ నభ్యసించిరి. కాలక్రమమున ద్రుపదుండు పాంచాలదేశంబునకు రాజయ్యె. పూర్వవాగ్దానమును బాల్యస్నేహమును బురస్కరించుకొని, భారద్వాజుండు ధనార్థియై యతనికిడకరిగి యవమానితుండై హస్తీపురికింజని యఖిల కురుకుమారులకు నెల్ల శస్త్రస్త్రీవిద్య కలపుచుండె.

ఇట్లు దనవలన విలువిద్యగఱచిన శిష్యులం జూచి “నా కవమానంబు చేసిన పాంచాలు నోడించి పట్టితెండు. ఇదియ నాకు గురుదక్షిణ” అని ద్రోణాచార్యుడు పనికె. వారును ద్రుపదువయింబోయి వానిచేత నిర్జితులైరి. అర్జునుండు ద్రుపదు తోడ మహాయాధ్యంబుచేసి, వానింబట్టుకొనివచ్చి, ద్రోణునకప్ప గించె. ద్రోణాచార్యుండు కయంతఃకరణుండై యుల్లసంబులాడి యోడకుఁ బొమ్మని ద్రుపదువిడిచిపెట్టె.

కాని పృథ్వీ నందనుండు మాత్ర మనమానతప్పుండై పెద్దయలిగి “సంగరాంగణంబున ద్రోణుని నిర్జించునట్టి పుత్రుని నర్జునునకు దేవియగు పుత్రికను బడయుడు” నని బ్రహ్మ విదులైన బ్రాహ్మణుల శివాసంబునకుంజనియె. అందు నిత్యం

బును బ్రాహ్మణోపాస్తిశ్చయంచ, భైక్షసంభావిత కుటుంబ భారుండై ఘోరతపోవృత్తినున్న యాజుంగని సమస్కరించి తన్నుం గృతకృత్యునిజేసినచో “లక్షగోధేయపుల” నిత్తునని ప్రాధికంఛె.

అయ్యాజుండును యాజకర్మంబున కొడంబడి యజ్ఞ ద్రవ్యంబులు సమకట్టకొని నిజసోదరుండగు నుపయాజుండు సహాయుండుగా సాత్రామణియైన కోకిలాదేవి వత్తిగాద్రువ దునకుం బుత్రకామేష్టి చేయించె. అందు మంత్రాహతులం దృపుండయిన యగ్నిదేవులన జ్వాలాభీలాంగుఁడు వాల బృహచ్చావధరుఁడు కిరీటాలంకారుఁడనగు నొకపుత్రుండును, అసితోన్నల కోమలామలాంగియు ఉత్పలనుగంధియు దివ్యతేజ ముదాల్చిన మొక్క కుమారియు, జ్వలనకుండము నందుద్భ విల్లిరి ఇట్లుపుట్టిన యాకొడుకునకుం గూతునకును ధృష్టద్యు మ్నుండును గృష్టయు ననునామధేయంబు లాకాశవాణి జన వినుతంబులుగా నుచ్చరించె.

ఇట్లు ద్రువదుండు లబ్ధసంతానుండై సంతసిల్లి యాజు నకు యథోక్త దక్షిణలిచ్చి పూజించె.

ద్రాపదీ ధృష్టద్యుమ్నులును శుక్లవక్ష చంద్రనింబోలి యభ్యుదయముగాంచి మించుచుండిరి. కాలక్రమంబున ధృష్ట ద్యుమ్నుండు ధనుర్వేద పారంగుండయ్యె. ద్రాపది వివాహ ప్రాప్తయయ్యె.

ఇంట్లుండ ద్రువదుండొకనాఁడు మంత్రిపురోహిత విద్ర సన్నిధిని “కుంతియుఁ బాండవకుమారులును లక్కయింటిలో

నుగ్రానలదగ్గు లైరని ధరామరముఖ్యుల వలన నెఱిగితి. బ్రాహ్మిని దేవేంద్రనందనునకు దేవిజేయఁ బ్రీతితోఁ గాంక్షించితి. ఇట్లు విఘ్నమాచరించుట విధాత్రునకుఁ బాడియా! మహాధ్వరమునఁ బుట్టిన యీ సరసిజాక్షిని నెట్లులొరులకునీనేర్తు?" అని దుఃఖపరవశుం డగుచుండె.

అట్టియెడఁ దత్పురోహితుండు, "రాజా! పాండవుల గుఱించి బహువిధంబులగు నిమిత్తంబులు చూచితి. ఎందునూ వారలకు నెగ్గులేదు; మీఁదుమిక్కిలి లగ్గుగు. ఇదియుం గాక యనుకూలములగు నుప్రశుతులు, బెక్కులు గాననయ్యెడి పాండవులు పరలోకగతులుగారు. పరమానందంబున నున్న వారు. ఇది తప్పదు. వారలెంచుండిరేనియు నిటకువత్తురు. నీవును శాంతచిత్తుండవై స్వయంవరంబిష్కరంబున ఘోషింపం బంపుము. ఇది కన్యాదానంబునందు రాజులకు శాస్త్రచోదితంబు" అనిన ద్రుపదుం డూరడిల్లి పాపమానంబున బంచమియు రోహిణినాఁడు స్వయంవరంబని ఘోషింపం బంచె. మఱియు నేఁకిని మోపెట్టచు, దివ్యను, శక్యంబుగాని దృఢకార్ముకమును దివమున దవ్వెదిరిగెడు కనక మత్స్యయంత్రమును తేసి భేదించిన వానికిఁ దన కూతు నిత్తునని తెలిపి పరమానందంబునం బొడలుచుండె అది యిట్లుండె.

రెండవ ప్రకరణము

లాక్షాగృహ దహనానంతరము కుంతియు బాండవు లతీత్రయాన ప్రయాణంబున మత్స్యత్రిగర్తకీచకాది విషయం బులు గడచి యేకచక్ర పురంబను నగ్రహారంబు ప్రవేశించిరి. అందు వారు జటాజిన తరువలల ధరులై వేదాధ్యయనము చేయుచు బ్రహ్మచారి వృత్తితో ఒక వివ్రగృహంబున విడిసి యుండిరి.

అన్యరంబున వారు భిక్షావృత్తి జీవించు చుండిరి. ప్రతి నిత్యము భైక్ష భిక్షాపూర్ణమైన యయిదు పాత్రములను దమ తల్లికి నివేదించురు. ఆమెయొక దత్తదార్థమును రెండు భాగ ములు చేసి, యందొక్కభాగంబు భీమునకుంబెట్టి తక్కిన భాగంబు తానును గొడుగులుం గుడుచుచు, నిట్లు కాలంబు గడపుచుండె.

ఇట్లు కొన్ని దినంబులు వారు నుఖంబున్నంత నొకనాడు బ్రాహ్మణుండొకండు ద్రుపదపురంబున నుండి చనుదెంచి, విశ్రమార్థియై, పాండవులున్న గృహంబున విడిసియుండె. గుంతీదేవి కొడుకులుం దానును నవ్విప్రు సతిభక్తినుపాసించి, “అయ్యా! యెందుండి వచ్చితిరి? ఏదేశంబులు రమ్యంబులు? ఎందుల కాజులు గుణవంతులు?” అని యడిగిన నవ్విప్రుఁ డిట్లనియె.

“ఎల్లదేశంబులును, తద్రాజులచరిత్ర సంతదలను జూచితి. ద్రుపదనిదేశముతోఁ బోల్పనర్హములగునవి యెందు దేశంబులులేవు. సర్వసద్గుణంబులఁ బరరాజులెవ్వరు ద్రుపదుఁ

జోలలేకు. ఆద్రుపదుండు తనకూతు, నయోనిజను, వగణ్యపుణ్య
లావణ్య సమన్వితను, అభిమతుండైన రాజపుత్రునకు వివా
హంబు సేయించాలక స్వయంతరంబు రచించు చున్నవాడు”
అని చెప్పి యరిగె.

దానిని పాండునందను లందులకుం బోవనెంచిరి. కొడు
కుల యభిప్రాయం బెఱింగి కుంతీదేవి యిట్లనియె.

“ఇందుగఁడు బెద్దకాలముంటిమి. ఇంకెంతకాలమున్నను
మనకగులాభమేమి! ఎవ్వడు నొరులయింటిపాత్రుననుంట యుచి
తమ! దక్షిణ పాంచాలదేశంబులు కరంబురమ్యంబులని వింటిమి
గదా! పాచాలపతియుఁ బరమ ధార్మికుండఁట; అందుల
కుం బోదము.

పాండవులును సంతుష్టాంత రంగులై “మీ పంచినయట్ల
సేయంగలవార” మని తల్లితోఁ బలికిరి. తమ యున్నయింటి
బ్రాహ్మణునకుంజెప్పి వీడ్కొని, మహాగ్రనగంబులు, సరసీ
వనంబులు, నేఱులుఁ దు సైరవిహినంబులుగడచి, నిరంతరగతి నేగు
చుండిరి. మూర్ఘమధ్యమున వేదవ్యాస మహామునీంద్రుంఁగాంచి,
నమస్కారంబు గావించిరి.

అమ్మునీంద్రుండును, వారలఁజూచి “మీరు ద్రుపదు
పురంబునకుం జక్కనరుగునది. మీకు లగ్గగు” అనిపాచ్చరించి
యంతర్ధానుండయ్యె.

పాండవులు జననీసహితం బనవరతంబు రాత్రులుం బవ
భృను బనయంబు వోవు వారొక్కనాఁ డర్థరాత్రంబున గంగా
న్నానాభిలాషంజేసి బ్రకాశార్థంబును రక్షణార్థంబుగా నొక్క

కొఱవి చేతఁబట్టుకొని, యర్జనుండు ముందు నడచుచుండ నందఱు పిరుందన అరుగుచుండిరి.

అంతకుమున్నె యంగారవర్ణుండను గంధర్వకుమారుండు ప్రయాంగనాసహితంబు గంగకు జలక్రీడార్థంబు వచ్చె. అతడు పాండవుల పాదధ్వని విని యలిగి, విల్లుగొని, గుణధ్వనిచేసి “నన్ను దాయకుండుఁడు, నేను గుభేరసఖుండ సంగారవర్ణుండ. నేనిందు విహరించుచుందు. ఇవ్వనంబు గంగయే సంగారవర్ణి యనుపేరిట జగద్విదితంబుగానుండు. దీనిమానవులు చొరనోడు దురు, పొందు” అనిన నర్జనుండు “పుణ్యభాగీరథి యందఱకు సేవ్యంబె నీయొక్కనియదియే” యనియె.

అంత వారిరువురు బిరుదులు వల్కికొనుచు గోపంబులు రెట్టింపఁ బోరుచో సంగారవర్ణుండు నిర్జితుండై, ధర్మరాజుచే నాశ్వాసింపఁబడి, చాక్షుషియను విద్య నర్జనునకును, గంధర్వ హయంబులు పాండవు లేవురకు నొసఁగి, వారితోడి సఖ్యంబుగీకరించి చనియె.

అప్పాండవులు భాగీరథి నుత్తరించి, యుత్కలచంబను పుణ్య తీర్థంబున కరిగి, యందు వీరసమస్తదోషుడై ఘోరతపం బొనరించు దేవలభ్రాతృడగు ధౌమ్యుని బురోహితక్షవముగా వరియించిరి. ధౌమ్యుడు వారి నతిప్రీతిం బూజించి పురోహితత్వంబు వర్తగపించె. పాండవులును నశేష మహామహీరాజ్యంబు వడసినంత సంతసిల్లిరి. పిదపఁ దత్కృతస్యస్త్వలయి జనసేనహితంబుగ దక్షిణపాంచాలాభిముఖులైరి.

అట్లగువారు మాందర ద్రువదుపురంబునకుం బోయెడు బ్రాహ్మణులఁ గని “మీ రెండలకుం బోయెదర”ని యడిగిన వారిట్లనిరి.

“ద్రువదరాజతనయ స్వయవరంబు రామణీయకంబుగా రచియింపం బడుచుండెను. అంకు ద్రువదనందనఁ జూడంగనిన వారు, దృష్టిఁగనిన ఫలంబంతయుఁ గనినవారె. అట్టి మహా త్వవంబు చూడ ద్రువదపురంబునకుం బోయెదము. అపార భూరిదక్షిణ యజ్ఞకరులను, అనేక శస్త్రాస్త్రనిదులను, నయిన నానాదేశాభిషతులు నింతకుఁ జరుచెను. అనంతధనంబు బ్రహ్మణులకు వారిత్తురట. మీరలు వారలం జూడవచ్చెదరేని నొక్కటఁ బోదము, రెండు” అని మాటలాడుచు వచ్చు బ్రాహ్మణులతోడఁ బాండునందనులు బ్రాహ్మణరూపధరులై ద్రువద పురంబునకుఁ జరుచుండిరి.

ఇట్లు పోవువారొక్కట నెనుర కృష్ణ ద్వైపాయనుఁ గని వినయంబున నందఱు కృతాంజలులైరి.

అంత వారికి హృదయానందంబుగా సత్యవతిసూనుండు అగామిక శుభంబు లావేదించి చనియె. పాండవులును గతివయ దినంబులకు సురక్షితముగా ద్రువదు పురంబుసాచ్చిరి. అందు నాలుగు దిక్కుల విడిసియున్న నానాదేశాగతమహీనాథుల బహువిధ సౌఖ్యావారంబులఁ జూచుచుం జనిచని యొక్క కుంభకార గృహంబున విడిసి తఱ్ఱెవ్వరు నెఱుంగకుండఁ బ్రాహ్మణవృత్తి నుండిరి.

మూడవ ప్రకరణము

నాడు పౌషమాసంబునఁ బంచమి. మహా మహీపతు లందఱు నొండొరులఁ గడచుచు మిక్కిలి వేడుకతోఁ దొడి, పూసి, కట్టి, అత్యంత విభూతిమై తమతమ చిహ్నము లెఱుక పడఁగా భూతలము గ్రక్కదలఁగా చ్రౌవదిస్వయంవర రంగ భూమికిఁ జనుచుండిరి.

స్వయంవరరంగము పురంబు పూర్వోత్తర దిశాభాగం బున రచింపబడియె. అచటి నేలయంతయుఁ జందనోదకసంసి క్తము. అగాఢోన్నతపరిఘాప్రాకార సమన్వితము. విశాలద్వార తోరణసంయతము. అనేక ప్రాకార సాను సమన్వితము.

అందు నానాదేశాగతరాజన్యలందఱు యథాస్థానంబుల నుండిరి. పరమబ్రహ్మణ్యులైన బ్రాహ్మణులతోడం గలిసి పాండవులును విచ్చేసి యాచితాసనంబుల నాసీనులైయుండిరి.

ఆ శుభసమయంబున సితవిభూషణ దామానులేవనాం గియై సితమాల్యధారిణియై చ్రౌవదిరంగమధ్యమునకుఁ జను దెంచె.

తోడ్తో ఆశీర్వాద నివాదముతో ద్రుపద పురోహితుం డును గృతపరిస్తరుణుడై వివాహోపపత్తుచయము గాచి యుండె. జనుల యాలిపును, వాదిత్రనాదంబును బోరనమ్రోయఁ చుండె.

ఆ సమయంబున ఆ సుకులధ్వని సంతను వారిండ్లి మూఁగిన రాజశోకంబు నెల్లను జూచి, యగ్ని సమీపంబున

గంధపుష్పధూపదీపాద్భితం బైన విల్లును, నమ్ములును, వైహాయ సంబైన లక్ష్మ్యంబును వారలకుం జూపి ధృష్టద్యమ్ము డిట్లనియె.

“ఈవింటిని మీపెట్టి యయిదు బాణముల నీమత్స్య యంత్రంబు నేసినవాఁ డీబాలకుఁ దగిన పతి. ఘనకార్ముక కాశలోన్నతియొ, లావును గలవారలకు లలితయశంబును, గల్యాణంబును బడయ నిదియ యవసరంబు”

ఇట్లు ధృష్టద్యమ్ముండు రాజపుత్రులకు నెల్ల నెఱుంగ జెప్పి, ద్రువదరాజపుత్రంజూచి, అఖిలమహీతలంబునం గలరాజ నందనులెల్ల నీ స్వయంవరంబునకు వచ్చినారు. వీరింజూడుమని, దుర్యోధన, దుశ్శాసన ప్రముఖులైన ధృతరాష్ట్రనందనుల నూర్వరను, దత్సమీవంబుననున్న కర్ణాశ్వత్థామ సోమదత్త భూరిశ్రవ శ్రుతసేనాదులను, పుత్రభాతృనమేతులైయున్న శల్య విరాట జరాసంధ గాంధారపతులను, అక్రూర సాత్యకి సాంబ సంకర్షణ వ్రహ్మన్న కృష్ణ కృతవర్మా నిరుద్ధ యుయధాన బలదేవులు మొదలైన యచువృష్టి భోజాంధకవరులును, మిగిలిన నానాదేశాధీశులను, వేదద్వని నొప్పుచున్న బ్రాహ్మణ సమూహంబును జూపి “ఇందు లక్ష్మ్యమెవండు వేయంగలండ్లొ వాని వరింపు” మని చెప్పె.

స్వయంవర దర్శన కుతూహలంబునం జేసి వచ్చిన దివిజ ఖచర గరుడ గంధర్వ కిన్నరుల విమానంబు లంబరతలంబున వెలసె. రసవత్తరగీతరవ మెల్లదెసల నెసఁగె. మహాజలధి ధ్వానంబు ననుకరించుచు బోరన వివిధ తూర్వారవంబులు

మ్రోగుచుండఁ దివ్యానులేపనములయొ, దివ్యమూల్యములయొ
సారభంబువాల్చి రంగమధ్య జనములకుం గడుంబ్రിയముగా
మందమారుతంబు వీచుచుండె.

భస్మమధ్యమన విన్నుఁగంబులువోలె ద్విజవసులతోఁ
బాండునందనుల నేపురంజూచి, కృష్ణుండు వారి నెఱింగె; తప్పక
పార్థం డీమెనుగ్రహించునని పరమానందంబు పొందుచుండె.

అంత నారాజనందనులు తమ్మును దమసామర్థ్యంబు
నఱుంగజాలక, యర్థిత్యంబున నవిష్టు మోపెట్టఁ బోయి,
వడివడి నాడుగఱచి వలకేలు గొనయమున బెనచి, నీల్లి, విల్లు
వాపనేరక యుడిగిరి.

అందుఁ గొందఱు “ఇది మాయాధనువు, మోపెట్టఁగఁ
గొలడియే!” యని జాయకయే యుండిరి. నిర్మలగు మఱి
కొందఱు, “ఇది యెట్లును సమకూరదు. బ్రహ్మచులకైన
నీవిల్లు మోపెట్టి అంతఃకులత్వంబు భేదింప నలవికాదు ”
అని విచారించుచు నిజత్వోమార్గములు చూచుచు నేగిరి.

యదువృష్టిభోజాంధికవీరులు కృష్ణానుమతంబున సజ్య
కర్మంబునం దనాదరబుద్ధులయి మిన్నకుండిరి.

శిశుపాల జరాసంధ శల్య కర్ణులు తమలావుమెఱసి
క్రమంబున నలువురు మావ యవ ముద్గ తిలమాత్రంబులు
దక్క గొనయంబెక్కించియు, మోపెట్ట నశకవ్యంబైన, నుక్కు
సెడి స్రుక్కిరి.

ఆసమయంబున వారలఁజూచి. యగ్రజననుమతంబున
విప్రసభ వెలువడి, విజయండు తనలావుమెఱసి ధనుస్సమీ-

చంబునకరిగె. ఆతని యాత్సహంబున కచ్చెరువడి కొందఱు బ్రాహ్మణులు దమో నిట్లనుకొనిరి. “ఈ మూగిన మనుజేంద్ర నందనులు అహీనబలులు; బాహువీర్యములవారు. అట్టివారు శరాసనకర్మమునం దొప్పరఁట! విద్రవంశమున వారినందఱు వచ్చువఱుప అముక్త దర్పమున నీతండాకఁడు బయలుదేరు చున్నాఁడు.”

మఱికొందఱు ధాత్రీసురులిట్లనుకొనుచుండిరి, “ఇతఁడు సద్విమలాచారుడు. విష్ణుభక్తివరుఁడు. అత్యంత తేజస్వి. దీర్ఘ బాహువః ఘుండు. అమితోత్సాహుఁడు. ఈరాజనందనులకంటఁ గార్ముకవిద్యం దనరినవాఁడు. కావుటఁజేసియే దీనికి మొనసఁ అన్యఁడ్లు మొనయంగలఁడఁ. విప్రప్రసాదంబున నెల్లవిప్రులకు సంతసంబుగాఁ గార్యసంసిద్ధి నుత్తముఁడై పొందెడుగాక.”

ఇట్లు బ్రాహ్మణులందఱు పరిస్పర వితరక-పరాయణులై యుండిరి; రాజాంగంబు చకితమైయుండె. జనసమూహంబు చిట్టాశ్చర్య పడుచుండె; అయ్యర్జునుండు వింటిసమీపంబునకుఁ జనుదొండె. గురువులందలంచి, నమస్కారంబుచేసి. ధనువు నకుఁ బ్రదక్షిణంబుచేసి, మ్రొక్కె. పుచ్చుకొని, పూర్వ వరిచి తంబైన విల్లు మోపెట్టినట్లశ్రమంబున మోపెట్టె. ఏనమ్ముల నమ్మతస్యయంత్రంబు నాక్షణంబ యారలం దెగనేసి.

బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వ్రాత్యులైన జనులెల్ల విస్మితు లైరి. “పక్ష్యఫలవనాంబుభోజనవ్రతములంజేసి దుర్బల తను లయ్యును బ్రాహ్మణులు తరోవిశేషముచే మహాబలయాతులు. అట్టివారలకు నెందునసాధ్యమెద్ది? నిమిషాంతరమున నశ్రమ

మున మర్త్యులకు నిశ్లేయ సకుకూడున? ఇతడు బ్రాహ్మణ
రూపముననున్న సుశేషరుడో! హరుడో! భానుడో!”
అని పొగడకు జనుల నిరంతర రవంబుచు, సంబరతలంబుననుండి
పొగడు దివ్యుల యనవరతరవంబు నొక్కడై కడునొప్పెను.

సురదుందు భిస్వసములు చెలంగెను. పుష్పవృష్టికురియ
సాగె. బ్రాహ్మణులెల్లం బయిపుట్టంబులు వీచి వీచి యార్చిరి.

అయ్యవసరంబున ధర్మనందనుండు నకుల సహదేవాను
గమ్యమానుండై నిజనివాసంబునకుం జనియె ధృష్టద్యుమ్నుడు
మహాసేనతో నర్జునునకు సహాయుండై నిలిచె.

అపుడు ద్రుపదరాజాత్మజ చనుదొచి, ధనంజయుని
దనచేతసితపుష్ప దామకంబున బూజించె.

నాల్గవ ప్రకరణము

అమ్మహోత్సవము చూడజూడ రాజులకుఁ గన్నెట్టి యాయె. కొరవేంద్రుఁ డాదిగాఁ గల భూపతులందఱు కడు నలిగి “చుట్టను పాలె మహీశుల నందఱ నెందులకు రాఁబనిచె? ఇందఱు మహారథులుండ, గన్యను విప్రున కేలనిచ్చె? పాంచాల భూపతి శత్రుడు, ఈతని నాజిలో ఓడితము. ఏమిదోపంబు చేసియు బ్రాహ్మణుడు వధ్యుండు గాఁడు. కావుననివ్విప్రుతోడేమి! అదియుంగాక తనవిద్య పేర్నిచే నీ విప్రుడు నృపనందనఁ బడిసె. ఇది తప్పుగాదు” అనుచు ద్రుపదుపై నేఁగు దెంచిరి.

ద్రుపదుండును భీతుడై బ్రాహ్మణుల మఱువుసాచ్చె. ఇట్లు శరణాగతుడైన ద్రుపదు “నోడనుండు” మని బ్రాహ్మణులు తమ తమ దండాజనంబులెత్తి ప్రతిబలంబులపైవీచుచున్న వారలం జూచి నగుచు నర్జునుం డిట్లనియె.

“మదీయామోఘాస్త్రాబుల ఇవ్వుడి రిపునృపుల దర్పంబుడిగించెద. మీరలు చూచుచుండుఁడు.”

అని తానును భీమసేనుండును గ్రమ్మరి రిపుబలంబుపై నమితశరంబులేసె. భీముండు నొక్క వృక్షంబు వెఱికికొని దండ హస్తండ్యిన దండధరుండునుం బోలెనర్జునునకు సహాయుడై నిలిచె. అయ్యిరువుర మహాసంరంభంబు చూచి విస్మితుడై కృష్ణుండు బలదేవున కిట్లనియె.

“తాలాభమైన వింటిం దాల్చి విరోధుల నెగచుచున్న వాఁడు దేశేంద్రనందనుండు. ఆతని కెలన మహావృక్ష హస్తుడై యున్న వీరుండు భీముండు. నరుండు యత్రంబునేసిన యవ్వుడు పోయిన యా గౌరవర్లుండు ధర్మతనూజుండు. ఆతని తోడనరిగినయిరువురు కవలవారు. ఇదియెట్టిపుణ్యదినము! లక్కయింట నగ్నిదాహంబున వీరెల్లుబ్రతికిరొక్కొ!” అనవిని హలా యధుండు సంతసిల్లుచుండె.

ఆసమయంబునఁ గర్ణుండు నరుండాఁకె. శత్రువుండు భీముం దాఁకె. కర్ణ విజయులు నొండొరులఁ జూర్చుదాకి, చావంబు లాకర్ణాంతంబులగుచుండఁగాదిగిదిరి. మహాగ్రక్రోధమూర్తులయి బాణతీవ్రయోగించిరి. ధరితియెల్లనవసె. దిక్పక్రమువడికె. అర్జును బాణంబుల సహింపనేరక, బ్రాహ్మణతేజంబు అజేయంబని, విజయతోడ యుద్ధంబుసేయనొల్లక కర్ణుండరిగె. శత్రు భీమసేనులు పెనంగి మల్లయుద్ధంబుసేయునడ భీముండు భీమ బలంబునం బట్టికొని శత్రువుం ద్రెళ్లవెచ్చె.

అవ్వారి మహాపరాక్రమంబుచూచి దుర్యోధనాదు లయిన రాజపుత్రులెల్ల విస్మితులై “వీరవ్యరో? ఎందుండి వచ్చిరో? ఎఱుగవలయు” నని యనుకొనుచుండిరి.

వారలంజూచి కృష్ణుండిట్లనియె. “పరమదుష్కరభానుర కార్యముచేసి, ఈ స్వయంవరమున, నీధరణిసురాస్వయోత్తముండు ధర్మవిధిగాఁ గృష్ణును ధర్మపత్నిగాఁ బడసె. అనవద్య పరాక్రముడైన వీని నాక్రమింప నెవ్వరికిని జన్మె ! వలన చుడుగుండు.

ఇట్లు కృష్ణునిచే నివారితులై రాజపుత్రులు తమ తమ దేశములకుం జనిరి. భీమాద్వునులు బ్రాహ్మణ పరివృతులయి ద్రుపదరాజపుత్రిం దోడ్కొని చనిరి.

ఇంటఁ గుంతిదేవియు “పుత్రులు ఉత్సవధర్మనోత్సకులై పోయిరి. కడుఁబెద్దప్రాద్దులైనది. ఏల మనలిరో? వినుగక వైరంబు భావించి సావస్వభావులు కౌరవులు క్రంధననెఱిగి వారిం జంపిరో? అందులకు నేవురు నొక్కట నేలయిరిగిరో? వేదవ్యాసువచనంబు నూనృతంబు గాకుండునా? వేల్పులార! భూ సురేశ్వరులార! మీ శరణంబకాని మఱియొడుగతి నాకు లేదు. నాకు శరణమగుఁడు. కొడుకులఁ బ్రీతితో రక్షింపుఁడు” అని వనరుచుండె.

అట్టి యవసరంబునఁ దల్లియొద్దకు ధర్మరాజును గవల వారును మున్న వచ్చిరి. అనంతరము భీమాద్వునులు బ్రాహ్మణ సహితులై వచ్చి మేముక్క భిక్షుఁ దెచ్చితిమని తల్లికి నివేదించిరి. ఆమెయు నెఱుంగక యెప్పటియట్లకాతలఁచి ‘దాని మీ యేవురు నుపయోగింపుఁడ’ని కొడుకుల నియమించి, భవనత్రయ రాజ్యలక్ష్మియుంబోలె నున్న యక్క-స్యకం జూచి లజ్జించి యధర్మభీతయై ధర్మతనయైన కిల్లనియె.

“ఈలిలితాంగిని దోడ్కొని నీరమ్ములిరువురు నేలెంచి, “ఈభిక్షుగొను” మని నాకునివేడింప నేవురు నుపయోగింపుఁడంటి. నాయు క్తి యెప్పడనృతంబుగాదు. మీరును మద్దవనా తిక్రమంబు సేయరు. ఇదిలోకమున లేనివింత. ఏమిసే ముగవచ్చు” అనుచుఁ జితామలాత్మ అయ్యె. తల్లి నూరాప్పుచు నర్జునుం

జూచి ధర్మజుఁడిట్లనియె. “పార్థా! ఇది నీచేతఁ బడయుం బడియె
అగ్నిసన్నిధి పాణిగ్రహణంబు నీవ చేయుము.

అనినఁ బార్థుండు డిట్లనియె. “పెద్దవాఁడుండఁ జిన్నవాఁడు
వివాహంబగుట ధర్మవిరుద్ధంబు. కావున దీని నీవగ్రమహిషిగాఁ
బరిగ్రహింపుము. మా నలువుర యభిమతంబిట్టిద.”

అనుచున్న యవసరంబున విధిప్రేరణంబునంజేసి పాండు
సృపాలతనూజ పంచకంబును ఆ లలితాంగియందు హృద
యంబులు దృష్టులు నిల్పిరి. ఏవురకుఁ బట్టిగా సృజించియున్న
బ్రహ్మచర్యపుత్ర మార్గముగాక రిత్తపోవునా!

అంతఁ యభిప్రాయంబును గ్రహించి వేదవ్యాస వచ
నంబులు దలంచి ధర్మతనయుండు తమ్ములకిట్లనియె.

“మనకేవురకు నిది పట్టిగాఁదగును. కావున మనమందఁ
ఁము నీతరుణిఁ బరిగ్రహింతము. ఇది గురువచనము. మఱియొక
లాగగుట దుష్టతము. కావున మనకు పాపభయంబు వలవదు.

అని పలుకునపుడు రామకృష్ణులు ధర్మజునొద్దకు వచ్చి
కని, తమ్మెఱింగించి యాధిష్ఠరునకుఁ గుంతిదేవికి మ్రొక్కి,
భీమార్జున నకుల సహదేవులం గాఁగిలించుకొని, పరమసమ్మద
రసపూరితులై యుండిరి. వారికుశలమడిగి ధర్మజుఁ డిట్లనియె.
“కారవులకు దవ్వై విప్రవేషధారులమై యుంటిమి మమ్మెవ్వరు
నెరుంగఁ జాలకుండిరి. మీరెల్లెఱింగితిరి.”

అనిన నగుచు వాసుదేవుఁడు “అంబుజ మిత్రుండు
అంబుదసమూహాంతరితుండైనను జగజ్జనంబులకుఁ దతీయ
తేజంబు కప్పునగునా! మీమహాతేజము భూజనప్రసిద్ధంబు.

దాని మాటువలుప నెవ్వరు నేర్తురు. సకలరాజసమక్షంబున నట్టి యతిమానుషులైన యదృఢతకర్మంబు పార్థనకుండాక అన్యులకుఁ జేయనగునే! వివాహరాత్రమంటే మిమ్మెరింగించె. ధర్మ విహితులగు ధృతరాష్ట్ర దుర్యోధనులు సేసిన లాటౌగ్రహ దాహంబు వలన విముక్తులైతిరి. ఇంక వివాకులగ్గును.”

అని చెప్పి బలదేవసహితుండై వానుదేవుం డరిగె.

బడవ ప్రకరణము

ఇట్లు ద్రువదుండు తన కూతునకు వరుండైన వాఁడెవండో, ఏ వంశంబువాడో, వాని చరితం బెట్టిదో, ఎఱింగి రమ్మని ధృష్టద్యుమ్నుని జనిచె. అతండును భీమార్జునుల పిరుం కనవచ్చి, తన్నెవ్వరెఱుంగకుండ నక్కుంభకార గృహంబున నుండి యంతయు నెఱింగిపోయి ద్రువదునకిట్లనియె.

“అయ్యిరువురు నట్లు కృష్ణం గొనిపోయి యొక్క ముదునలి సానికి మ్రొక్కి యొక్క-వ్యను మ్రొక్కించిరి. మఱి యొకగౌరవర్లుండు పువఁగా నలువురు భూసురులగృహంబుల కరిగి భైక్షము దెచ్చిరి. అంత కూడును నయ్యవ్యకునొప్పించిరి. అనెడు బ్రాహ్మణినిలిచి “బలివిధానంబులకును వ్యవసాయంబు లకును, అన్న కాంక్షులకును సగ్రమండు నునిచి కేవలంబు రెండు పాళ్లు సేయుము. అందొకపాలు పెడదయారంబును నన్నుత కడు పును గల యాతనికిఁ బెట్టుము. రెండవపా లన్నము నలువురకుం బెట్టుము. తద్భుక్త కేవలంబు నీవును నేను నుపయోగింతము” అని పుచ్చె.

కృష్ణయు నయ్యవ్యకుంచిన రూపున నందఱకుం గుడువం బెట్టి తానును భుజించి దర్భలు విడిచి అందఱకు వేఱువేఱు శయనముల నిమ్ముగా రచియించె. వానివైవారల కృష్ణాజనం బులుకఱిచె. అందఱు సుఖశయనలై యున్న వారిపాదంబులకు నుపధానభూతయై శయనించె.

కఱకుదర్భలుపలుపులుగా, భిక్షున్న మకనముగానున్నను గృష్ణ వారి నతిముదమున నాదరించె. అదిగఁజేకృష్ణి యయ్య

నేవగింపకయ్యె. 'కడవసములుఁ గోలలుఁ గప్పడములు వారి ధనము. వారెక్కడిదేశికులు!' అనివగవక వారిసత్యావరముతో గొల్చుచున్నయది.

అయ్యెపుడు నాయాకథలఁ జెప్పుచు రథసింధురాశ్వవిషయంబులును, సమవిషమపూహ నిర్భేదనోపాయవిధులును, అయథ విద్యా రహస్య ప్రయోక్తులును బలికింనుచుండిరి. పలికిన బాసనుబట్టి చూడ సత్యుత్తమక్షత్రియులు గానోపుదురు. చరితనుబట్టి చూడ విప్రజాతివారలగుదురు. వారీరెండుజాతుల వారు గాని మఱెవ్వరుగారు."

అనిచెప్ప ద్రుపదుండానందించి పెండియువారలన్నియుగా నెఱుంగవేడి, తనపురోహితునింబంచె. అతండుచు బ్రాహ్మణ ధర్మసాంబుతోడవచ్చి, పాండవులంగని, ధర్మరాజనియోగంబున భీముచేఁ బూజితుండై యిట్లనియె.

"మిమ్ములను మీ కుఁగోత్రనామములను బ్రయోంబున నెఱుంగంగోరి ద్రుపదుండు నన్నుంబంచె. అతనికిఁ బ్రయోంబుగా మీవృత్తాంతమంతయు నాకెఱింగింపవేడక. మఱియు మత్స్య యంత్రమేసిన సువిక్రము నాతండు చూడఁ గోరుచున్నాడు.

అనినవిని నగుచు ధర్మతనయాండిట్లనియె. "అవిలు మోపెట్టి యమృతస్యయంత్రలక్ష్మ్యంబు భేదించినవానికి డనకూతు నిత్తునని మీరాజు నియమముసేసెగదా! అతండు నియమించిన చోప్పుననే యయ్యంత్రమేసి యాతఁడిక్కనన్య, బడసెను. ఇంక మీవిభుండు మమోఱుంగనేల! ఎఱింగి యేమిచేయువాడు

అక్కాద్దొకము మోపెట్టి, తివియగా బలహీనునకు నలవి
యగునా! మీరాజు మనోరథంబు సఫలంబయ్యె. వగవనేల!”

ధర్మరాజు వలుకులువిని పురోహితుండు వారలవీడ్చొని
ద్రుపదరాజుపాలికింజని తద్వలైంతంబంతయు నెఱింగించె.
ద్రుపదుండు ధృష్టద్యుమ్నుంజూచి చాతుర్వర్ణ్యచితంబులగు
రథంబులు గొనిపోయి వారలందోహొని రమ్మనిపంచె.

అతండును నాక్షణంబ పాండవులపాలికివచ్చి శురథంబు
లెక్కి మారాజునొద్దకు రండనియె. పాండవులు రాజయోగ్యం
బులును రత్నాంచితంబులును నగురథంబు లెక్కి, కుంతీదేవిని
ద్రౌపదిని నొక్కరథం బెక్కించుకొని, ద్రుపదరాజు మందిరంబున
కరుదెంచిరి.

ద్రుపదుండు వారలక నేకవస్తువాహన నివహంబు లతి
ప్రీతిం బుత్రెంచె. వారును బరార్థ్యంబులైన యిందువస్తువులఁ
గైకొనక సాంగ్రామికంబులైన అసికార్తుకబాణ తూణీరాదులు
గైకొనిరి. శ్మశ్రియోచిత మహాసనంబుల నాసీనులైరి.

వారల రాజపుత్రులంగా నెఱింగి సంకయావనోదన
వరుండై ధర్మతనయునకు ద్రుపదుం డిట్లనియె.

“అయ్యా మీరు శ్మశ్రియాలా బ్రాహ్మణులొ
మాయావులయి క్రుమ్మరుచున్న మంత్రసిద్ధులొ కాక కన్యాపరి
గ్రహణార్థంబు దిమియననుండి వచ్చిన దివ్యులొ యెఱుంగము.
మాకు సందేహంబయి యిన్నది. మీ కలయాపెఱింగికాని
యిక్క-శ్యవివాహంబు సేయనేరము”

అన ధర్మజుండు రాజా మేము క్షుత్రియులము. సాండు కుమారులము. నేను ధర్మజుండను. వీరు భీమూర్జున నకుల సహ దేవులు. ఈమె కుంతీమహాదేవి.

అనియెఱింగించిన ద్రుపదుం డతిహర్షరసావేశపరుండయి పెద్దయంబ్రాద్ధునకు చెలిసి యానందబాష్ప భరితుండయ్యె. సపుత్రకుండైన ధృతరాష్ట్రు నిందించె. సామప్రియభాషణంబు లను అభీష్టసత్కారంబులను బొందుపుత్రులఁ బూజించె.

ఒక్కనాఁడు పుత్రమిత్రపరివృత్తుండై ద్రుపదుండు నుభా సీనులైయున్న సాండవుల కిట్లనియె. విజయుండు మత్సుత్రికి వరుండయ్యె. నాపుణ్యంబెట్టిది? స్వయంవరలబ్ధయైన యిక్కన్య కను ధనుంజయుండు ధర్మవిధి బాణిగ్రహణంబు సేయుగాక.”

అనిని ధర్మజుండు, “అదియెట్లు? ఏను వివాహంబైన పదంపడి భీమసేనుండు వివాహంబైన మఱి యర్జునుండు వివాహంబగుఁ గాక. ముందర నర్జునునకు దీనింబాణిగ్రహణంబు సేయఁ నెట్లగు?” అనఁగా ద్రుపదుండు “అట్లైనచో నిక్కన్యను నీవ వివాహమగుము. ధర్మమార్గమెవ్వరికిని దప్పరాదుగదా!”

అనిన విని ధర్మజుండు, “ఇక్కన్యను మేమేపురము వివాహంబయ్యెదము. ఇది మా మాతృనియోగంబు. అది మాకు నలంఘనీయంబు” అనఁగా విని విస్మితుండై ద్రుపదుండు,

“ఒక్కపురుషునకుఁ బెక్కండ్రుభార్యలగుట యెందునం గలదు. పెక్కండ్రకు నాలొక్కతెయగుట ఏయొగములను నే కథలను వినియెఱుంగము. నీవు లౌకిక వైదిక ధర్మస్వయావ వేదివి. నీవలుకులు ధర్మవిరుద్ధంబులని వలుకనోడుదుము. అయి

నను నిదిలోకంబునందు నశ్రుతపూర్వంబు. ఇంకసీవును నేనును గుంతిదేవియును ధృష్టద్యుమ్నుఁడును విచారించి, యెల్లి నిశ్చయింతము.”

అనిపలికి, యీ కార్యసిద్ధి యెట్లగునా యని తలంచుచు సందేహము పొందుచుండె.

ఇది యిట్లుండ నిజతేజముచే దిశలెల్ల వెలుంగుచుండగా గృష్ణద్వైపాయ నుండటకు జనుచెంచె వచ్చిన యమ్మునికిఁ గుంతిదేవియుఁ బాదపాంచాలు రతిభక్తి మ్రొక్కి యమ్మహామునిని గాంచనమణిమయాసనంబున నునిచి, అర్ఘ్యపాద్యాది విధులం బూజించిరి.

అంత ద్రువడుండు ముకుళిత కరకమలుండై యమ్మునిం ద్రువ కిట్లనియె. “ధర్మాత్ముఁడగు సీధర్మరాజు “మేమేపురము నిక్కనృ వివాహమయ్యెద మనివలగుచున్నాఁడు. మీకుఁ దెలియని లోకాచారములేదుగదా! తొల్లిమహాత్ము లెవరేని నిట్లుచేసినవారు గలరే! ధర్మసంకరముకాకుండ ఈవిషయమును నుచితారము చేయవేడెద”.

ద్రువడునకు వ్యాసభగవానుల సమక్షంబున ధర్మతనయుం డిట్లనియె.

“ఎత్తుడును అధర్మపునందు నాకుఁ జిత్తముదగులదు. మాకు నేపురకు గృష్ణ సీదగును. ఇది యవశ్యము ధర్మపు. తొల్లి గౌతమియైన జటిలయను ఋషికూతురు తపఃప్రభావంబున నేడ్వరు ఋషులకు నొక్కతయభార్యయయ్యె. చాక్షా తాణియను ముని కన్యక వ్రచేతను లనంబరఁగిన వడుండ్రకు

నాక్క-తే భార్యయ్యై. ఇంతయేల! తల్లి గురులలోఁ బరమ గురువు. అట్టి తల్లివచనము నన్యధాకరింప నతివియగునే?

ద్రువదుండది విని “త్రికాలవ్రతరస జ్ఞాననిధి ఈశ్వర్య జ్యేష్ఠానునుండు విచారించి యెద్దియానతిచ్చు నదియ మనకుఁ గర్తవ్యం”బనియె.

అంత నమ్మునివరుండు ద్రువమన కిట్లనియె “ధర్మతత్త్వ జ్ఞాండు ధర్మతనూజుండుధర్మమార్గంబు తప్పఁడు. దేవతామూర్తి యీకుంటిమహాదేవి యన్యతంబుపలుకదు. ఇయ్యేవురకుఁగూతు నిచ్చి వివాహంబు గావింపుము. వీరికలతెఱంగెఱుంగ నిష్టమగు నేని వినుమా” అని ద్రువమతో నేకతమ యిట్లనియె.

“తొల్లి యింద్రసేన యను వరమపతివ్రత మార్గల్యం దను మునిః భార్యయై యుండె. కర్మవశంబున నమ్ముని కుష్ట వ్యాధి బాధితకరీరుండు వయోవృద్ధుండు పరీపలితతనుండు దుర్గంధవదనుండునతికోపనుండు నయ్యె. అయినను వానిఁబరమ భక్తి నారాధించుచుఁ దదుచ్ఛిష్టంబు గుడుచుచు నింద్రసేన కాలంబు గడుపుచుండె.

దానిదయన వతిభక్తికిమెచ్చి మార్గల్యండు వ్రస న్నుండె “నీకెద్దియిష్టంబు వేడుము ఇచ్చెదనన “ముసింద్రా నాకుం గామేచ్ఛ పెద్దయంగలదు. నీవు తవశ్శక్తిం గామ రూపధరుండవై మనోహరంబగు రూపంబుదాల్చి పంచధా విభక్తుండవై నాకుప్రియంబుసేయుము”

అనియింద్రసేనపలుకఁగానమ్ముని దానికిష్టంబైనవిధంబున బ్రవర్తించి దానివిడిచి ఘోరతపంబుచేసిబ్రహ్మమయిండయె

ఇంద్రసేనయు దృప్తింజాండక కొంతకాలంబునకు శరీరంబు విడిచి కాశిరాజును రాజ్ఞికింబుట్టి, కన్యాత్వంబునఁబెద్దకాలంబుండి, పతింగోరి వశుపతినుద్దేశించియగ్రతపంబు సేయఁచుండె.

అట్లామె యత్కుగ్రతపంబుచేసినఁ బ్రసన్నుండై యాశ్వ రుండు వరంబువేడుమనిన నక్క-స్యక 'నాకుఁబతిదానంబు ప్రసాదింపు' మని యర్థిత్వంబున నయిదుమారులువేడె. ఈశ్వరుండు కరుణించి, నీకుదేహాంతరమునఁ బతులేవురగుదు రనియె.

అంతనామె 'దేవా! యిట్టిలోకవిరుద్ధవరము వడయజాల ననిచెప్ప రుద్రుండిట్లనియె. "నావచనప్రభావంబున నీకేవురు వతులైనను ధర్మభంగంబు కలుంగకుండు. ఓడకు"మనియె.

అనఁగా నింద్రసేన "అట్లేని నయ్యేవురు వతులందును నాకుఁ గామాగత్వంబుచు, బతిశుశ్రూషయా, కామేచ్ఛయా, సాభాగ్యంబును బ్రసాదింపవలయు"ననినదానికోరిన వరంబులెల్ల నిచ్చి చనియె. మఱియు నామెతపస్సు చేయునమయంబున ధర్మనాయావాసనాశ్వినులు ప్రీతులైవచ్చి, ఆత్మదేహాంశజాలకు దానిఁ బత్నిగాఁ గోరిరి.

ఇది వీరిపూర్వజన్మ వృత్తాంతంబు. నమ్మవేని వీరలఁ పూర్వదేహంబులఁ జూడు" మని కృష్ణద్వైపాయనుండు ద్రువ దునకు దివ్యదృష్టియిచ్చి చూపిన, సకలలావణ్యమూర్తియై వారలకేపురకుఁబత్నిగాఁ దపంబుసేసిన యక్క-స్యక పూర్వ దేహంబుచూచి, విస్మితుండై, హర్షించి యున్న ద్రువదునకు వెండియు గృష్ణద్వైపాయనుండు,

“తొల్లి నితంతుడను రాజుని కొడుకులు స్వయంవరం
బున నాశీసరపతి కన్యక నజిత యనుచానిబడసి వివాహమైరి.
తొల్లింటి మహాత్ములయందును నిట్టిచరితంబులు గలవు. పాండ
వులకేపురకుఁగ్రమంబున ద్రౌపదిం బాణిగ్రహణంబుసేయుము”
అని ద్రుపదు నెట్టకేలకు నొడంబడిచి చనియె.

అంత ద్రుపదరాజ మందిరమ్మున ధౌమ్యుడు వివా
హంబు సేయునపుడు కన్యాత్వంబు దూషితంబుగాకుండ నీశ్వర
వరంబునఁ గొమారంబువడయు నక్క-న్యకనుగ్రమంబున ధర్మజ
భీమార్జున నకుల సహదేవులకుఁ బాణిగ్రహణంబు చేయించె.
ద్రుపదుండేపురకు వేలువేలు నన్యర్థ రత్నఖచితాభరణశయ్యా
సన రథ కాంభోజ హయ చాస చాసీ జనాదుల నగ్ని సాక్షి
కంబుగానిచ్చె. యాజ్ఞ సేనియుఁ దుల్యమగు పరిచర్యచేఁ బతు
లకు నతిముద మొనరించుచుఁ గుంతీదేవి మనస్సున వెక్కి-
యిందె.

అటవప్రకరణము

అటవానుదేవుండు ద్రావడిని బాండవులేవురువివాహం బగుట విని, సంతసిల్లి, వారికి నానాదేశ చిత్రవస్తువు లాదిగాఁ బెక్కులు కానుకలు గొనివచ్చియిచ్చి ద్రుపదపురంబుననుండె.

ఇట్లు పాండవులు ద్రుపదపురంబు నుండి పంపింపఁబడిన పక్షి వస్తువులను తులై యొక్క వత్సరంబుండిరి.

ధృతరాష్ట్రుండు భీష్మద్రోణ విదురాది ప్రేమితుండై పాండవులం బిలిపించి కృష్ణుండు సాక్షిగా వారి కర్థరాజ్యమిచ్చి ఖాండవప్రస్థము నివాసముచేసె.

పాండవులు ధృతరాష్ట్ర కాసనంబుననుభీష్మాదుల యను మతంబునను వానుదేవ సహితులై ఖాండవప్రస్థమున కరిగిరి. అందు విశ్వకర్మ నిర్మించిన నువ్రత సమైన యుండ్రప్రస్థపురం బున నిండ్రవైభవముతో ధర్మజుఁడు వరాకృత ప్రణయ వశీకృతాఖిల రాజన్యుండై సుఖంబుండె.

అంతనొక్కనాఁడు నారదుఁడు పాండవేయుల పాలికిఁ జనుదెంచె. అమ్మనిని బాండవులు బాంచాలీసహితులై యతి భక్తి పూజించిరి. మునియు వారి నాశీర్వాచనంబుల నభినం దించి, ద్రావడిని బోపంబనిచి, యేవురకు నేకాంతంబున నిట్లనియె.

“మీరన్యోన్య నిత్యసాహద్ర్యమతులు. సకల ధర్మజ్ఞులు. మీ కిప్పుడు ద్రుపదనందన యొక్కఁడే ధర్మపత్నియై యున్నది. ఇయ్యది లోకాగమంబులఁడు విరుద్ధము. ఈమె కారణంబు

మీకు విప్రీతి పుట్టకుండ నుండవలయు. తొల్లి నుండోవ నుండు అనువారలొక నుండరికతన విగ్రహించి తమలోనఁ జూరి హతులైరి.

కావున మీరేదేని నొక సమయము నేర్పరుచుకొనుట సమంజసము.”

నారదమహాముని పలుకఁచేకొని, తమలో నొడంబడి, యేవురయుండును బ్రీతితో ద్రావది యొక్కొక్క యింట నొక్కొక్కయేడు క్రమంబున నుండునట్లును, ద్రావదియెవ్వరి యింట నుండునో అయ్యింటి వలనఁ బెఱవారు సనకుండునట్లు గను; నెఱుంగక చనినవారు పండ్రెడు నెలలు శీర్షసేవ చేయు నట్లుగను; పాండవులు మునింద్రునొద్ద సమయంబు చేసిరి.

ఇట్లు హితోపదేశంబుచేసి నారదుండరిగె. అది యట్లుండె.

అంత నొకప్పుడు కృష్ణుచేత ననుజ్ఞాతుడై ధర్మరాజు రాజనూయ మహాధ్వరంబు చేయ నుపక్రమించె. అమ్మహాధ్వరం బత్యంతవైభవంబున సమాప్త ప్రయోగంబయ్యె.

ఆరాజనూయయాగ సందర్శనార్థమువచ్చిన దుర్యోధ నుండును, శకునియు మయసభావిభవంబు చూచువేడ్క నిండ్ర ప్రథమ్మునఁ గొన్ని దినంబులుండిరి. ఒక్కనాఁడు దుర్యోధ నుండు దాని యపూర్వరామణీయతకు విస్మితుడై క్రుచ్చురుచు వివృతద్వారప్రదేశంబు సువృతంబుగా వగచి చొరనేరడయ్యె. సువృతద్వారంబు వివృతంబని చొరఁబోయి తత్కనాట స్ఫటిక శిలాఘటిత లలాటుండయ్యె. నీలాశ్మస్థగితంబైన విమల మణి

స్థలంబు జలాశయముగావగచి పరిధానం బెగఁద్రోచుకొనియె.
స్ఫటికదీప్తి జాల పరివృతంబైన జలాయశంబు స్థలంబుగా వగచి
కట్టినపుట్టంబు దడియఁజొచ్చి, క్రమ్మఁజె. వానింజూచి పాంచాలి
యం బాండునుతులు నగిరి.

ఈ యవమానమే దుర్యోధనుని కేవల మున్మత్తుని జేసి
వైచినది. వెంటనే యతఁడు హస్తీపురికిఁబోయె. సకల సుఖోప
భోగవిమృశుండయ్యె. పిదప శకుని మామోపాయంబులం దెలి
వియు నాశనుగాంచి, తండ్రి నొప్పించి, సుహృద్ద్యూతార్థ
మింద్రప్రస్థపురమునుండి ధర్మజుని, సోదరులను, బాంచాలిని
రావించె. పాండవకొరపు లలి ప్రణయంబున నద్దివసంబు గడిపిరి.

మఱునాటి యదయంబున ధృతరాష్ట్ర నిర్మితంబైన
సభను దుర్యోధనుఁడు చూపుచుండ ధర్మరాజు చూచుచు
సుఖానీనుండై యిష్టసంభాషణ క్రిడావినోదుడైయుండె.

ఆసమయంబున దుర్యోధనుఁడు “ప్రొద్దుపోకయున్నది
సుహృద్ద్యూతం బొనరింతము. నాకై నీతో శకుని జూదమా
డెడి. ఆతఁడొడ్డి యోడినధనరానులన్నియు నీకునీగలవాడ”
నని పలికె. విధి ప్రేరితుండై ధర్మజుండు సమ్మతించె. సుహృ
ద్ద్యూతంబు ప్రవర్తిలై.

ధర్మజుండు బద్ధమత్సరుండై తన సర్వస్వము నొడ్డి
యోడిపోవుచుండె. మహీతలంబంతయు నొడ్డి యోడిపోయె.
తుదకు సహోదరుల నోడిపోయె. తన్ను చ్రౌఢుడిని గూడ
నొడ్డి యోటువడియె. సభాస్థలంబంతయు పంతుభిరమగుచుండె.

దుర్యోధనుండు పాండవులం దనకు దాసులుగా నొడిచినవాడై గర్వంబునంబెటిగి, తనయిల్లువరపుల్లంగలసి తుడుచుటకుఁ గృష్ణుఁడనుచు వగతో నా పుణ్యురాలి తేఁబనిచె.

విదురుండు దానిసహింపనేరకదుర్యోధనునితోనిట్లనియె.

“ద్రౌపది యవసీతల సామ్రాజ్యోత్సవమునకు యోగ్యయైన సతి. పాండవ ధర్మకత్తి. నీచే నవమానింపఁ బడుటకు అంత దిక్కులేనిదిగాదు. ఏల మూర్ఖుడవై యాశీవిషంబుల నలిగించెదవు? మోసముచేసి యొరుల ధనముగొనుట ధర్మమే! ఈ జూదంబువలనఁ దప్పక ఎగ్గువుట్టు. దీనదయ్యెడు ఫలంబు వేణుఫణంబునుం బోలె సహమూల వినాశనంబగు.”

అను విదురుని దుర్యోధనుండు తూలనాడి, ప్రాతికామిని బిలిచి, “ఈ విదురుం డెప్పుడు ననిష్ఠంబులుకలఁచుండు. పాండవులకు వెఱచు. నీవుపోయి ద్రౌపదిం దోడ్కొని రమ్మ” అని పంపె.

ఏడవ ప్రకరణము

పాండవమహిషియొద్దకుఁజని భక్తివినతుఁడయి ప్రాతి
కామి ఈప్రకారంబుగా ననియె. ~~సంతోషమున~~

“ధర్మరాజా ధనసంపదలను, ధరణీరాజ్యమును, దమ్ము
లను, దనయాలను, దన్నును, నిన్నును జూదంబున ధార్తరాష్ట్ర
అకు నోటువడియె. దుర్యోధనుని వంపున నిను దోడ్కొనిపో
వచ్చితి. ఇప్పుడ రావలయును.”

ద్రౌపది యిట్లనియె.

“ఏయిగములందుఁగాని, ఎట్టిదుష్కితవుండుగాని, భార్య
నొడ్డి, యోటువడిన భర్తగలఁడా! ఇది కడు సహూర్షమైన విష
యము. అకలం కేందుఁడైన ధర్మజుండిట్లు సేయనే ? అన్నా!
ప్రాతికామీ! యెఱుంగుదేని నాయదుగు ప్రశ్నంబునకు వివ
రంబుగాఁ బ్రత్యుత్తరంబిమ్ము. విభుండు మున్ను నన్నోటువడి,
తన్నునోటువడియెనో, లేక తన్ను మున్నోటువడి, నన్నోటు
వడియెనో!

ఈ విషయంబు సేకు స్పష్టంబుగాఁ దెలియదేని, నక్కిత
వుని ధర్మజునడిగి వచ్చి పిమ్మట నన్నుఁ దోడ్కొని పోమ్ము.”

ప్రాతికామి సభకువచ్చి, ద్రౌపదిప్రశ్నంబు ధర్మసంపదను
నకుంజెప్పిన, దురోఢర వరాజయ దుఃఖితచేతసుండగుటం తేసి
యతండు ప్రత్యుత్తరంబీయడయ్యె.

అప్పుడు ప్రాతికామికి దుర్యోధనుం డిట్లనియె. “ఇది
సందిగ్ధమైన యర్థము. ఇచటికి వచ్చి ద్రౌపది తెలిసికొనును
గాక. నీవు తడయక ద్రౌపదిని దోడ్కొనిరమ్ము, పోమ్ము.”

ప్రాతికామియు ద్రాపదిపాలికిం బోయి, “దేవీ! నీయడిగిన యర్థమునిర్ణయించుటకు సభ్యులు నిన్ను రాబంబిరి, తోడ్చి రావలయును”. అని విన్నవించగా బాంచాలి దుర్యోధనుని దుర్వ్యవసాయంబునకును ధర్మరాజు సమ్మతంబు నకును గడునలిగె. కాని చేయునది లేక, ప్రాతికామి పిఱుదన యేకవస్త్రము, నధోముఖము, నవిరళగళితనయనజలబిందు సందోహయు నగుచు సభకు నరిగెను.

లజ్జితులై దుఃఖితాత్ములై ద్రోవడిం జూడనోవక పాండవులు తలలువాంచి యుండిరి. పాండవుల వైలక్ష్యంబుపలక్షించి, సాహోషించి, దుర్యోధనుఁడు దుశ్శాసనంబిచ్చియతనితో “ప్రాతికామి వ్యకోదరునకు వెఱచు. నీవుపోయి ద్రాపదినిటకు దోడ్కొనిరమ్ము.” అనిపంచిన నిర్దయాత్ముఁడును బాపనిరతుఁడును నగు దుశ్శాసనుఁడు ప్రయత్న సుముఖుండగుట యెఱింగి, ద్రాపది కడుభయంబు నొంది, వడంకుచు, అతీరయంబున గాంధారి యొద్దకుఁ జనియె.

కొరవాధముండగు దుశ్శాసనుఁడు ద్రోవడి పిఱుదన పాటి ‘ఇంక నెక్కడికిఁ బోయెదవు? ఏమియుఁ బలుకఁ దగదు. దురోదరంబున శకుని నిన్నొడిచె. దుర్యోధనుని యర్థమువైతివి. నీపతులు పాండవులు నిన్నును బృథ్విని దమ్మును గోల్పడిరి.

అనుచు డాయనచ్చె. ద్రాపది కోప దుఃఖ భయంబులు ముప్పిరికొన “నేను రజస్వలను. ఏకవస్త్రము. నన్ను ముట్టకుము. గురు బంధు జనాధిష్ఠితంబగు సభకు నెట్లు రానేరదు” అనియె.

దుశ్శాసనుండును “నీవేక వస్త్రవై ననేమి? విగత వస్త్రవై ననేమి? నిన్ను నెట్లునుం దోడ్కొనిపోదు” అనుచు బలాత్కారంబున

ఉ॥ “అవసజాననం గురుకులాపశేదుండు గడింగిరాజనూ
యావభృథంబునందు వసుధామరమంత్ర పవిత్రవారి ధా
రావళికేనీ పావనములైన శిశోజములన్ గ్రహించి పా
పావముఁడీడ్చి తెచ్చె సభకందలు విస్మయమంది చూడఁగన్.”

ఈ ప్రకారంబున దుశ్శాసనావకృష్టయ్యి విశీర్ణ వేణియు, వివర్ణ వదనయు నయి, కర్ణ దుర్యోధన శకుని సైంధవాది దుష్ట భూయిష్ఠంబైన సభకువచ్చి, కోవలజ్ఞా కరవశయై ద్రావడి యిట్లనియె.

ఉ॥ “అనుపమ దైవయోగ హతుఁడయ్య నవశక్తము ధర్మసంపదం
దనయనకాని ధర్మజుఁడు ధర్మపథంబడియేలకప్పు ద్రో
క్కును గురుకృద్గులార! భృశకొపనుఁడీతఁడు నన్ను నేలడు
గ్రనుఁడిటఁడీడ్చి తెచ్చె, నవిచారపరుండయి దుర్మదంబునన్.

చ॥ ఇదియుచితంబుగాదనక యిత్కురుక్షుఖులు చూచుచుండి, దు
ర్యదుండయి వీడు నన్ను నవమానితఁజేసెడు; సర్వధర్మసం
బిదులన నన్న యీభరతివీరుల వంశము నేడధర్మ సం
పద సరిసింద్యమయ్యె ననిభామిని కృష్ణుఁడలంచె భీతయై.”

జగత్రయ జయ భుజవీర్య సనాధులైన నాధులు గలి
గియు ననాధయుంబోలె ద్రావడి భయా ర్తయై యార్తజన శర
ణ్యుండైన జనార్దనుని దలంచుచుండెను.

ఆమెంజూచి దుఃఖితుఁ డభీమసేనుండు సావద్యూతంబు నందు అధర్మప్రవర్తకుండగు ధర్మజాని బాహుదాహంబు సేయ వలయునని రోపావేశంబునఁ బల్కెను. అర్జునుండు సముచిత వాక్యంబుల నతని నూరార్చుచుండె.

ఇట్లు దుఃఖితులగుచున్న పాండవులను, దుశ్శాసనాప కృష్ణయై సభాంతరంబుననున్న ద్రౌపదింజూచి, వికర్ణుండను వాఁడు సభ్యుల కిట్లనియె.

ఇప్పుడు ద్రౌపదీప్రశ్నము బుద్ధిమంతులు విచారము సేయవలయు. అపిచారమునఁ బ్రవర్తిల్లుట సరకహేతువగును. కురుగురువృద్ధులైన భీష్మ ద్రోణ కృపాచార్యులును బలుకరైరి. సభాసదులెల్లరు నూరకుండిరి. ఔగాక!

నేనిండు ధర్మనిర్ణయంబు చేసెద. జూదంబు వేటయూఁ బానంబును బహు భక్షణాసక్తియు నను నాలుగు దుర్వ్యసనం బులు. అందు దగిలిన పురుషుండు ధర్మవుందప్పి వర్తిల్లు. అట్టి వాని కృత్యంబులు చేకొనందగవు. వ్యసనవర్తియగు ధర్మజుండు పాండవుల కందఱకు సాధారణ ధనంబైన పాంచాలిఁ బణంబు చేసె. కావున ద్రౌపది యధర్మవిజిత. మరియు నేకవస్త్రయగు నామె నిటఁ దోడ్కొనితెచ్చుట యన్యాయంబు.

వాని పలుకుల కొడంపడక కర్ణుం డిట్లనియె.

“ఇందఱు పెద్దలుండఁగఁ జిటుతవానికిఁత గటువతనం బేలకే? నీవు ద్రౌపది యధర్మవిజితయని పలికితి. ధర్మజుండు దనసర్వస్వములు నొడ్డి యోటువడ్డవ్వుడు ఈమె దానికి వెలి గాదు. కావున ధర్మవిజితయే. మరియు నేకవస్త్రులు సభకుఁ

దోడ్కొనివచ్చుట యధర్మంబుటివి. భార్యకు నొక్కరుండ భర్త. దైవాధిష్ఠితుడై యుండు. ఇది యనేక భర్తలు గలది. కావున బంధకి నాబడు. ఇట్టిదాని విగతవస్త్రాజేసి తెచ్చినను ధర్మవిరోధంబు లేదు.”

ఈ కర్ణకృత వికర్ణప్రఖ్యానంబువిని దుర్యోధనుండు దుశ్శాసనుంబిలిచి “యిప్పుడవులయు ద్రౌపదియు వస్త్రాంబు లవహరింపుమనిన దోడ్తో దానినివిని బసిమిసెడియున్న పాండు సుతులు తమపైపుట్టములు మున్న తీసివేసిరి.

హృదయ మదరుచుండ, శరీరము కంపించుచుండ, “నేనింకేమిసేయుదు, నాకిట దిక్కెవ్వరు” అని ద్రౌపది దయా నిధియగు గోవిందునే శరణుసాచ్చెను.

సద్గర్హితుండగు దుశ్శాసనుండు యుక్తాయుక్తవిచక్షణ మిసుమంతయులేక, శంకారహితస్వాంతుడై ద్రౌపదిపుట్టంబు నొల్చె. తోడ్తోనట్టిదియవస్త్రం బమ్మహాఫలివ్రత జఘనమండ లంబు పాయకయొప్పుచుండ. దుశ్శాసనుండు విసువక వస్త్రాంబు లొల్చుచునేయుండెను. అట్టివియ వస్త్రాంబులాపెజఘనమండలం బును బాయకయేయుండె. ఇట్లుఉపసీతంబులైన వస్త్రచయంబు పర్వతోపమానమయ్యె. దుశ్శాసనుండు నింక నొలువనోపక యుక్కుదక్కి లజ్జపొందియుడిగె. సభ్యులెల్ల రుదిత సమ్మదులై

“సాధ్వీమతల్లీ! నీజన్మము ధన్యము, నీచరిత్రము నిష్కలంకము. నీపాత్రివ్రత్యమద్వితీయము. నీమాహాత్యమనంతము” అని మనమ్ముల దలంచుచుండిరి.

అట్టి యవసరంబున భీమసేనుండు ముడివడు కనుబొమలతో నత్యంతకాల కాలనిభంగి దంతసందప్తదారుణ ముఖుడై యెల్లసభ్యులు వినుచుండ నిట్లనియె.

మ॥ తురువృద్ధుల్ గురువృద్ధబాంధవులసేతుల్ నూచుచుండన్ మదోదురుండై ద్రౌపది నిటుచేసినఖలున్ దుశ్శాసనున్ లోకభీశిరలీలన్ వధియించి తత్త్విపులవక్షిత్తైలరఃక్రాఘనిరర ష్టరీపతి నూచుచుండ నినిశాప్సాడింతు సుగ్రాకృతిన్.

ఇట్లు సేయనైతినేనిఁ బితృపితామహుల గతికిం దప్పినవాడ నగుదును. ”

పవనతనయుని యతిమానుషంబగు నీ మహావ్రతిజ్ఞకు సభ్యులెల్లరు దిక్కులు సూడక దిక్చబ్దముఖరిత ముఖులగుచు సపుత్రకుండగు ధృతరాష్ట్రునిం దించు చుండిరి.

అయ్యవసరంబున నుద్గతబాష్పనయనుం డగుచు, నెల్లవారిని వారించుచు విడుదుం డిట్లనియె.

“ఈ ధర్మసభయందుఁ గల సుమతులకు ద్రౌపదీ వ్రతము విచారించఁదగి యున్నది. ధర్మసందేహము తీర్పని నాడు సభ్యులగు సజ్జనులఁ బాప మొందును.

బాలుండయ్య నీవికట్టుండు దేవమంత్రివలె యథావిధిగా ధర్మపు తెల్పె. ఈతనిబుద్ధి చేకొనుట సమంజసము.

సభకు వచ్చి, యడుగఁబడియూ, నెఱిగియూ, ధర్మసందేహము తీర్పని సభ్యులనృత దోష ఫలమునం దర్థము వొందుదురు. లాభలోభ పక్షపాత బుద్ధిచే నెవండు మిన్నకుండునో వాఁ డనృతదోషఫలమంతయు ననుభవించు. కాన

మీరును ద్రువదరాజపుత్రి యడిగిన ధర్మనిర్ణయంబు దప్పక చేయునది.

అని విదురుండువలికినను దుర్యోధను భయంబున సభ్యులెవ్వరు పలుకక మిన్నకయ్యండిరి. భీష్మాది ఈరు వృద్ధులును, ద్రోణాదిగురువర్యులును బలుకరైరి.

ఇదియంతయుఁ జూచి ద్రాపది దుఃఖితయై “అనాఁడా స్వయంవరమున నావిధముగా సర్వభూపతులచేఁ జూడఁబడితి. పాండవుల ధర్మవత్తి నై గోవిందులైయనై సభామధ్యమున సర్వమహీధవ సమక్షమున నేడి యధమునిచే నిట్లు పరీభూత నగుదునా!

ఎవ్వరేని నాపల్కులకుఁ బ్రతివచనము పల్కువారు లేరా! ధన్యులార! ధర్మభంగభయమునంజేసియేని మాఱు పల్కుఁడు. నేను చాసినా లేక అదాసినా! ఎఱుంగఁజెప్పడు” అని వనరుచుండె.

ఆపెంజూచి శాంతనవుండు “అమ్మా నీ ప్రశ్నంబులకు సదుత్తరంబు యాధిపిరుండ చెప్పవలయు. శానినాఁడు ధర్మ నూత్మత యెవ్వరికిఁగాని గహనంబు. ఇక్కురుకుల పాంసనులు వేగం చిప్పావ ఫలం బనుభవించును” అని యనియె.

రాధేయుం డయ్యవసరంబున నక్కోమలిం జూచి నగుచు “సుందరీ! అయిదుగురు భర్తలకంటె నొక్క భర్త లగ్గు. జూదములో నాలి నోడిపోవనివాని నింకేని నొకని వరింపు” మని యొల్లనము లాడుచుండ, దుర్యోధనుఁడు ఆమహాసాధ్వినీ, విభీతహరిణాక్షిని, గలాప విభాషికేభారను,

తన రమ్య పృథూరుతలంబునక్కఁగా రమ్మని నన్న సేసెను.
ఆ సన్నను దూరమ్ముననుండిచూచి లయసమయదండధర నిర్ద
యాఁడై, సభ్యులెల్లరు విస్మయసంభ్రమ సంభృతులై తన
వలంబులు వినుచుండ భీమసేనుండిట్లనియె.

ఉ॥ ధారుణి రాజ్యసంపదమదంబునఁ గొమలిఁగృష్టఁజూచి రం
భోరునిజోరు కేశమున నుండఁగఁబిల్చిన యిద్దురాత్ముడు
ర్వారమదీయబాహుపరివర్తిత చండఁగదాభిఘాత భ
గ్నోరుతరోరుఁ జేయుదు నుయోధను నుగ్రరణాంతరంబునన్.

ఇట్లు సర్వజన భయానకంబుగా శవధించి భీమసేనుండఁ
యోధంబులున్న వలనికి దృష్టులునలుపుచు ధర్మజు మొగంబు
చూచుచుండె. ఆరాద్రాకారంబుకూచి భీష్మ ద్రోణ విదు
రాదులిది కోపంబునకు సమయంబుగాదని యాతనిం బ్రశాంత
చిత్తుంజేసిరి.

అట్టియెడ ధృతరాష్ట్రుని యగ్నిహోత్రా యతనంబున
వఱులరచె. అగ్నులారిపోయె. కారవస్త్రీకతి హృదయములు
శోకతప్తములయ్యె. ధార్తరాష్ట్రుల శయ్యాగారంబులయందుఁ
గాక ఘోర ఘోరాత్కారంబులెగసె.

ఈ మహోత్సాహంబులన్నింటింజూచి కురుకురువృద్ధులు
ధృతరాష్ట్రకుమారుల కరిష్టముపుట్టెనని తమతమ మనస్సుల
భావించుచుండిరి.

దీనినంతయు నెఱింగి గాంధారి విదురుండోడొని ధృత
రాష్ట్రుని పాలికింబోయి, పాండవుల వరాజయంబును, ద్రాక్షదీ

చరిభవ ప్రకారమును దుర్నిమిత్తోత్పత్తియుండెప్పే. ధృత రాష్ట్రం దడరిపడి దుర్యోధనుం బిలచి యిట్లనియె.

“చ॥ పరమపతివతిన్ సభందపస్వినిఁ బాండవ ధర్మపత్ని ధర్మరతి నయోనిజన్, బ్రహ్మతమానభామినిగాఁ దలంచి, దెప్పురములువల్కఁ గాఁదగునె బాన్ధుముదక్కవు, దుష్టతాసనం బెరిఁగితి నీమిత్రమునఁ బెద్దయు దుఃఖితులైరి పాండవుల్.

నీవు వారలవలన క్రోధంబువిడపుము”. అని దుర్యోధను వారించి, సకలకాంధవ హితంబు సేయందలంచి ద్రాపది రావించి శాంతపచనంబుల నిట్లనియె.

“సుందరీ! నీవ నాకోడండ్రురయం దభ్యర్చితవు. అత్యావందంబున నీకుఁ బ్రియంబు సేయనుంటి. నీకెద్దియిష్టమో వేడుకొనుము”.

అనిన ధృతరాష్ట్రునకు ద్రాపది యిట్లనియె. “నాకు వరంబు ప్రసాదించుట నీకుఁ బ్రియంబగుచో మహానుభావుండు ధర్మరథనయం దాస్యంబువలనఁ బాయనట్లుచేయునది ఇదియే నాయిష్టంబు”. అనిన నిచ్చితి నింక రెండవవరంబు వేడుకొనుమనిన ద్రాపది యిట్లనియె,

“ధర్మరాజు నలువురు తమ్ములును దమవస్త్రముల తోడను, దమకేత్రముల తోడను, దాస్యంబువలనఁ బాయనట్లు చేయునది.”

అనిన ధృతరాష్ట్రుండు “నీకోరిన వరంబిచ్చితి. ఇంక మూడవవరంబు వేడుమనిన” ద్రాపది యిట్లనియె.

“వైశ్యసతి యొక్క- వరంబును, క్షత్రియసతి రెండు వరంబులును, శూద్రసతి మూడువరంబులును, వివ్రసతినూఱు వరంబులును వేడవచ్చును. కాన నాకు నింక వేడఁ జనము.”

అనిని దృతరాష్ట్రుండు ద్రౌపది గుణంబులకు ధర్మజ్ఞతకు సంతసిల్లి, యనుజ సహితుండగు ధర్మరాజును రావించి, “నీ సర్వజన సంపదలు, రాజ్యంబును గొనిపోయి యెప్పటియట్ల యింద్రప్రస్థపురంబున సుఖంబుండుము. నీకు లగ్గయ్యెడు అరుగుము. మఱియు నీవు ధర్మంబు లన్నింటి నెఱింగినవాడవు. ఎఱుక లేక నాకొడుకులు నీకెగ్గుసేసిరి. దీని మఱచునది. ఏను బుద్ధిలేక జాడం బుపేక్షించితి. అల్పబుద్ధి సత్వందనగు నన్నును మీతల్లి గాంధారినిఁ దలంచి, దుర్యోధనాదుల దుర్గుణంబులం దలంపక యెప్పటియట్ల స్నేహంబున వర్తించు చుండునది.

సర్వశాస్త్ర విదుండగు విదురుండు మంత్రిగా” నీవు రక్షకుండవుగాఁ గురుకులంబునకు లగ్గయ్యెడు’ అని ధర్మరాజును తాండురాజ్యంబునకు సయోగించెను.

ఇవిధంబంతయు భీమసేను డెఱుంగి “సతి కారణంబుగా” రాజ్యప్రాప్తి ధృతమయ్యె ననుటకంటఁ గష్టంబు మఱియొండు గలదా! యని కోపఘూర్ణితరక్త నేత్రుడై, “ఉగ్రసంగరాంగ ణంబునఁ బరాక్రమంబున శత్రువరులఁ జంపి రాజ్యముగొందు” ననుచు సింహంబుభంగి విజృంభించుచుండఁ ధర్మజం జాతని సాంత్వవచనంబుల వారించి, తమ్ములుం దానును ద్రౌపదీ సహితంబుగా గాంచన రథాయాధుండై యింద్రప్రస్థపురంబు నకుం జనియె.

దుర్యోధనుడు దుష్టచతుష్టయంబుతో ధృతరాష్ట్రుని నొద్దకుఁజని, “ ఇంకఁ బాండవులకు నెంత లగ్నోనరించియు హితుల మయ్యెదమో? ఆశీషిషంబుల నలిగించి కంఠసమీపంబున విడుచునట్లు వారి విడిచిపుచ్చి కర్ణంబు దప్పితిమి. కావున వారిని మరల రావించి, యనుద్యూత పరాజితులం జేసి, భూమి వెలువరించుట కార్యంబు” అని ధృతరాష్ట్రుని నట శీనియా నొడంబడఁ జేసె.

పాండవుల మరలఁ బిలువంబించి దుర్యోధనుడు “పున ద్యూతార్థంబు మిమ్ము పిలువంబించితి. ఇది యపూర్వంబైన పణంబు. దీనినొడ్డి యోటువడినవారలు అజనవల్కలంబులుకట్టి, కంఠమూల ఫలాశనులై బ్రహ్మచర్యంబునం బండ్రండేండ్లు వనవాసంబు సేసి, పదమూడవ యేఁడజ్ఞాతవాసంబు చేయునది. అందెరుంగ బడిరేని పెండియు బండ్రండేండ్లు వనవాసంబు, నొక్కయేఁడజ్ఞాతవాసంబు చేయుదము. ఇట్లొప్పుదేని జాడంబు కాదునది” అనియె.

ధర్మనుతుడు నొడ్డి దైవముచెయిది నోటుకడియె. ఇట్లు పునద్యూత పరాజితులైన పాండవులు తమ రాజ్యోపభోగంబులు విడిచి బ్రాహ్మణ సుహృద్బాంధవ జనోపాస్య మానులై వనంబులకుం బోవ సమకట్టిరి.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము

అట్లు పాండవులు పరిత్యక్తవిభవులై గజపురంబు వెలు
వడు సమయంబున భూకంపాద్యనేక దుర్నిమిత్తంబులు పుట్టె
వానిప్రకారంబెఱింగి ధృతరాష్ట్రం దింకేమి యనిష్టంబులు పుట్ట
నున్నవియో యని వగచుచుండె.

నిజరూఢులొకనజనచయ దాహభయంబునం జేసి
ధర్మజాఁడు వస్త్రాంతమున వదనంబు గప్పికొనియె. సంగరాంగ
ణంబున బాహుబలదర్పము సూచకగంటినని భీమండు బాహు
వుల నతి వికాలములుగఁ జేసె. ఇంతకంటె దఱచుగ బాణంబు
లేసి వగరఁ జెఱతునని యర్జునుం డీసుముసల్లుచుండె. నిజ
సుందరరూపంబుచూచి జనులు దుఃఖంపకుండరు గావుతమని
నకులుండు ధూళిధూసరిత శరీరుండయ్యె. దీనంబైన తన యాన
నంబు సూడఁగలుగు నెగ్గువారింపఁ దలఁచి సహదేవుండవనత
వదనుండయ్యె. అరీతిగా వారేగుసమయంబున

చ. “తడవినయోగవస్త్ర పరిధానముతోడ విముక్త శరీయె
దొడరుచు దుఃఖభావమున ద్రోవదినోయె మహావహంబునన్
బడిన నితేకమిత్రసుతి బంధుజనంబుల శోకవేదనం
గడుకొని, యట్లులేగుదురు, కారవభామిసులంచు దెల్పుచున్.

పురోహితుండగు ధౌమ్యండు రాత్రయామ్యసామోద్గతుండై
భారత మహారణనిహతులగు కౌరవుల పరలోక విధుల
నూదించుచు నేగెను.

అవ్వరంబునంగల పారులెల్లరుఁ బాండవుల ననుగమింపం జూచియు ధర్మజుచే మధురంబుగ నివారితులైరి. భూసుర వ్రత రంబుమాత్రంబు పట్టుపట్టి ధర్మజునే యనుగమించుచుండిరి. అట్లు చని చని పాండవులు బ్రాహ్మణసహితంబుగాఁ గామ్యక వనమున కేగిరి.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు యాదవసాంచాలాదులు పాండ వులం జూడఁ జనుదెంచిరి. వారెల్లరు సత్యవ్రత ప్రియంబుతో అన్యోన్య హితభావలాడునమయంబున ద్రౌపది కృష్ణపాలికిం జని యిట్లనియె.

“కృష్ణా నీవు సర్వశరణ్యుండవు. నీయంతఃకరణ వ్రవృ త్తికి నగోచరంబెద్దియు లేదు. అయినను నాపరాభవంబెఱింగించెద. దయతో వినవేడెద.

పాండు మహీపతి కోడలైన పాండవుల ధర్మ పత్నినై, విశేషించి నీసోదరినై యుండియు దుశ్శాసనుచే నిండుసభలోఁ దలపట్టి యాడ్రోబడి పరిధాన మొలవంగఁబడితి. ఒరులువోలెఁ బాండవులపుడు నూచుచుండిరి. ఆపగారనూజఁ దాదిగాఁగల్గు వృద్ధబంధుజనులు చూచుచుండియు మిన్నకుం డిరి. కాని నోరెత్తరైరి. భర్తృ భ్రాతృ పుత్ర బంధుజనంబులు కలిగియు నాకు లేనివారైరి. అట్టియెడఁ గర్ణుండు నన్నుఁ జూచి నగియె. వాని నగవు దుశ్శాసనుని చెయిడికింబె దారుణ శిఖ యొం బోలె నామనంబు నేచుచున్నది.

కృష్ణా! ఇందు వింతయేమి! బాల్యంబునుండి యనేకాప కారంబులు దుర్యోధనుఁడు చేయుచునేయున్నాఁడు. ఇప్పుడు

రాజలోకసమక్షంబున నధర్మద్యూతంబునఁ దమ్ము నిరాకృతులఁ జేసినను బాండవులు పరాక్రమ పరాద్యుఖులై యున్నారు. ఇంక నాపరిభవం బెట్లుడిగెదరు?"

అని పాణిపల్లవంబున బాష్పసమార్జనంబు సేయుచున్న దాని నందఱు తోచి దార్చిరి.

కృష్ణుండు పాండవుల నోచార్చి, విశేషించి ద్రౌపదికి ధైర్యంబు గలపి పాంచాలురతోఁ గూడి చనియె. పాండవులునుఁ గామ్యక వనంబునండి ద్వైతవనంబున కరిగిరి.

అంతఁ బాండవులు దుఃఖోపశమనంబులైన కథలు చెప్పికొనుచుఁ గాలంబు ద్రోయుచుండిరి. ఎడనడ ధర్మరాజునకు ద్రౌపది కర్తవ్యంబు తెఱుగు సూచించుచు క్షమకంటెను దేజంబు ప్రధానమని నుడువుచుండు.

తమ్మువీడి తపస్సుచేయనేగిన యర్జునునింజూడ ధర్మ రాజులు ద్రౌపదీసహితంబుగా గంధమాదనపర్వతమున కభిముఖులై యరుగుచుండిరి. వారపుర్వతంబు సమీపించిరి. అంత నొక్క మహామూరుతము వీచెను. మహారోణుపటలంబంధ కారంబును బోలె నీరంధ్రంబైకప్పి. ధాత్రీకుహశాఖలు విఱిగి పడుచుండె. వారును దరు గుల్మలతావితానంబులు కరతలంబులు బాఱుచు ద్రోయుచు విశాలతరు భృథమూలంబు లాశ్రయించిరి. యగ్నిహోత్రంబుతో ధౌమ్యధర్మజనహదేవులొక్కచోటను, భీమసేన ద్రౌపదు లొక్కచోటను, నకులబ్రాహ్మణులొక్కచోటనుగా నందఱు వేలువేటనుండిరి.

తోడ్తోగాడ్పుతోడి నాన పెద్దయ్యం బ్రాద్దు వర్షింకె-
అడియండిగిన యనంతరము నందఱునొక్క-చోటికివచ్చి యెప్పటి
యట్ల చనుచుండిరి. అతివిషమశిలా సంకటపథంబున నడువ
నేరక ద్రావడి యొకచో మూర్ఛితయయ్యె.

వవనతనయ్యండక్కి-మలి నెత్తికొని యజినా స్రరణంబు
వయింబెట్టి కదలీదళంబుల వీచుచుండె. ఆమె పల్లవపాద తలం
బులు తమకరంబుల మెత్తన కవల వారలొత్తుచుండిరి.

అట్టి యవసరంబున ద్రావడింజూచి దఃఖతుండై ధర్మ
తనయ్యందు.

“మృదుసుకుమార శయనతలంబుల శయనించునితన్ని
వరుసంపురాలయ్యండఁబడి తీవ్రవేదన బొందినయది; “మహా-
పురుషులు పాండవులకుఁబ్రయభార్యయై సుఖముండు”ననిద్రుప
డుండు సంతోషపడియుండు. ఇట్లగుట యెఱుంగ నేరఁడుగదా!”
యని విలాపించుచుండ శీతపవన సేవ్యమానయై ద్రావడి
మూర్ఛితేరె.

ఆమె నాశ్వాసించి ధర్మజుండు భీమున కిట్లనియె. “ఈ
తాజపుత్రితో నీపాపాదుర్గమపథంబులఁ జనఁగా నేరము,
ఏమి చేయదము!”

భీముండప్పుడు నిజపుత్రుండగు ఘటోత్క-చుం దలంచె.
అతఁడును రాక్షసిసైన్యాన్నిత్తుడై తక్షణమవచ్చె. భీముండు
తానిం గాఁగిలించుకొని యిట్లనియె.

“ఇది భవన్మాతలధ్వగమన ఖన్నయై యున్నది. కడు
నలల. దీని సేవెత్తుకొని మా సమీపంబునఁ జనుడెమ్ము.”

వాఁడును “ఇమ్మార్గం బతిపరువశిలా విషమంబు. పాదచారుల కగమ్యంబు. కావున మిమ్ముందర నెత్తికొని యశ్రమంబున సరిగడ.” అని ధౌమ్య పాండవ ద్రావదులం దానెత్తికొని, బ్రాహ్మణుల నెత్తికొనఁ దనబఱంబులం బుచ్చె.

అట్లందఱు గగనమార్గంబునఁ జని బదరీవనంబు గని యందఱు దినంబులు నివాసంబు చేసిరి. అంత నొక్కనాఁడు భీమ ద్రావదులు గంధమాదనసాను రత్న వేదుల విహరించు చున్నచో అలితమగు సహస్రవత్రకమలం బొందు వారి చెంగటఁ బడియె.

ఆసౌగంధిక కమలంబు చూచి దాని యపూర్వ రామ గీయకంబునకు, అనన్యకునుమసాధారణంబైన సౌరభ్యంబునకు నోటువడి ద్రువదరాజపుత్రి, “అక్కటా! యిది యొక్క పుష్ప మయ్య నపూర్వంబై, మనోనయనానందకరంబై యున్నది. ఇట్టి కుసుమంబులు కడుంబెక్కులు కావలదే! అవి కురంగటం గలవేని తెచ్చి యిచ్చి నాకు మనః ప్రియంబు సేయుము” అని భీము ప్రార్థించె.

భీముండును నామె యభిమతంబు చేయంగడంగి ధను ర్బాణంబులు ధరించి యక్కమలంబు తెచ్చిన గాడ్పున కభి ముఖుండై గమనవేగం బొప్పుఁ జనుచుండె.

అట్లు చనిచని కొండొకచో నొక్క సరోవరంబు గని యందుఁ గృతావగాహుండై నవనభినదకమృణాళవలయం లు కృతుండగుడు దాని వెలుపడి శంఖధ్వనంబుచేసె.

తత్త్వాంతంబున గుహశయనంబున హనుమంతుండు నిద్రించుచు శంఖధ్వంసంబువిని ప్రియంపడి మార్గనిరోధంబుగా శయనించి లాంగూలలీలాచాలనంబుజేసె.

తద్ధ్వనికి భీముండు విస్మితుండై చని హనుమంతుం గాంచి, కపివరులాంగులంబు నడ్డంబుగానుండ నెత్తిపోదమని యత్నించి యెత్తినేరక, కృతప్రణామంబున “నీ వృత్తాంతం బెఱింగింపు” మని ప్రార్థించె.

కపివరుండును నిజవృత్తాంతం బెఱింగించి నన్ను రణ రంగంబునం దలంచునది. నీ యందు సౌహృదంబున నావహం బులో నతిరథుండైన యర్జును రథధ్వజంబు నందుండి మీ బల పరాక్రమంబుల జూచుచుదు” నని భీముం గాంగిలించుకొని వానికి సౌగంధిక సరోవరంబు మార్గంబు సూపి చనియె.

తదాలింగనంబున విగతశ్రముండును విపులజవశక్తి యాక్తుండునై భీముండు సౌగంధిక పద్మవనముంజొచ్చి దాని రక్షకుల బరిమార్చి, వైదూర్యనాళంబులైన కనకకమలంబులు , తన్ను వెడకికొనుచు ధర్మశాబాదులతో వచ్చుచున్న ద్రౌపదికి నిచ్చె.

పాండవులు తత్ సమీపంబున నివాసంబు చేసికొని యందు విహరించుచుండిరి. అంత నొక రాక్షసుండు బ్రాహ్మణ రూపధతుండై పరశురామశిష్యుండ నని పాండవుల సేవించు చుండె.

ఒకనాఁడు భీముండు మృగయా వినోదార్థ మదవికినరుగ బ్రాహ్మణవేషధారి యగు జటాసురుండను నా రక్కసుండు

ధర్మజ నకుల ద్రావదుల నెత్తికొని మహాజవమునఁ బరుగిడు చుండె.

సహదేవుండు భీముని విలిచికొని వచ్చె. భీముం డటు పోవుచున్న రక్కసునితో ఘోరసంగ్రామంబు చేసి వానిం బుడమిం బడఁ జేసి ధర్మరాజాదుల రక్షించె.

పాండవులఁ గొన్నిదినంబులుండి గంధమాదన పుణ్య తీర్థావలోకనపరులై మాల్యవంతాదులఁ జూచుచుఁ బోవుచుండిరి.

అందొక్కనాఁడు అశ్వరథియను పుణ్యనదివలన మారుతానీతంబులై సువర్ణమయంబులై తమ ముందటంబడిన పంచవర్ణసురభికుసుమంబులం జూచి యందఱు విస్మయంబుందిరి. పిమ్మట నేకతంబున నొక్క శశికాంత శిలాతలంబుపై నున్న భీమసేనునకు ద్రావది యిట్లనియె.

“ఇక్కుసుమంబులు నాకు దెచ్చియిచ్చి మనఃప్రియంబు సేయుము”. భీముండు తత్క్షణంబ చని చక్రవాళనగ సమున్నతంబైన గిరిశృంగంబెక్కి శంఖధ్వనంబుచేసి పఱి తెంచిన రాక్షససేనల నాశముచేసి, మణిమంతుడను వానియొక్కడొది త్రుంచి పూవులంద్రుంచుకొనిపోయి ద్రావదికొసంగె.

తొమ్మిదవ ప్రకరణము

అర్జునుడు అభీష్టప్రదాయకంబుగాఁ దమబాసరించె-
దేవేంద్రాదులకుఁ బ్రియంబుగా నివారకవచ కాలకేయాదుల-
వధించె. దివ్యబాణములతో ప్రయోగోపసంహార విజ్ఞానముతో
వర్జునుడు ధర్మరాజాదులకడకు వచ్చెను.

పాండవు లామరుభూమియందు సరస్వతీమహానదిని నను-
దినన్నానపానాది విశేషంబులఁ బరితోషంబుకొందుచుఁ గొన్ని
దినంబులు వసియించిరి. తదనంతరంబ ద్రాపదీ ధౌమ్యాది
సహితులై కామ్యక వసంబునకు బోయి యచటి మునులచేత
నభినందితులై సముచితవర్తనంబుల నుండిరి.

అంత నొకనాఁడు అప్రమేయ తపఃప్రభావ విభాసి
అగు మారకండేయ మహామని ధర్మరాజునకు “శ్రీకృష్ణ భగ-
వానుడు భవదీయదగ్ధవార్ధం బీక్షణంబ యరుగుదెంచు” నని
చెప్పుచుండఁ జారుపలాకాది భూషితగగనమైన దివ్యరథంబున,
సత్యభామ నిజోత్సంగ తలంబునందు వెలుగొందుచుండ విజ-
యం చేసెను.

తోడ్తో రథావతరణంబుచేసి ధర్మనందనున కభివందనం
బాచరించి, భీమార్జున నకుల సహదేవులం గాఁగిలించుకొని,
ద్రాపది గారవించి ధౌమ్యాది మహీసురులచేత నభినందితుండై
అభీష్టకథాగోష్ఠిం బ్రవర్తిల్లుచుండె.

అట్టియెడ కృష్ణవల్లభయైన సత్యభామయఁ బాంచా-
లియు నేకతంబ ప్రియసల్లాప సంసక్తలై యుండిరి.

సత్యభామ ద్రావది కిట్లనియె.

“నిర్మల చరిత్రలు, ప్రకటతేజాలు, లోకపాలనిభులు నగు నీప్రియభర్తలను నీవొక భంగిని వదలక యత్యంతంబు ప్రీయంబుతో నెబ్బంగి భజింతువు? నీయందు వారేవురు నొక్కఁ డొక్కనికంటె నమరక్తులై యుందురు. ఇది యద్భుతంబు. ఎప్పుడును నీదెస నీకతులకుఁ గిన్నయనునది లేదు. ఎప్పుడును నగు మొగంబుల నిన్ను వీక్షింతురు. ఇదేమేని వ్రతము పెంపా? మంత్రోపధ వైభవంబా! సరసనైషధ్య కర్మ కౌశలమా! చతురవిభ్రమోల్లాసరేఖయా! ఏమితల్లీ! నీ విశేష సాభాగ్యహేతువు నాకుఁ జెప్పవుగా!

నీవలన నిదియంతయు నిజముగానెఱింగి నేనును శ్రీకృష్ణుని వశగతుని జేసికొని అత్యంత స్నేహాను భోగములచేఁ దలిర్చుచుంచును.”

అని సత్య యదుగఁగా మది నించుక కినుక వాడమగా నణంచుకొనుచు, నిర్వికారాకృతియై ద్రావది యిట్లనియె.

“దుష్టవనితలవలెనె నన్నును దలంచుటకు నీకు మనస్సొప్పెగా! వాస్తవముగా నీవు పురుషోత్తమునకుఁ దగిన వనితవుగాఁదగవు” అని మేలంపు చందంబున నాపె వివేక హీనతనొకపడఁ బలికి పాంచాలి పండియు నిట్లనియె.

చ. “అలయక ముత్రతంత్రవివిధావధభంగులఁజేసి యెంతయున్ వలతురు నాథులంట మగుతా! కడుచేలతనంబు దాన మన్ గలిగినప్రేమయుంబాలియుఁగాని యొకండును నీదిఁబొంద ద ప్పొలకులతోడిమన్ని యహిపాతుగఁ జూచు విభవదెఱింగినన్.”

చ. మగువ యొనర్చువశ్యవిధి మందులుమాయలు నొందుచుండఁ
 ముగిసికొదెచ్చుకోగములు, మానకమాకకాదాది భావముల్,
 మొగిసొనరించునదుతిరుముల్ దనచేసినచేతల్ తుదిన్
 జగమునకెక్కి నిలిదయును సద్దతిహానియు వచ్చునింతికిన్.

క॥ కావునఁ బతులకు నెప్పుడుఁ
 గావింపఁగఁదగదు కపటకర్మంబులు ద
 ద్భావమెఱిగి వశవ ర్తిని
 యై వనిత చరింప నదియాయగు నెల్లదియున్

పాండవులయెడ నెట్టిదాననై యిట్టిసాభాగ్యంబునందితినో యది
 నీ కెఱింగించెద. సావధానంబుగా వినునది.

ఎప్పుడునేని నేనహంకరింపను. మదప్రమాదములు లేక
 వారిచిత్త మేకముఖంబుగ భక్తిసేయుదు. కోర్కెయొక, జూపుక,
 బల్కులొక, జెయ్యులు వింతగాఁజేయను. యక్షగంధర్వ నురల
 యందేని నన్యపురుషుని దృఢముగాఁ దలంతును. ఎన్నడుఁగాని
 పతులకుముందుగా స్నానభోజన శయనాదులనాచరింపను. పతు
 లకు నాననపాద్యవిధులను బరులఁబనపక నేనకావించును. వార
 లకు మజ్జనభోజనాదిక్రియలును నేనయొనర్తును.

ధనధాన్యములురి త్తగావ్యయంజగుటకు నోర్వను. గృహ
 స్థల భాండవిశోధనముక్త లేమొక సల్పుచుండు. బంధుజనులకు
 సంతతము ప్రమోదము కూర్తును.

వలుమాఱుఁ దలవాకిట మెలగుటగానీ, అసతీజనమిత్ర
 గానీ, కలహంబులకుఁ గారణములగు వలుకులు వలుకుటగానీ,
 నాకుఁ గానిపేరివి.

ప్రియులు ప్రవాసులై యుండు నెడలఁ బుష్పాభరణగంధాదుల ధరియింపక తద్గతమతి నై తదాగమంబు కాంక్షించుచుండు.

అత్రయెడ భక్తిగలిగి యాయమ యాజ్ఞ ననుసరించి చేటికావృత్తము లాచరించుచుండు. అతిధి జనులకుఁ బూజనాదులు స్వయముగాఁ జేయుదు. ప్రియంబు, మేత్రదనంబు, తాల్మి మొదలగు సుగుణంబుల నెన్నుచువీడ. పాండవులత్యంత మృదు స్వభావులని తేఁకువచెడి చరింపను. కోపంబడరినచో వారాశీ విషముల వడువున గ్రూరులని వెఱపుతోఁ గొల్పుచుండు.

మాయత్రయగు పృథాదేవికి స్నాన భోజనాదికము లందు నేన పరిచర్యచేసి యామెను బ్రీతి బొందించెద.

నిత్యంబు ధర్మరాజు బంధిని బసిండి వల్లెరములయందుఁ బుణ్యులగు బ్రాహ్మణులు పదివేలు, యతులు పదివేలు భుజించుచుండురు. వారందఱకు నన్నపానంబులందు నేనుసహాయ నగుచు ఉచిత వస్త్రాభరణాదుల సమర్పింతు.

ధర్మజుని నగరియందు మణిభూషణాలంకృతులైన పరిచారకులు నూఱువేలు గలరు. అభ్యాగతభోజనంబు లొడఁ గూర్చువారును నూఱువేలు గలరు. వీ రెల్ల నిట్టిట్టి మెలఁకువుల మెలంగుదురని తత్కృతాకృతంబులు నేన యెఱుంగుదు.

మఱియు నిరంతర మదధారాతరంగిత కపోలంబులైన భద్రగజ శతసహస్రంబులును, బ్రహ్మతజవసత్వ సంపన్నంబులైన యాత్రమాశ్వశతసహస్రంబులును గలవు. వాని కన్నింటికి నిత్యోచితంబులైన ఖాద్యంబు లొసరింపను, బరిపాలింపను వగినవారి నేన నియమింతు.

అఖండ భాండాగారపూరితంబులైన యగణ్యముణి కన కాది సమస్త వస్తువులును, బ్రతిదిన విహితంబులైన యాయవ్యయంబులు నా యెఱుంగని యవి లేవు. గోపాలజనంబులు తుదిగాఁగల సకల భృత్యజనంబుల జీవితంబుల సరసి యేన నడుపుదు. యశోధనులగు పాండునందనులు నిజకుటుంబ భారంబు సర్వంబును నాయండ సమర్పించి తారునిర్భకులై యిష్టవిహారంబుల నుండుదురు. ఏ నెల్లవెంట అత్రమ తనై ప్రవర్తింతు.

నేకువజామున మాత్రము వెదనిద్రఁ బొందుదు. అంతియగాని రాజ్యభారయుక్తింజేసి నా కాహారనిద్రలకే యెడముండదు.

ఇట్టి వర్తనములతోఁ బాండవులకుఁ బ్రియము నేయుచుండును. కాని నీవు చెప్పు మందులుగాని మ్రాకులుగాని, యింద్రజాలములుగాని నాకుఁ దెలియవు "

అనవిని లజ్జాకలిత చిత్తయగు సత్య, ద్రౌపదికిట్లనియె.

“మానినీ! నేనెఱుంగక యిట్లాడితిని. నావలుకులను సగవుగఁగొని నానేరమి సైవవలయును. నీచరిత్ర మత్యంత నన్నానితము.”

పాంచాలి మందస్మితాననయగుదు “నదియట్లయగుగాక” యని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

ఊర్జితముగా ధర్మాన్వితముగా సుశీలంబుగా భర్త మనస్సు నాచికొనునట్టి చతురోపాయంబు నెప్పెద వినుము.

చ॥ పతిగడవంగ దైవతము భామినికెందునులేదు ప్రీతుడై
పతిగరుణించెనేని కలభాషిణి భాసురభావజాంబరా
న్వితధనధాన్యగౌరవము, విశ్రుతిసంతతియున్, యశంబు స
ద్ధతియును గల్గు, నొందు మెయిల గల్గునె యిన్ని రెజంగులారయన్.

అత్యంతము శ్రమించినగాని యొక్కింతనుఖము ధర్మ
గతియు నెందు గలుగదు. భర్తృ శుశ్రూష సంతతనుఖంబు
చేహర్పుః ధర్ము వాదవజేయు,

కావున నిత్యంబు వెరవు, భక్తి, ప్రేమ ప్రിയము గలిగి
వతియెడఁ జరింపుము. మఱియు

మ॥ వనజాశుంకుగడంగి నీదగున్మహాద్వారంబుచేరంగ వ
చ్చెననంగా వినిలెమ్ము సంభ్రమముతోఁ జెన్నొందునభ్యంతరం
బునకున్వచ్చిన వాసవాదికరణంబుల్ దిర్వం దత్తజనం
బు నియోగించితి నంచునుండక ప్రിയంబుల్ నేయు మీవుం దగన్.

చ॥ తిరిగిమురారివీరు, గడుదీపుగఁ జెప్పినపల్కుగల్గినం
గువలయనేత్ర! నీమనసుగూడినకారికినైన నెప్పుడె
ప్పవలదు దాననొండొక నెపంబుఘటెంతు రెఱింగిరేని ని
సవతులు కృష్ణబుద్ధివిరసంబగునీదెసఁ దత్ప్రయత్నించన్.

చ॥ పతికిననుండులైన తగు బంధులమిత్రుల భోజనాది స
త్కారముల నాదరించుచు నక్కరిభక్తి విశేషసంతక
సికమతికై చరింపుము తదీయహితేతర వృత్తులైన వా
రతివ భవత్సుహృజనములైనను గైకొనటండు మెప్పుడున్.

అదియుంగాక ప్రద్యుమ్నాది భవత్తనయులతోనైన నీకతంబున నేకానంబున నుంట దూష్యము. సతుల చరిత లతి దుష్కరములుగదా! కులవతులు, సతులునగుమగువలతోఁ జెలిమియొనరింపు. ఇది నీకుఁ బరమసౌభాగ్యమూలంబైన యుపాయంబు.”

నావుడు సంప్రీతచిత్తయై సత్య యిట్లనియె. “నీవు ధర్మజ్ఞువు. నీవతులు దేవసన్నిభులు. అత్యంతశౌర్యాన్నితులు నీవుత్రులు. ఏవిధముననునీకుధరణిరాజ్యముసేరడి. వగవవలదు. ప్రతివింద్యాదులైన నీవుత్రులందఱుయదుపురంబున సుఖంబున్న వారు. వారలకు నొక్కటం గొఱంతలేదు. వారలదెసనిశ్చింతవు గమ్ము.

నీ మహానీయోపదేశంబు నా కెన్నటికేని విస్మరింప రానిది. ఆచరణము నందుఁ బెట్టవలయునది. నీ యుపకృతికి గృతజ్ఞురాల.”

అని వలుకు నవసరంబునఁ గృష్ణుఁడు పాండవులవీడ్కొని మార్కండేయాది విప్రజనంబు నామంత్రణంబుచేసి గమనోన్ము ఖుండయ్యె. సత్యభామయు యాజ్ఞ సేనింగఁగిలించుకొని సగ రవంబుగా వీడ్కొనియె. అంత వాసుదేవుండు ప్రియాసహి తంబుగా రథారూఢుడై ద్వారవతీపురంబునకరిగె.

పదవ ప్రకరణము

సత్యాకృష్టులు సనిసయనంతరంబు పాండవులు కామ్య కవనంబు పరిత్యజించి, యనేకవనశైల నదనదీవిశేషంబు లాలోకించుచు ద్వైతవనంబునకుంజని యందునబ్బముపై నెనిమిది నెలలుండిరి.

తద్వనంబున నొకనాఁడు ధర్మజాఁడు నిద్రించుచుండఁగా ద్వైతవనంబునఁ గల మృగజాతులు కలలోపచ్చి కన్నులనశ్రు వారి దొరఁగఁ దమైఱింగించి ధర్మజాతో నిట్లను.

“ధర్మాత్మ! మీరనుదినము చంపఁగఁజంపఁగా అస్థి తుక్కలంబు లల్పావశిష్టములైనవి. మేము బీజమాత్రము చిక్కి యిట్లువనరుచున్న వారము. మీరింక నొందుకడకునరిగి మముఁ గావవలయును.”

ధర్మజాఁడు “అట్లకాక” యని వాని కభయమిచ్చి మేల్కని దానినంతయు ననుజాలఁజేసిరి, మరల కామ్యకవనంబునకుంజని యందుఁ దృణబిందు నాశ్రమంబున సోదరాది సహితముగా నుభయముండె.

ఒక్కనాఁడు పాండవులేవురు తృణబిందు నాశ్రమంబున ధౌమ్యసహితంబుగా బాంచాలిసనిచి మృగయోవిసోదార్థంబు నలుదిక్కులకు నరిగిరి.

తదవసరంబున సింధుసావీరనాథుండగు సైంధవుండు చతుర్విధబల సంగతుడై సాల్యకన్యను జెండ్లియాడుటకు నిజైభవ ముల్లసిల్లగాఁ జనుచుండి, యాశ్రమద్వార సమీపము

నందు ఆవనభూమియంతయు దేహకాంతిపటలంబున వెలుంగఁ జేయు ద్రావదినజ్ఞాచెను. అమ్మగువయందుఁదగిలిన చూడుకలను మగుడఁ దిగుననేర్పులేక నిజసఖుండగు కోటికాన్యూజాచి యిట్లనియె.

“ఇమ్మగువ యెవ్వతియో! ఏ కతంబ యివ్వనంబున నిట్లున్న నిమిత్త మేమియో? ఈమె సురయక్షగంధర్వకన్యల నొకతొగానోపు. మహీతలము నుగ్మలలకు నిట్టిచెల్వన్నదియే?

ఈయబల కెంజిగురాకు లీలగ్రాలు తనకెంగేలు కదంబ కాఖ తుద గీల్కొలిపి, సావకళ్యాల వోలె చిత్తమెఱియింపఁ దొడంగినది. ఈ యబ్బాక్షి నా హృదయేశ్వరియైనచోఁద్రిలోక రాజ్యాధిపత్యము చేపూటినట్లు విలసిల్లుదు గదా!

వయస్వా! ఎట్లేని నీ కాంత నొడంబడఁజేసి, నన్నుఁ జరితార్థని జేయఁ బ్రార్థించెద.”

కోటికాన్యూడును గ్రక్కునఁ బొందాలి పాలికిం జని నమ్మగువ కిట్లనియె.

“మృగనేత్ర! దారుణ మృగసంచార యోగ్యంబైన యివ్వనాంతరంబున నేకతంబ ఇట్లుంటకు పోతువేమి! భవజ్ఞన కత్వమున నుజ్వలితుండగు పురుషుం డేవంశమ్మునవాడు! నీ జీవితేశ్వరుండగు సుఖజీవితాత్ముడవడు? నీనామమై యింపు లొలుకు శబ్ద మెయ్యది!

నాతెఱంగెఱుగఁ దలచితేని విచుము. సురధుండను రాజపుత్రుండను; కోటికాన్యూడను నాడ. ఆకాంచనరథముపై నున్నవాడు త్రిగర్తవిభుడు. నిన్నుఁజూచుచున్న యతని

ప్రక్కనున్న వాఁడు కళింగాధిపతి. అవద్యకరము పొంతనుండి నినుఁగనుఁగొనుచున్నవాఁడు ఇక్ష్వాకుకులోద్భవుండగు నుభ గుఁడు అదియట్లుండె.

సావీరకుమారులు పన్నిద్దఱుడేరి కొలువగా అనేక సహస్ర కరితురగరథవదాతి పరివృతుడై మహాగజంబుపై శోభిల్లుచున్న యవ్వీరుండు జయద్రథుండు. అమ్మహీవతి యివ్వడు నీతెఱంగెఱుంగ నన్నునిటఁ బుత్రెంచె.”

అనినఁ బాంచాలి మృదుసంభ్రమంబునం గదంబశాఖ విడిచి, యుత్తరీయంబు సంగతంబు గావించుకొని, యతని కిట్లనియె.

“అన్న నేనిచట నొంటియున్నదాన. నీవిచటి కేగుడెంచుట నీతియా? సుతవతిని ధర్మవతిని నగు నన్నితర కాంతఁగాఁ దలఁచి పెక్కులు పలుకుచుంటివి. ఇది నీకుఁ దగునా? నీవు శిబి వంశోద్భవుండగు సురధుపుత్రుండవగుట యెఱుంగుదు. అస్మత్ప్రకారంబు చెప్పెద. వినుము.

ఏను ద్రుపదపుత్రికను. పాండవుల ధర్మపత్నిని. అవ్వీరు లిప్పుడు నన్నివ్వసంబున నునిచి నల్లిశలకు వేటువోయిరి. వార లింతకు వత్తురు. మీరమ్మహాత్ములకుమాననీయులరు, కావున వారు సేయు సత్కారంబులుగైకొని పోవుచురుగాక. ఒక్కంత తడ వియ్యాశ్రమ సదానంబున విశ్రమింపుడు” అని కలికి యిల్లన యవ్వరవర్ణిని * భయంబున బర్లగృహంబు సొచ్చె.

* పరవర్ణినిఁ జెప్పకాలమున నుభశిరలమును, శిరికాలమున నుభోష్ణమును నైనయంగములు గలిగి భర్తయందనురాగముగల యుత్తమ శ్రీ.

కోటికాన్యండును గ్రమ్మఱఱని సైంధవునితో ఆ వృత్తాంతంబునెప్పి. అద్దురాత్ముండఱమ్మగువ నవహరింపఁదలఁచి కతివయజనసమేతంబుగా నరిగి వర్ణగృహంబు ప్రవేశించియామె కిట్లనియె.

“వామాక్షీ! నీకుగుళలమే! నీమగలేపురకు నమ్మదియే”

ద్రౌపది యిట్లనియె: “పాండవులకు నేమము. నీకు ననామయంబె? కురువర్యులయింటికి విందవైతివి. ఆసనక్రియా పాద్యముఁలుగైకొని భోజనముచేయవేడెద. విభులు వేటవోయిరి. ఇప్పుడెవత్తురువారువచ్చినీకువలయునట్టిప్రియములొచ్చిరింతురు.”

సైంధవుం డిట్లనియె. “అంబుజలోచనా! నీవు చేయు నతిధికృత్యము లొక్కటియేని కొఱంతలేక వచ్చినవి. ననుఁ గృతార్థుని జేయుము. లెమ్ము. నమ్మితో రథమిక్కుము.

రాజ్యంబు సర్వంబుపాసి కాంతారస్థలవానులై సరివారెల్లరు నవ్వఁగాఁ గుత్సితదశయుందున్న పాండవులంగొల్పిన నుఖంబుండునే? ఎంతజేలవైతివి? శ్రీవిహీనులఁ గామిను లర్థింతురా? నిఖిలసింధు సావీరభూవలయ రాజ్యగౌరవంబుతో నన్ను నేలుకొనుము.

అనినఁ బాంచాలి ప్రకంపితచిత్తయై కొంఠాకతోలంగి వానియెడ నవమానదృష్టిజూచుచు, దనపతులరాకయగోరుచుఁ బ్రతివాక్యంబులఁ గొంతకాలజేవంబుచేయుటకై వానికిట్లనియె.

“పాండవులకుఁ జెలియలగు దుస్సలకుఁ బ్రతివగువీవు నాకుఁ దోఁబుట్టువవు. పాడితప్పిన పలుకులు పలుకనగునా? ధర్మాన్వయమున జనించితివి. ఉభయలోక విరుద్ధముగు పథమేల? .

సైంధవుడు దరహసితాననుండగుచు నిట్లనియె.
“నీ వెన్నడు రాజధర్మము వినియుండలేదా? రాజులకుఁ బ్రమ
దాజనమునెడ వాని వెనుకంగ బనియేమి?

అనిన నయ్యంగన క్రోధకలుషితాంతరంగయై “యి
ప్పాపాత్ముడు ప్రియవచనంబులఁ బోవఁడు, బెట్టిదంబులగాని
చక్కఁ బడఁడు”. అని తలంచి యతకిట్లనియె.

“సృపాథమా! ధైర్యసారులు సభంగుర విక్రములఁ
బొందుయశస్సులునగు పాండుకుమారుల నాత్మలోఁదలఁచక
నను ధిక్కరించెవేల? నీదుగర్వ మింతతోఁబోదు. దుష్ప్రలా
పములు దక్కుము. పాండవులాజిగ్ నమరాసురకోటికేనియు
దుర్జయులు. వారికిఁ గీడుసేసి పాతాళమునందు డాగినను
మృత్యువు తప్పదు. తేలును గర్కటియును దెగు కాలంబు
నందుఁ జాలు చాల్చుగతి పాండవుల యిల్లాలినైన నాదెన
దుశ్శీలుండవైతివి. ఇది నీ వినాక చిహ్నము.” అనిన
సైంధవుడు నవ్వుచు నవ్వెలంది కిట్లనియె.

“వెలఁదీ! పాండుకుమారవర్గము మాకు వింతయా!
మాటలచే మమ్ములనేల భీరులరీతి వెఱపించఁ జూతువు? మమ్ము
వినుము. సౌవీరకుల వ్రనూతులము. మాయఁ దితర ఊతీక
సాధారణబుద్ధి చేయుకుము. ఇంక వలవని మాటలవలనబ్రయో
జనంబు లేదు. వేగంబ యల్ల కనకరథం బొండె నల్ల మహా
గజంబు నొండె నెక్కుము. బీరంపుమాట లాడక ప్రియవచ
నంబుల నన్మృత్యుసాదభాజనంబ వగుము.”

అనిన యాజ్ఞసేని వాని కిట్లనియె.

“వీరవత్సని వీరసోదరినై కాలగతిచే ననాథవిధి నున్న దాన. ఎటుల నైనను నాకు నినుఁ దెలువనేల? పలుకు తియ్య మేల? అతులిత వృష్టి కేకయబలంబులతో శ్రీకృష్ణుఁడు, ఘోర గదను చాల్చి సమరకేళిలోలుండై భీముఁడు, గాండీవజ్యానినాదమున దిక్కులుపిక్కటిల్లుచుండ నర్జునుండు, వచ్చినపుడు కన్నారంగఁ జూచిగాక నీత్రుభృదగునా? మత్పాతివ్రత్య మహిమంబు జేసియే నన్నేకీడు నందదు.

అని వలికి యద్దురాత్తుండు తన్నుఁ బట్ట సమకట్టుట యెఱింగి తమ పురోహితుండగు ధౌమ్యునింబేర్కొని యాక్రోశించె. అతఁడతిరయంబునఁ బనుదెంచు నానమయంబున పైంధవుండు పాపనిశ్చయుండై ద్రౌపదికొంగు కడంగిపట్టై ద్రౌపది కోపముతో వాని నదల్చుకొని, వ్రేయఁగా వాఁడు భూమిలంబునఁ జిత్రంబుగఁ ద్రెళ్ళె. జయద్రథుండట్లు నేలం బడియఁ దడయక లేచి, యామెం దిగిచి, రథంబుపై నిడికొని సవరివారుండై యరుగఁదొడంగ. అప్పు డప్పాలఁతి పురోహితునకు మ్రొక్కిన నస్తుహాత్తుండు పైంధవుఁ బేర్కొని యిట్లనియె.

“రాజకులమండఁ బుట్టిన వారికి ఏతాదృశ దుష్కర్మము తగునా! సౌంధవా! నాడు వలక వినుము. ఈమె సాధ్వీ. ఈమెను వేగ విడిచిపెట్టుము. పాండునందనులు నీప్రాణములు గొందురు. పోవిడువరు. ఈ పాపము నిన్ను ద్రెక్కొనక

విడువదు” అని యాశ్రోశించుచు నమ్మహీనురవరుం చామ. పిఱుందన చనియె.

ఇటఁ బాండునందను లనేక మృగంబుల వధియించి యందరు నొక్కయెడఁగూడికొని యాశ్రమాభిముఖులై వచ్చు నెడఁ బెక్కు అశుభనిమిత్తంబులుగాంచి మనంబు లాకులంబులుగా రథంబులు సత్వరంబుగాఁ దోలుకొనుచు యాశ్రమంబు సమీపించిరి. అటఁ బాంచాలి పరిచారిక ధాత్రిక యనునది యతికరుణంబుగా నేడ్చుచుండె. ధర్మతనయు సారథియైన యింద్రసేనుఁడు డిగ్గి నుఱికిచని “యిదేమి! నేలంబడి పొరులుచు నేడ్చుచున్న దానవు. నీకవకారంబు సేసినవారలెవ్వరు? అనియె.

ధాత్రిక వానింజూచి “సైంధవుచేతఁ బాంచాలి చఱి వోయె. దేవేంద్రప్రతిములైన యేవురుకతుల నాత్మకొనక వాఁడింత యకార్యంబుచేసె. వాస్తవముగా వానికిఁ జేటు మూడియే యిట్లు సేసె.

ఇంతకు మున్నె వాఁడు సనియె. వాఁడు మిక్కిలి దస్య రుగకుండగనే యత్యంతరయంబునఁ జనుఁడు. తోడ్కోశస్త్రము దొడుగుడు. వానివస్త్రములఁ గట్టుఁడు. నచ్చలిని దెండు” అని పలుకుచున్న ధాత్రిక పలుకులువిని, దాని నాశ్వాసింది యక్కురువీరులేవురు నాక్షణంబ సన్నద్ధులైక్రోధావేశంబునం జేసి మహాోరగంబుల ఛంగి రోజుచు జయద్రథుఁడు వోయిన దిక్కుంబట్టి చనుదెంచుచుండిరి. సైంధవుఁణ్నిడి, సైన్యము పిఱుంద నాశ్రోశ విహ్వలుండై పోవుచున్న ధోమ్యుంగని నమస్కరించి “మీరింక భేదంబుదక్కి రండు” అని వాండు

నందనులు సైంధవుసేనవయింగవిసి సింహనాదంబులు చేసిరి.
పాండుపుత్రుల యరదంబుల నూది సైంధవుండు ద్రావడి
కిట్లనియె.

“ఈవచ్చువారేపురు నీ మగలా ? వీరిలో నెవ్వం డే
విధమువాఁడు ఎఱుంగవలయునను నభిలాషమై నడిగితి.

పాంచాలియనాదర శ్రోధ ఘూర్ణితయగుచు, ఇంక వీరి
నెఱింగిననేమి! ఎఱుగకుండిననేమి! దుర్మదమున దుష్కార్య
మునరించి నీచేటు నీవతెచ్చుకొంటివి. అయినను నన్నిడిగితివి
గాఁ జెప్పెద, వినుము. ఇంతియగాని నీవలన నాకు భయమిను
మంతయు గలుగదు. పోదర సహితుండగు ధర్మనందను గంటి.
ఇంకనాకుఁ గుశలంబ.

మ॥ “తెనువృత్తాంగుఁడు శుద్ధకాంచనముద్యుద్వర్ణుఁడు తుల్లస
ద్యువహతాచరిచారులోచనుఁడు దివ్యదూభరి తేజోఘను
డనఘుం డల్ల రథంబుపై వెలుంగుపుణ్యాత్ముండు ధర్మాత్మజుం
డనిరోధప్రతిభా ప్రభావనిధి యత్యాశ్చర్యకార్యుండనిన్.

చ॥ ఘనజవనకవి చారుకురగంబులఁ బూన్చినయల్లవిస్ఫుర
త్కనకరథంబుపై మతిరకాయుండు సాలమహీరుహంబు చా
ద్వునఁ దనరారుమన్ వెలయుఁభూటటియున్ దళజోషపీడనం
బును నయియున్న కాండనిలపుత్రుండు భీముఁడు భీముఁడాజాలన్.

ఉ॥ ధర్మజాహూర్మితమ్ముండును దత్త్రియశిష్యుండు నైవకాండు స
త్కర్ముండుకాండె చూడుము ప్రశాధవిక్రీర్ణ జితేంద్రియుండు దు
ష్కర్ములఁగన్న నైవఁడు నితామభయంకర విక్రమక్రియా
నిర్మధితారి ఫల్గునుఁడు, నిర్మలతేజుఁ డేదేయుఁ డేరికిన్.

చ. ఆయనయసంగ్రహండు వివయవ్యవసాయ భయార్తలోకసం
 శ్రయండుఁ గృతాస్తుఁ డానావవికారదశైర్యండు శిష్టబాంధవ
 ప్రియఁ డసమానమందరగభీరసుఖాకృతి యల్లపుణ్యుఁ డా
 రయ నకుఁడు పాండుసుతరత్నిము భానురక్తి ర్తింబుహీన్.

ఉ. వీరుండు చిత్రయాధిదృఢవేది కృతాస్తుండు ధారిబుద్ధిని
 స్ఫూరుండు వాగ్వికారండు పూరులకూరిమితమ్ముఁ డుజ్జ్వలా
 కారుండు ధర్మదక్షుఁ డవికారుండు ప్రాథమతింగతేజఁ డ
 దీరుండు పాండవుండు సహదేవుండు దేవునిభుండు పెంపునన్.

వీరేవురు సత్యంత దుర్వారులు. వీరి బారింబడిన నీ నై
 న్యంబు సకలంబు వికలంబగు. నీవును బ్రాణంబొండ మానం
 బొండఁ గోల్పోవక మైమైఁబోనేర్చదవే! ఇప్పుడేని బుద్ధిగలిగి
 ధర్మజా నాశ్రయింపుము. ఎట్టిశత్రువునైన శరణముసాచ్చిన
 వారి నతండు కరుణతో రక్షించుచు.”

అనిచెప్ప నవసరంబునఁ గాంతేయులు సైంధవసేనం
 దలపడి దిబ్బుఖంబులనెల్ల జీకట్లుగలియునట్లు బాణపటలంబులు
 వఱంగింపదొడంగిరి. సైంధవుండునునిజయోధులఁబురికొల్పుచు
 నాహవభూమినిలిచె.

ఇట్లుత్రిగర్త సింధుసైన్యంబులతో ననేకసరవతి వరి
 వృత్తుండై నిలదిన సైంధవుంజూచి, భీమసేనుండు క్రోధారుణ
 లోచనుడై గదాదండబు త్రిప్పుచు వానివయింగవిసె. అడ్డు
 వడినవారి నెల్ల, బొడువుచు రధికులను మదగజములను బజాతు
 లను దురగములను దుర్వారగతిఁ జనుపుచుండ. ఆధర్మజ సకుల
 సహదేవులును వైరిసేనఁ దెగటార్చుచుండిరి. గాండివబాణి

నాదము మిన్నముట్ట నర్జునుండు శైబ్యులను నిక్షావకులను
సైంధవులను ద్రిగర్తలను దునిమి తూటాడె.

అప్పుడు రణభూమియంతయు శవమయమయ్యె. అంబ
రంబంతయుఁ గబంధమయమయ్యె.

అట్టి క్రందున జయద్రథుండు ద్రావదిని దిగవిడచి
రథంబు తోలుకొని పటచె. ధర్మజుండు ధౌమ్య సమన్వితయై
యున్న పాంచాలింగని నిజరథంబుపై నిడికొనియె. అప్పుడు భీమ
సేనుండు ధర్మజున కిట్లనియె. “ద్రుపదసుతను దోడ్కొని నీవు
ధౌమ్యుఁడు శవలు ఆశ్రమంబుకుఁజనునది. నేను నర్జునుఁడు
సైంధవుని వెనుకముట్టి నిహతుఁ జేసెదము.”

అనిన ధర్మతనయుండు “చలియలగు, దుస్సలనుడలఁచి
వానినొక తవ్వనకుసైచి పోనిండు” అన ద్రావది భీమార్జు
నులతోడ. “సప్తపాత్ముడెసఁ గృపఁ జేయవలవదు. అవ
శ్యఁబు వానివధియించి నాకుఁ బ్రియంబుగావించునది. ఇట్టి
ద్రోహి యెల్లభంగుల వధ్యుండు.” అనియె.

తదనంతరంబ ధర్మనందనుండు ధౌమ్య ద్రావదీ నకుల
సహదేవ సహితుండైయాశ్రమంబునకుఁజనియె. భీమవిజయాలు
రథంబులు రయంబునఁదోలుకొని, చని, క్రోశమాత్రాంతరంబున
సైంధవునిగనిరి. కిరీటి దూరాపాతవిశిఖంబుల జయద్రథురథ్యం
బులఁబడనేసె.

అప్పుడు సైంధవుడడరికడి యరదముడిగి మేనల్లఁ
జమర్ప, మూర్ఖులు పెల్లుగాఁగఁ బటచుచుండె. వానిఁజూచి
వగచు భీమార్జునులు డాసిరి. భీముడతిక్రోధంబున వానినొడసి.

తలంబట్టి నేలంబడ దిగిచె ఒడలెల్ల బిండిపిండిగఁజూడిచె. అర్జునుండుచూచి, “యింతచాలు. ఇంక నొడిచినఁ బ్రాణవిముక్తుండగు. అజాతశత్రువచనంబులు దలంచి వీనిఁగఱుఁగింపు”మనియె.

భీముండపుడు వాడిక త్రియెత్తి పగతుశిరము చాక్కిలెగయగొఱిగి, పెడకేలుకట్టి రథంబువైనిడుకొనియె. భీమార్జునులంత నిజాశ్రమంబునకుంజని ధర్మపుత్రునకు నివేదించి “వీఁడ సాండవదాసుండ” నిరి. “అట్లేని వీడువధ్యుండుగాఁడు. విడిపింపుడ”ని ధర్మజుండనియె.

సాంచాలియు జయద్రథుంజూచి నవ్వుచు “ఇప్పుడు తుక్కందు భవదీయ దాసుండయ్యెఁగావునఁ బోవిడుపుండు” అని వానివిడిపించె. సైంధవుండు సాండవులకుఁ మ్రొక్కి లబ్ధవనతవదనుండగుచు నాచోటు వాసిపోయె.

పదునొకండవ ప్రకరణము

పాండవులు వనవాసంబు సముచితంబుగా సలిపిరి. మండ్రెండవయేటి కడపట వారికి ధర్మదేవతా సమాగమంబయ్యె. తత్ప్రసాదంబున నజ్ఞతవాసంబునకు భంగంబుగాకుండ వరంబు వడసిరి. అంతకుమున్న తమవెనుక నడవులం దిరుగుచు నగ్ని హోత్రంబుఁ దోడనకొని వర్తిల్లు భూసురోత్తముల సగౌరవంబుగ వీడ్కొని, బాహ్యపరివారంబును సముచితరీతి వీడ్కొల్పి, ద్రావణీ పాండవు లతిరహస్యవృత్తి నజ్ఞతవాస విధానంబును నిర్ణయించుకొనుచుండిరి.

కంకుండను నామంబుతో సన్యాసిగా ధర్మజుడును, వలలుడను పేరితో వంటవాడుగా భీమండును, బృహన్నల యను పేరితో నూర్వశీ శాప మనుభవించుచు, నుత్తమ కన్యాజనులకు సృత్యము గటపువాడుగ నర్జునుండును, దామ గ్రంధియను నామముతో నశ్వశిక్షకుండుగ నకులుండును, తంత్రీపాలుండను పేరితో గోష్ఠంబున కధిపాతగా సహదేవుండును, మత్స్యదేశంబున విరాటురాజనొద్ద నుండ నిశ్చయించుకొనిరి.

ధర్మజుడు పాంచాలి నాలోకించి ఖన్నాంతఃకరణుండగుచు

చ॥ ఇదికడుమధురాబంధమలెమియుఁజేయఁగనేర దింతయున్,
మృదు వొకకీడుపొటునట్ మేకొనఁజాల దుదాత్తచిత్త యుం
టిదిరుగుదానికోర్వ దొకటిం దనుఁజా సవరించుచొప్పెఱుం
గదు తగజొడ్డనుఁగొలువగా పెరవెమ్మయిఁ గలువక్కటా!

అనియె. అతని చిత్తంబున వెనుఁబాటంతయు మాను నట్లుగా ద్రోవడి యిట్లనియె. “నైరంధ్రీవేషంబున నంతఃపురము చెంతకుఁ బోయెద. వట్టపు దేవి పిలువనంపుచు. పోయి యంతఃపురమునఁ గొలుపు చేసికొనుచు మలీమన వృత్తంబున పొంతపోవక మాలిని యను పేరితో జూచుచుండు. కలపంబులు తనువున నలదుట, మృగమదంబునఁ దిలకంబు రచియించుట, పువ్వుల ననేక ప్రకారంబులఁ గట్టి ముడికొక్కరీతి నెత్తులు గట్టి యిచ్చుట మొదలగు కార్యములఁ జేయుచు వివిధ శిల్పములఁ బ్రవీణునై మత్స్యరాజమహిషి మనస్సున కెక్కునట్లు ప్రవర్తించుచుండు. మున్నెచ్చటనుంటివని వారు ప్రశ్నించినచోఁ బాంచాలికడనుంటిని చెప్పెద.”

ధర్మాత్మజుఁడు ద్రావడి కిట్లనియె. “మన వంశంబును వృత్తంబును, బెంపును రక్షింపనోపునట్టి మహాసాధ్విని. అచటి తులువల తలపులు గనుఁగొని యేమిటక మెలగుచుండుము.”

యాజ్ఞసేవి యనాదరమందస్మిత సుందరవదనారవింద యగుచు నిట్లనియె. “ఎందును గారవభావం బెడలనీక పాతి వ్రత్యాచారముతో నైరంధ్రీజాతివారు చరియింతురు. కావున నేనును మితభాషావిరచనము, వ్రతసంభావనము, పాపభయముగలిగి యుచిత రీతినుండు.”

ఇవిధంబునఁ గార్యంబు నిశ్చయించుకొని యగ్నిహోత్రంబుల ధౌమ్యుని యొద్ద నునిచి హుతవహునకుఁ బురోహితునకుఁ బ్రదక్షిణముజేసి, పాండవులు పాంచాలిఁ బురస్కరించుకొని కాననమార్గంబున బడిపోవుచు విరాటునగరంబుగడిచేరిరి.

అందుండి యూర్పు సారక యడవి తెరువుల నడచి విరాటు నగరంబున కనతి దూరంబగుకాంతారంబునఁ దఱిమిపోవు సమ యంబునఁ బధి శ్రమంబు నూని యాజ్ఞ సేని యిట్లనియె. “దప్పి పుట్టుచున్నది. వ్రేళ్ళు పొక్కి-పోవుచున్నవి. గోళ్ళలో నెత్తురులు చిప్పిలు చున్నవి. నాకుఁ జిత్తంబు వశంబుగాక యున్నది ఆపుర మిచ్చటచ్చట యను నాశల వచ్చితిని. ఎంత దవ్వు గలదో! ఇప్పటి నాథంగిచూడ నొకయడుగున వేయఁజాల.”

అప్పుడు ధర్మజాండు తనమనమునఁ గరుణయు, భేదం బును బిరిగొనుచు నుండగా నాతని యనుమతిని సవ్యసాచి యక్కోమలి నెత్తుకొని పురము చేరవచ్చె.

అట పాండవులు తమ తమ యాయుధంబులు ప్రేత భూమి పరిసరా రణ్యము నందుఁగల యొక మహా శమీ వృక్షంబునందునిచి మహారంగంబులం బెట్టి బంధించు తెఱం గున వాని గట్టివేసిరి.

తదనంతరము వారచ్చోటు వాసి పురాభిముఖులై చను చుండిరి. అజ్ఞాతవాస కాలంబునఁ దమ రహస్య వ్యవహారంబు నకు ననువుగా నేపుర పేళ్ళు గ్రమమున జయ, జయంత, విజయ, జయల్సేన, జయద్బలు లని సంకేతించి కొనిరి. ధర్మ దేవతానుగ్రహముచేఁ దోడ్తోనున్న యనికిని వారి వారికిఁ దగినట్లు వేషంబు లేర్పడ సంతసించుచు విరాట్రాజును జేరి యాతని యనుగ్రహపాత్రులై యుండిరి.

ఇట్లేపురు చనిన పిదప సముచితభంగి సైరంధ్రీ వేష ముతో నించుక వలపలి దిక్కునకుఁ గురులు దుఱిమి, పరిచారి

కాత్వరేఖావరిణి తన తనువున నచ్చువడగా, ద్రుపదకన్యక పురము సొచ్చెను.

పౌరజనంబులు రాజవీధి నవ్వెలఁడిఁ జూచి, “ఏజగంబునఁ గాని యిట్టి సతీజన ముండునా! ఈలతాంగి మొయిలు కప్పిన యమ్మతాంశుకళ” అనుచు సంతతంజేరి, “సీవెవ్వరవు ఏమి చనికై యెచటికి బోవుచుంటివి?” అనిరి.

ద్రౌపది యిట్లు సెప్పె. ఏను గట్టువాలుదావను. కడుపు కూడు పెట్టి, కట్టఁ జీరయిచ్చి నను నెవరేలుదురో యిట్టి వారికిఁ బనులుచేసి మెలఁగు బుద్ధితో వచ్చితి.”

అనవుడు జనులు విని సందియంబు నచ్చెరువు నలరు మదితో “ఇచ్చెలువ కడుపు కూటికి నచ్చోటనేని నిలుచు నఁట. ఇది వలకగు నే!” అనుచుఁ గనుఁగొనుచు ముసురుకొని చనుచుండిరి.

పాంచాలరాజనందన రాజమందిరంబు చక్కటికి నరిగె.

ఆసమయంబున విరాటునిదేవేరి సుశ్రేష్ఠరమ్యహరస్త్వము తుదిని బ్రణయసఖిజనముతో విహారముచేయుచు ద్రౌపదిఁ జూచి కుతూహలంబున ఇదియొక రమణీయ కాంతామణి. ఎక్కడనుండి యొక్కడికిఁ బోవుచున్నదో! నీచభామినులరీతి వినీతయై పలుకుచున్నది. పౌరులును వెక్కసమంది చూచు చున్నారు. వేగమ దీనిని దోహ్లానిరండు” అని ప్రాధాంగ వల వనిపె. ద్రౌపదియుఁ దనతలవు నెరసెనని కేకయనురాను చారికల మెంబడిచనియె.

విరటుమహిషియు, మొగంబున గౌరవంబును, గేలఁ బురఃప్రసారమును, దనువున నమ్రభావమును గడల్కొన భూరితరాదరముతో “ఇందురమ్ము” అనుచుఁ దద్రూప మాపాదమ స్తకము వీక్షించుచు నిట్లనియె.

“నీకులమేమి? నామమేమి? ఎవ్వరిదానపు? ఏమిపనిబూని ఎచటి కేగుచుంటివి? మా కెఱుంగఁజెప్పము.” యాజ్ఞసేని యిట్లనియె.

నేను పైరంధ్రజాతినంజాతను. నాయభిదానంబుమాలిని. పురుషవంచకసనాధనైయుండియు ఒక్కకారణంబున విరోధుల చేతఁబతులసన్నిధి దలపట్టి యాడ్వంబడితి. వనంబున కరిగి వన్యాహారంబులం గాలంబు గడిపితి. ఇటమీఁద నియమా చరణంబునకు నొక్క వత్సరంబు గొఱంతగలదు. నీవు ధర్మ వర్తినివని విని నానేర్చు పనులమెంట నీకడ నిలువఁ దలంచి యిందువచ్చితి.”

నావుడు సుధేష్ఠ యిట్లనియె. “సుర గరుడ యక్ష సిద్ధ తరుణులలో నీవొక్కఁతె వగుదువు. ఇప్పురికిఁ జనుదెంచిన కారణ మును బొంకక చెప్పము.”

అన దరహాసము తనమోమునకుఁ దొడవుగా ద్రావడి యిట్లనియె. “ప్రథమమున శ్రీకృష్ణదేవియగు సత్యభామకుఁ బనులుచేసితి. పిదఁగఁ బాంచాలికడఁ బరిచారికావృత్తి వర్తించితి. అదేవి నాకుఁ బ్రాణంబు ప్రాణమై రక్షించుచుండెడిది. నీవును నీచపుఁబనులకు నాచాలమియెఱిగి, మన్ననకుఁ బాత్రముగాఁగైకొని, యాచారము తప్పకుండ నన్ను రక్షింపుము.

నేను గలపములు కూర్పుగలను. తిలకంబులు దిద్దగలను, పువ్వులు దండ్రగుచ్చి తల ముడువగలను.”

కేకయ రాజనందన, యత్యాశ్చర్యముతో నిట్లనియె. “సీరూపము చూచి మారాజువిప్పబోరును. నిన్నె మొయి నేను బనిగొందు? ఇంతులే నీపైఁజూడ్కి నెక్కొల్పి విస్మయమంది చూచుచున్నారు. ఇకఁ బురుషులసంగతి వేటచెప్పనేల! ఇట్టి నిన్నుఁగైకొని నాకై నేను విధ్వంసదళ తెచ్చుకొనుట వెరవై యుండునా!”

పాండవ ధర్మపత్ని యిట్లనియె. “నీ తలంచినట్లుకాదు. నాపతులు గంధర్వులు. లావువిక్రమముగలవారలు. నన్నెప్పుడు నేమటరు. నీచమతి నన్నెవ్వడుచూచునో వాని నారాత్రిలోఁ దెగఁజూతురు కావునఁ బురుషులు నాదెసం దేటిచూడ వెఱతురు.

అదియుంగాక నాచిత్తము తాదృశులకుఁగోచరముకాదు. అతిసీచవచనములు నాకడఁ జెప్పకుము తల్లీ!

ఇక నెమ్మనమున నూరడిల్లుము. అనుమానము మానుము. నన్నేలుకొనుము. భయభక్తులతోనుదాత్తనాగరక భంగుల నీమది నెక్కునట్లు మెలంగెద. సాధువృద్ధులు మెచ్చు నట్లు వర్తనము సల్పెద.

నను నీచకార్యములకుఁబనుపక, యెంగిలి లోనగువానికి లోనుకటకక తగు మన్ననతో నరయువారలకు నన్మృత్యుతులునకృతులు చేయుదురు.”

అనిన సుధేష్ట సంతసిల్లి ద్రావది మారడించి యునిచి
కొనియె యాజ్ఞ సేనియునంతిపురము చరితకలవడ మెలఁగుచుండె.

ఇవిధమునఁ బాండవులేవురు నవ్వెలదియు విరటు పుర
మునందు సకలజనుల కజ్ఞాతముగా నివసించుచుండిరి.

ఇట్లుపాండవులు పాంచాలీసహితంబుగా విరాటునగరం
బున వర్తించుచుఁ గతివయదినంబులు గొంతగా నేడుకాలంబు
గడిపిరి. అట్టియెడ మత్స్యపతిమఱిదియు దండనాధుండును,
గీచకాగ్రజుండును, యాపాభిమానియు దుర్విదగ్ధుండును నగు
సింహబలుండు తనయపు సుధేష్టకు మ్రొక్కఁజనుచుండె.

అద్దేవి కనతిదూరంబుననున్న ద్రుపదరాజ సందనం
గనుంగొని ఆమెపై నెక్కినినచూడ్కిని గ్రమ్మింప నేరక
బెగఁదొందుచుండె.

అయ్యెడ “నను వీడుచూచెఁగదా” అనుచితకృత్యంబు
లాచరించునేమో “ఇచట నాకుదిక్కెవ్వరు!” అనుభయమున
మేనఁ గంఠంబుపుట్టఁగా జేయటకు నేమియు నుపాయంబు
గానక పాంచాలి దిగులొందుచుండెను.

అంత గీచకుం డక్కోమలి కలయాపు నిజసహోదరివలన
దెలియందలంచి పాంచాలిఁజూపి వేగవడుచు “ఈమెకులమేమి!
చరిత్రమేమి! నాధుఁడెవ్వఁడు! ఇచట నేమిపని జేయుచుండును!
అనియడిగె. సుధేష్టయు అతని చిత్తవృత్తి మఱుటన వతనివలు
కులు గీటునంబుచ్చి యొందువలుకులువలికె. కీచకుండు ద్రావది
యున్న యెడకుఁజని,

“నీవెవ్వరితనయవు! నీవతియెవ్వఁడు? అనఁగా నప్పాం
చాలి యప్పులుకులు వినమిగాభావించి నిర్వికారయై యహార
కుండఁ అచ్చపలుండింక, దడయంజాలక తనయభిలాషంబులెలువ
ద్రావది మిగులఁ గలుపించి పరిభవ వికారంబు తోపకుండ
డన్నఁదాన యువశమించుకొని “వీడుదురభిమాని” వేగిరి
పాటుకూడను. నేరుపుతోడన తప్పించుకొనవలయు ననితలంచి
యిట్లనియె.

“అన్నా! నాయున్న బాము దలఁచవేమి? ఈయెడలు,
ఈ చీరలు ఏవపుట్టించు చున్నవి గదా? నీవును నాఁడుబుట్టువు
తోడఁ బుట్టినాఁడవు గదా? ఇట్టి మాటలాడఁ జనునె?
అదియుఁగాక నేను హీనవంశజాతనయ్యఁ బరివ్రతను.”

అట్లు వీడఁగఁ బల్కియుఁ బ్రయోజనంబు గానక
“యితండు నీచుండు గావున జంకించినంగాని మెత్తబడిపోవఁ
డ”ని తలఁచి యిట్లనియె.

కా. “దుర్వాశ్యోన్యమ బాహువిక్రమ రసాస్తోకప్రతాపస్ఫుర
ద్గర్వాంధ ప్రతివీర నిర్మథన విశ్వాపారగుల్ మత్సకు
ర్ద్విర్యాణాశ్చకు శేవురిష్ట నిమవోర్జీలక్ వెనకగిట్టిగం
ధర్వుల్ మానముప్రాణముం గొనుట తథ్యంబెమ్మెయిం గీచకా.

కీచకుం డిట్లనియె. “నా మహాబాహుబలము, జెనయంగ
ముజ్జగములందు నెవ్వాడును లేడు. ఇది నిక్కువంబు.”
పైరంధ్రి పైరణదక్కి ధిక్కరించి యిట్లనియె.

అందని మానివండ్లఁ గోయఁదలఁచుట వెట్టి. మునుఁ
జెడిన రావణాదుల నెఱుంగవా?”

కీచకుండు మొగము చిన్న బుచ్చుకొని చేయునది లేక
యప్పు యొద్దకు వెళ్లి - “అప్పుడు నీకుం జూపిన యన్వయ
నామధేయంబు లడిగిన యప్పొలఁతి యిప్పుడెందుఁ బోయెనో”
యని యడిగె.

సుధేష్ఠయు నతని వేగిరపాటు చూచి శిరఃకంఠంబు
చేయుచు, ఏమియపాయంబు మూడునో యని నయంబున
భయంబున నేకవిధంబుల బుద్ధులుగఱపి ప్రయోజనంబుగానక
యతనియవస్థంజూచి విచారించి, యెట్లకేలకు నిట్లనియె.

“ఇంతదలరనేల ! ఆసుదతిని నీ నివాసమునకు దినము
లోపల నాసవమున కని యవశ్యము పంపునును.

అనినవిని కీచకుండు ముదితహృదయంబు నిజసదనంబు
నకుం జనియె. సుధేష్ఠ పాంచాలినిరావించి తృష్ణ భావించుచు
నిట్లనియె. “అతిశయించు తృష్ణపెల్లిదమ్మైన నావదనమునఱు
వట్లుపట్టె. మదిరారసమానఁగ, నామది వేడ్క జనియించు
చున్నది. కీచకునియింట వాచవియగు బహువిధంబుల వారుణి
యెప్పుడుఁదీయకయుండు నీగమనవేగము చూతముగాక ! అచ
టికేజని వారుణి వేగ కొనిరమ్ము.”

అనవుడు నుల్లము తల్లడిల్లఁగాఁ, దనువు ఘర్మజలంబు
దాల్చుచుండగా “నచటికిఁ బోవుటయెట్లు? పోనొల్ల ననుట
యెట్లు? దైవమా! నేర్పుతో నీయిక్కట్టు పాపికొను దీమన
మెట్టిది?” అని తలంచుచు డోలాండ్తోలితమానస యగుచు
సుధేష్ఠిట్లనియె. “తల్లీ! ఈవనికి నన్నుడిగి యితరులఁబనుపుము.

నీగృహ మతి నిర్మలచరిత భరిత మని మత్పతుల
యసన్నిధి నైనను మతి నూరడిల్లి యుంటి. నేడు నాపై మన్నన
దప్పుట పాడియో?

ఎవ్వారి యింటికో, యెద్దియో తీసికొని వచ్చుటకు
నన్ను బంధదగునో నాడునిన్నుఁ గొల్పినే తెంచునపుడు నీచపు
బనులకు నేను జాలకునికి చెప్పి యనుజ్ఞ తీసికొనలేదా!

సుధేష్ఠయుఁ దాఁజేయు ననుచితంబునకుమిగుల శంకించి
యును దమ్ముని వలవంత దలచి పాంచాలితో సాదరముగా
నిట్లను. “సఖి వేడ్క-పడి ఆశము తీసికొని వచ్చుటకు నొక
నికృష్టను బంధలేక నీకుఁజెప్పితి. దీని నీవు గోసెక్కఁ జేసి
నిన్ను హీనవిధానమునందు నియోగించితిని యున్ములించితివి
ఇది నెయ్యము తియ్యము కల్పియే?

అది లాఁతి యిల్లా! నిను నెఱుంగని వారెవరు?

అనిమఱియుఁబెక్కుభంగులఁ బ్రార్థించి పాంచాలియు
నింకఁబెసంగినను బ్రయోజనము లేదని తలంచి “నీవు గోరినట్టి
పనిఁ జేయుదును” అని కాంచనచమకంబు పుచ్చుకొని యార్త
మూర్తియై చనుచు,

చం. అలమటఁబొందు మానిది హాసని దైవముదూర నిత్యిం,

గలకొక కాకుఁకొను, మొగంబున సక్రమవెల్లి గొల్పుదొ

ట్రీలఁబడు జల్లనంజెదరు డెందము గూడఁగఁదెచ్చి నన్ను గ

వలమొను ముట్ట నెవ్వరికివచ్చునను గలగున్ పెన్నుద్రుక్కులయే

ఇన్విధంబు ద్రావడి దురవస్థం బొందుచు “మహాపద లకు బరిహరణంబు హరిస్సరణ”యని తనవృద్ధయ పుండరీకం బున బుండరీకాత్ము నిక్షేపించుకొనియె.

శిరమ్ము పై కె త్తి వెలుంగు వేవెలుంగుగని “సాండు పుత్రులయెడఁదప్పనిమనస్సు గలదాననేని, నో వ్రథా! కీచకుని వలన నన్నొకకీడునుఁ బొందకుండ రక్షింపుము” అనుచుఁ గేలు మొగిచె.

తరణియు సత్తరుణిఁగాచుటకు భుజావిన్సురణాధ్యుడగు నొక్క రక్కసుని బనిచె. వాఁడును బనిపూని రయంబున నదృశ్యాకారుండై వచ్చినిలిచె.

ద్రావడి కీచకుని మందిరంబు చేరవరిగి బెబ్బలియున్న పొదలుచొచ్చు లేడిచందంబున నందుఁ బ్రవేశించె.

కీచకుండును ద్రావడి వచ్చు తెరవారయుచు హర్ష సంభ్రమంబులు పెనంగొనఁగాఁ జంచలభావపరీతమూర్తిలయ్యె. ద్రావడి తత్ప్రదేశంబునకుంజని “తృషపుట్టఁగా దేవవారుణి తేరఁబనువఁగా నరుగుదెంచితి” అనుచుండ నింతినమ్మొగము నందు నతఁడు దృష్టులు నిల్పి “దేవిత్వవత్తిర్పఁ బూనితివి. మంచిది. ఆపెసహోదరుండనగు నాతృషయు నీసంభావనమెయి. తీర్పకుంట పాడియా” అనియె. ద్రావడి యప్పులుకులు పెడ చెవులఁబెట్టి ధీరురాలుగాన నిర్వికారయగుచు “వేగంబ మదిర పోయింపుఁడు. అద్దేవి యెదురుచూచుచుండు. తడవైనచో నాపై నలుగును. అనఁ గీచకుండు “నుభేష్ట పాలికిమదిరను నిత రులచేఁ బంపెడఁగాక ! గజతురగ సమితిఁ బొంపిరివోయెడు

నాదురాజ్యలక్ష్మీకల్ల నీవె పాలకురాలవుగానుండుము.” అని యంతకంతకగ్గలించుతమకంబునంజేసి ఆమెఁబట్టుకొనియె తన్ను రక్షించుచు వెన్నంటి వచ్చుచున్న దనుజుని మహాబలము తన తనువొందఁగా నాతని విదిల్చి రథసముతో నా మందిరము వెడలెను.

ఇట్లు ద్రోచికొనిపోవుచుండఁ గీచకుండు వెనువెంటఁ దగిలె. అమ్మగువయు మరలిచూచి, భయభ్రాంతయై యెవ్వ లనికిఁబోడునోయని తలంచి, దైవయోగంబున విరాటుండు బయలు కొలువున నునికింజేసి యచ్చటికి బరుగిడియె. అతఁడు గర్వోన్మత్తుండు. కావున జనసమూహంబును సరకుసేయక సమదగజము జంగమలత వెనుకొనుభంగి సరభసంబునఁజని కోపంబుతో నమ్మహాసాధ్వి తలవట్టి తిగిచి కూలనేసె.

అట్టియెడఁ బాంచాల రాక్షసుండగు రాక్షసుండుఅతనిని జొల్లవ్రేసె. వ్రేటుపడికీచకుండును నొడుపుదప్పినమహానాగంబు కరణి నిట్టూర్పు నిగుడ నిట్టలంబగు కోపంబున మల్లడి కొను చుండె.

ఆసమయంబున నయ్యాస్థానంబుననుండిన కవన తన యుండు ప్రాణేశ్వరి యవమానమును, సింహబలుని విజృంభణమును, జూచి కోపవేగమునఁ గన్నుల నివ్వులు రాలుచుండ నతిభయంకరాకారముతో నచ్చేరువనున్న యాస్తదవృక్షంబు నిరీక్షించి ధర్మతనయుం గనుంగొనియె. అతం డతని యాకారంబునూచి, నయనంబుల వారించి, “మన కలలుండి వృక్షము నెక్కడఁ జూచెను. మఱెచ్చట నసేవ్యత్వైజములు లేవా?

వరకాఖిలచే నొప్పుచు, నుపాశ్రితవ్రతతిః సత్యంతప్రీతి సంధిల్లః జేయు నీవృక్షంబును వంటకట్టియలకై ఖండింప నేటికి" అని నిగూఢభాషణంబుల నతని కోపరసంబు చెటిచె

ద్రావదియు నాయన్నదమ్ముల చేష్టితములనూచుచు దైన్యం బాకృతిఁ గొన్న చందంబున విరాటుని సభఁ జేరనరిగి, వంటిన కోవమును, సమశుభంగ భయంబును మనస్సునఁ బెనఁగొనుచుండ, భర్తలను దక్కిన సభ్యులఁ జూచురీతి రూక్షముగా వీక్షించుచు, మత్స్యనాథుఁడు వినుచుండ నెలుఁగు చలించు చుండ నిట్లనియె.

“సన్నాక నీచుఁ డిట్లవమానము చేయుచుండఁగా నన్నిటను మహాసమర్థులగు నాగంధర్వభర్త లేవురు మిన్నక చూచుచుంట నచ్చెరువు గదా! ఇంక భూమిలో నెవ్వారి యాడువాండ్రు పరిభవంబు లేక బ్రదుక గలరు. అదియట్లుండె.

ఈనరపతి యాస్థానములో నున్నవారిలో నొక్కఁడేని తగవైన వెడవల్కునైనఁ బలుకఁజాలఁ డయ్యెఁ గదా! ఇందలు చూచుచుండఁగా నీచుఁడగు కీచకుఁడు శత్రువ్రతనగు నన్ను నెందును నెట్టిస్త్రీలను నెవ్వరుఁజేయనివిధమునఁ జేయఁ గొందఱుకేని దయపుట్టదుగదా! ఇతఁ జెప్పనదేమి?

అదియెల్ల నాకేల? ఇతండు మత్స్యదేశమున కొడ యడు. నాకీనరనాథు డూతనగును. ఎవ్వరైన సధర్మ మొన ర్చిన రాజు లారసి దండన మాచరింపవలయు. అట్టిచో నిచ్చో చున్నుఁ దన్నిన కీచకుని జూచి నూరకుంట భావ్యమా!”

నావుడు విరాటుఁడు చిత్తము కరుణాయత్తము కాఁగా
ద్రావడినిగనుఁగొని కీచకుని దండితునిఁ జేయఁగాఁ దగునత్యము
లేమింజేసి సాంత్యనవచనంబులతో నాతని రోషముమాన్సి
కీచకుని బంపివేసెను.

సభవారందఱు “ఈశుభలక్షణాంగియగు సుందరి
పైరంధ్రికావుట యెట్లు? రాజచూచుచుండగా నీర్దురాత్ముం
డింతచేయునే! అనుచుగుసగుసలాడుచు మోముల విన్నదనంబు
గదరగా ఖిన్నులైయుండిరి.

అపుడు ధర్మతనయుండు ఘర్మవారి లలాటభాగమును
గప్పగా, విజృంభించు సధికరోషంబును ద్రోచికొనుచు, ధైర్య
ముపెంపున నిర్వికారుఁడై ద్రావడితో నిట్లనియె.

“నీతైరంగంతయు జననాయకుండు సభవారు నెఱిగిరి.
ఇఁకఁ బలుమాటలాడనేల! నీవును ధేష్టపాలికి జనుము, గంధర్వు
లకుఁ దఱిగాదుగాన నూరకుండిరిగాని లేనిచో నీవరాధవంబు
నకుఁ గోపింపనేరరా! నాధుల దూఱంగఁగాదు. సతికిసభలలో
దడవుగానిల్చి, శంకచెడి, యిట్లు ధిక్కరింపం జనదు.”

ధర్మనందనుని పలుకులువినియు పైరంధ్రి యచ్చోటుఁ
గదలకనిల్చి యెద్దియేనియుఁ బల్కదలంచి నట్లుండె. అదిచూచి
ధర్మతనయుండు వెండియునిట్లనియె.

“పలుపోకలుపోవుచు విచ్చలవిడిగా నాట్యము చూపు
విధమునఁ, గులసతులగరుమంపు చందము వీడి యిట్లుంటగునా!
తోడో వెడలిపోవుట నుంచిది.

పాంచాలి సాభిప్రాయంబుగా నిట్లనియె. “నాభర్త నటుడు పెద్దవారియట్లపిన్న వారును. కాన నేనుబతులవిధమకాక శైలూషిగాననంగరాదు. అట్లగుటంజేసి నాకునాట్యంబు సముచితంబును బరిచితంబునునై యున్నది.

అదియుంగాక, మత్పతికితవుండు గూడను. కావున జూదరియాలికి గరువతనంబెక్కడిది!

అని యచ్చటవాసి, కన్నులభావపూరములుగ్రమ్ము చుండఁగాఁదొట్రిలుచు ను ధేష్టపాలికింజనియె. ఆమెయు సంభ్రమంబు తెచ్చుకొని, తా నేమియు నెఱుంగనిభంగి “చలీ! మేను చెన్నదఱిఁగినది. మోముచిన్నవోయినది. నీకురు లొప్పుగంది నవి. కనుగవ విన్ననైనది. ఎవరెచ్చట నీకేమి కీహోనర్చిరి? వారెట్టిపాటి సాహసీకులో? వారింజంపుదు. భంగపఱతు. ఇదుమఱఱతు. ఇత్రైఱంగు నాకుఁ జెప్పము.

ద్రాపది యిట్లనియె “నీవెఱింగియు నెఱుంగమి భావించిన నేనేమనంగలదానను. అయిననుజెప్పెదవినము. మద్యము లేఁబోయినపుడు కీచకుఁడవిసీతి చేయవచ్చు. చేయనీక నేను మత్యావసీంద్రునభదిక్కుఁగాఁజనితి. తీవ్రకోపంబున నచ్చొనన్ను తన్నెను.”

సుధేష్టయు “నీవు భేదముదక్కుము. కీచకుని దండితుని జేయుదు” అనుచు నత్యాదరవృత్తితో ననునయంబు చేయుచుండఁగా నయ్యసత్యసంవాదిని పూనికయాలముసేసి ద్రాపది

“నీవిత యలుగనేల! కగతీర్చుటకుమత్పతులుగలదు.” అనినను ధేష్టయు, దర్పరికజనులును వగఁబొందిరి. ఎన్నిసాంత్యన.

ములు చెప్పినను దేహిక, మజ్జన భోజనాదులకుఁజొరక ద్రావడి
కోపకోక విహ్వలయై యుండె. అట్టియెడను ధేష్ట్యచేయనదిలేక
నివ్వరగంది యుండె. తక్కినయంగనలును గీచకుని సీచత్వంబు
తలంచి వానిచేటున కొడంబడిరి.

పండ్లొండవ ప్రకరణము

ఇట్లు పరిభవానల సంతప్తయైన పాంచాలి నిజశయన స్థానంబునకుంజనియె. తల్పంబుపై మేనువైచి యపాంగంబులం దొరఁగుకన్నీరు చెవులకొలుకులనిండ, నెవ్వగలు నివ్వటిల్ల నా యమ యిట్లు తలపోయుజొచ్చె.

“సింహబలుండు ప్రబలుండు. ఆతనిజయింప భీముని కాహుబలంబు చూడఁదగు. ఇప్పట్లనతనికి దైవబలంబును నవ శ్యము గలుగును.” ఇట్లుహించు చుండ రాత్రిసమయంబయ్యె. సమస్తజనంబులు గ్రమంబున నిద్రింపఁ దొడంగిరి. ఆమెయు శయ్యాతలంబువిడచి మేనిధూళికడగి కొని ధౌతపరిధానవరీతయై వృకోదరు కడకుంజని,

“కీచకుండు నన్ను బరాభవించి మున్నున్న తెఱంగున నదనంబున నుభోచితశయ్య నిద్రించుచుండె. ఇప్పుడు నీకన్ను మొగడ్చు నూటటకు హేతువేది! జూయన్న పరాక్రమంబు వలదనినఁ గాఁబోలు నాపైదయమాలితిని.”

అనుచు మందసంభాషణంబుల సంబోధించు పాంచాలి పాణిస్పర్శంబునమేలుకని, “ఇదియెవ్వ ర”నపుడు, “నేన”ను నమ్మానిని యెలుంగెఱింగి, భీముఁడు “యాజ్ఞసేని కీచకుని దురా గతంబు నాకుఁ బ్రకటించి, వాని నిర్జింప నియోగించునదై యరుగుదెంచెఁగావలయు” నని దలంచుచుండె.

ద్రౌపదియు “భీమసేనా! యకులపాంసనుండు రాద్రం బున వెంబడించి తలపట్టి తిగిచుట నీవును జూచితిని. అప్పటి

మీయన్న పెద్దతనము నేనునుజూచితి. ఇక నేనునునది యేమి గలదు! ఆనాఁడాసభలో దుస్ససేనుఁడవిధముగామీనుభటత్వ బలములు మిన్నకపోవఁగ నాకవమానముసేసె. జయద్రథుం డనుచితంబానరింపఁగా నది సెల్లిపోయె. ఈసభికులు కనుఁగొను చుండ నేడిట్లయితి. వగ నాకువింతయాయేమి!

ఆడుకూయును నాలకూయును లాఁతివారలయినను నర యవలయు. ఇకనందఱలోఁగీచకుఁడట్లు నన్నుఁదన్ను చుండఁగా ధర్మరాజెట్లు చూడనేర్చెనో?”

భీముఁడది యాలకించి, “మీఁదు వరికింపక నిన్నుఁ బరి భవించు కీచకుని, మహాగ్ర కోపవివశుండ నగు నన్నును జూచి ధైర్య హేమాద్రియగు ధర్మజుఁడట్లు వారణచేయుకుం డిన, నేను గీచక మత్స్యనిభుల నుగ్గుచేసి యుండును. ఆ సమ యంబున సమయభంగముగా జనంబులు మనల నెఱింగి యుం దురు. ఇకమరల ముందటిభంగిఁ గానలవసియింపవలయుగదా! అది నీవును నేనును దెచ్చిన యాపదగా నెల్లవారును నిందిం తురు. కావున యుద్ధిష్ఠిరుండు పొగడ్తకుఁ దగువాఁడు గాని మాఱువడ నర్హుండుగాఁడు.

ఇంతయెంచుకు ? ఇప్పుడు కీచకుఁడు బ్రతికిపోయెనా యేమి ? ఇట్లు దురిపిల్లనేల ? మనల నెవ్వరు నెఱుంగకుండునట్టి తెఱుంగుదలపోయవలయుఁగాకపగతునిభంజించుటయెంతవని?”

అనిన నమ్మానవతి యిట్లనియె. “భీమసేన! వాస్తవ ముగాఁ జెప్పుచుంటి. నేను గుంతికి సంతవెఱవ. మీకు సంత వెఱవ. ఇక దైవమునకు సంతవెఱవ. కాని యత్యంతకలు

పాత్ర యగు సుధేష్టుకుఁ బనులు గావించునెడ వెఱుతు. కోపముపట్టఁజాలక, మొక నీచునిచేఁ దుదిపోయి కోలుపోయిన యభిమానము డెందముఁ గొందలపెట్టఁగా ఏవోకొన్ని పలుకులు పలికితి. ఇంతియగాని సమస్త జనపూజసీయుండగు ధర్మతనయు నిక్కంబ నిందించినదానఁ గాను. అతని నిర్మల సద్ధర్మమున ఛాత్రికి నెల్ల బ్రదుకగుచుండ మనము బ్రదుకుట యరుదా! వేయేల! అట్టి రాజనూయ మహాధ్వర కర్త నేడొకనికి నాశ్రితుడై, కూడు గుడ్డలుపెట్ట వానిమది ప్రీతికి నీడగునట్లు సేవించుచున్నాడన నాకు ధృతి దూలక యెవ్వెయి నిల్చును?

ఇక బక హిడింబ జరాసంధుల బాహుబలగర్వాదుల నణఁచిన విజయాకరములగు నీకరములు వంటకట్టియలకు లావు చూపుచుండఁ జూచి చూచి వగచుచుండు. మఱియు నిన్ను మహిష వ్యాఘ్ర గజాదులతోఁ బోరించునపుడు నీమూర్తిపై గన్న మనముదగిలి యేమఱియుండు నన్నుఁ జూచి సుధేష్టు యా దర్పరిజనంబులును బెక్కువిధంబులఁ దలపోసి గుజగుజలు వోపుచుండురు.

మగలకు మేటియగు నర్జునుండు రంగమునందు నిల్చి వికృతవేషముతో నుండరులకు నాటనేర్పువిధం బలికినము. దానిఁ జూచి దేవతసినానుండు కడుపుఞ్చోచికొన నింతటిలఘు వృత్తికి జొచ్చెనేయని పురపురఁ బొక్కుచుండును.

అత్యంత రమణీయదేహుండగు నకులుం డశ్వశిక్షకుఁ డెఱు. అతని దుష్ఠితి యనుదినంబు గాంచుచు గన్నిరు నించు చుండు. అట్టి జ్ఞానవంతుఁడు. సహదేవుఁడు గోపాలకవృత్తి

వహించి యపవలఁ దిరుగుచుండఁగా నాక కాదు. విరోధులకేని
మన మెరియదా? మనము కానిలకు వచ్చునపుడు కుంతిమహా
దేవి సహదేవుని నాకు నిల్లడంబెట్టి బోరన నశ్రులు గ్రమ్ము
చుండఁగా

చ॥ “కడుపసిబిడ వీడొకడుగాదవునా నెలుగండు మందరి
య్యెడనొకపాటెలుంగఁ డెవయెంతయుఁగోమల మెన్నడైన నేఁ
గుడవఁగఁబ్రతుఁగాని తనకుంల యోటిప్రాదెలుంగఁ డీ
కొడుకిటుపోకకున్ మనముగుండెడు నిన్న యూరడిల్లెకున్ ”

అనియప్పుగించె. నేనును వనవాసకాలంబున నానేర్పు
విధమ్మున మీకెల్ల గారామైన తమ్ముని నమ్మియు బరికించు
కొని వచ్చితి. ఇపుడేమి చేయఁగాక చింతిల్లుచున్నదాన.

ద్రువదుఁడు పుత్రులకంటె నంతయుఁ బెంపుసేయవెరిగి
కుంతిమహాదేవి కోడండ్రలో గొనియాడఁబరిగి ప్రాణంబులకుఁ
ప్రాణంబుగా మీదునె క్యంబు తియ్యంబునెఱవనడిచి తల్లికి
మాటుగా జనులెల్ల భక్తిసేయ నడి, సుపుత్రులఁగాంచి భర
తాస్వయంబునందు నాయిలై యిల్లుగా నతిశయిల్లితి. రాజ
నూయయాగమునఁ బృథ్వీదేవతాకోటికిఁ దృప్తియొనర్చితి.

అట్టి నేనిపుడు మనంబు పెంపునెడి, యుదరసోషణకై
దీనతతో సుధేష్ఠ కనునన్నఁ బనులు చేయఁచుండ మీకు వగ
పేమియుం జేయకుండ. ఏమిచెప్పదు? నన్నుఁ బనిగొనునడఁ
కాండవాగ్రమహిషియఁ గొంకుచుండెడిది. రాజదేవులు పెర
వారు రాచినచందనం బొల్లరు. మేనెల్ల జెమర్చ నేన పూయు
దును. వారికిఁ నున్నఁడనముగా నలుగు నూరి నూరి నాపాణి

తలంబు చూడు మెటు కాయలుకాఁడెనో” అనుచు సశ్రుల మునిగిన మోము వానివత్తుమ్మనఁజేర్చి. భీముండును దేహ మలమటఁబొందఁ దత్కరములు తనమొగంబు గదియఁజేర్చి నిట్టూర్పు గాడ్పునిగుడఁ జింతాక్రాంతుడైయుండె. అంత నతనిఁజూచి ద్రౌపది యిట్లనియె.

“కావున మీయభ్యుదయాభివృద్ధి నాత్మఁగోరి నే నెట్టి యాపదల కేని నోర్చెద. దానికేమి? నేడీ కావలుఁడగు కీచ కుండు తలవట్టి తిగిచి తన్నిన నిమ్మెయి దూఱుచుంటి భీమసేన! వాని దెగటార్చవేని నీవుకనుంగొనుచుండ నురినైన, నగ్నినైన వివంబునైన మేను దొఱంగెద.”

వృకోదరుండు చిఱునవ్వునవ్వి యిట్లనియె. “జలజాతీ! కీచకాధముని జంపుటకై యిమ్మెయి ముట్టఁబలక-వలయునా? ఎందఁజూచ్చినేని, ధర్మతనయుండు తానవచ్చి యడ్డపడనేని నీవ పెంపారు కరుణగాచితేని నెల్లి కీచకుండు నాచేఁబడుట నిక్కు-వము. ఇక వానిదెసఁ జింతవలవదు. మనమున నూరడిల్లి యుండుము.

సింహబలుండు నిన్నుఁ బరిభవించి, మైమైతోన యునికిఁ జేసి, యెల్లియుంజెనకవచ్చు. నీవుం గ్రమంబున నొడంబడుట భావించికొని వానికి నర్తనశాల సంకేతంబుగాఁజెప్పి యొంటి మెయిం జనుదేర నియమింపుము. అచట వానిందెగఁజూచి నీకుంజూపి, నీచిత్తంబు వడసెద. ఇత్రైఱింగుదక్క నొండాక విధంబు కర్జంబుగాదు. ఇదియనిశ్చయంబు. ఇట్లసేయువారము. చూడుము. వేగుచున్నయది, మేలుకాంచి జనంబులు మనల

గాంచిరేని వంచన బయలుపడిన గార్యంబులప్పు. నీవు శయన స్థలంబులకుఁ బొమ్ము ”

అని శయ్యలంబు విడిచి, యత్తనిందఱిమి కొన్ని యడుగులనిసి మరలిభీముండుకలుషితాత్ముడగుచునెజ్జకువచ్చె. అచ్చెలువయుఁ దననిద్రుంచునెడకుఁ బోయి, కర్యంకంబున తనువువైచి యంకిలిదేతినం దెందంబు గొందలంబుతోడి నిద్రం బొరయని కనుదోయి మోడ్చియుండె.

అంత సూర్యోదయంబయ్యె. కీచకుండు చిడిముడిపాటు తోడ సింగారంబు చేసికొని యతిత్వరితగతిను భేష్టమందిరంబున కరిగె. ఎట్లేని నయ్యవిద నీదినమున నియ్యకొనఁ జేసెద నని యువ్విత్సూరుచు నందొకచో ద్రాపదిం గనియె. కని యామఁ జేరఁగాఁజని బహుప్రకారంబులగు దుర్వికారంబులు సేయుచుండె. ద్రాపదియాతని గనియుంగానని విధంబుగైకొని తనముందటి పనివెరపుననుండె. అంత నద్దురాత్ముండు ద్రుపద నందన డాయంబోయి “పద్మనేత్రా! నీచరణపద్మములెప్పుడుఁ గొల్వ యోగ్యత గల్గెనేని నది మహాభాగ్యముకదా! నీవునన్నొక్కని నొల్లవా లేక కామసౌఖ్య వైరాగ్యమే నీమనస్సున స్థిరముచేసికొంటివా? నాకుయధార్థము వచింపుము నావైనొక యంతమాడ్కి నిల్పినమాత్రన మగలసౌభాగ్యము. కుందునా? యేమి బేలా! నాతగుల మాఱిడిపుచ్చకుము. నన్నేలుకొనుము నిక్కమువచింప నేన యారాజ్యమును బాలన సేయుచుంటి. రాజుననెవంబిడి విరాటునకుఁ గూడుపెట్టుచుంటిని. ఇంతయేలకో

నిన్న నిన్ను వేపురు చూచుడ నట్లు త్రోవఁగానొక్కా-
కుఁడుగాని కాదు కూడదనఁ గల్గెనే! పోటకులైన భర్తలు గల
రంటివి వారియలపును జలమును జూచితిగదా! ఇంక నెవ్వరు
గలరు ?

అనిన నవ్వెరింది “వీడు దమకించి యొన్నవాఁడు.
నా యంత్రించుమాటలకు మున్నకదియబడనేని కర్జుంబు దవ్వు”
అని విచారించి, మెత్తపడినయట్లు చూచి; తన హృదయ
మెరింగించురీతి నిట్లనియె. “వలదని యెంతసెప్పిననువిసపుగదా!
వేగపాటున నెల్లెడలఁ దొడరఁ జాతెదవు. విచ్చలవిడిసేత కర్జు
మగునా! విచారము వాంఛకుఁగాని వావియా! నామగలడఁకువ
నుండదు. ఇట్టులగుటంజేసి, యెల్లభంగుల రహస్యంబు గోలు
పోనిరీతి, భగవదీయ వాంఛ కనురూపం బెట్టులో యట్టుల
చేయుము.”

నావుఁడుఁ గీచకుండును బొంగి “ఈ విచారములతో
నన్నిట్టు లేచనగునా! అయినను నీకుంపు సేయవఁడ. ఎయ్యెడ
నెప్పుడెటుల నధిమితస్థితి యగు, తెలుపుము.” అనఁ బొంచాలి
తన యుగుల వాఁడు తగులుట నిశ్చయించి, యనురాగాయత్త
చిత్తవోలె నిట్లనియె. “పగలెల్ల నృత్యముచేసి యుత్తర లోనగు
వారు పోవఁగా, నర్తనశాల యెంతయు వేడ్కకుఁ బట్టగు చుం
డును. అచ్చటికి నీవొంటిమెయి నేటి రేయి వచ్చునది.” నీ
వొక్కడవ యరుగుదేరవలయును. లేకున్న నయ్యెడ నిలుచు
చానగాను. ఇంక మనమిచటఁ బెద్దయ్యఁబ్రాద్దు మసలుటతగదు.
బొమ్ము. నేనును నాపని చేసికొనుచుండు.”

కీచకుండు వికసిల్లుచు, సమయనిర్ణయము నిజచిత్తము నకు నింపుచెంప స్వగృహమునకుఁబోయె. ద్రాపది సముచిత రీతి మహానసశాలలోనికిఁబోయి. భీమునితో నతనిగూఢక్రోధ వహ్నిరగుల్కొల్పుచు “నాకొఱత దీర్చివచ్చితి. ఇంక నీ కొఱతయ గలదు.” అని సమస్తకథయు నివేదించె. భీముండును బరమాహ్లాదంబును బొంది, “వాఁడొక్కఁడే మదాంధ వృత్తి నాట్యశాలకు వచ్చును. వెదకిచూచి నన్నుఁ గని సంగరం బిచ్చు అస్మద్బాహుబలహీనబలుండై చచ్చు. ఇంక విచార మేల? నా బాహుబలమునకు మాటుకొనఁజాలు భుజబలంబు గలిగి చిక్కి, పెనఁగి నన్నొకయింత కినియించెనేని, భూచక్రము సంచలింప, దినమల్లల్లాడఁ, గులపర్వతంబులు కంపింప సముద్రములు ఘూర్ణనమొందఁ గ్రోధముఁ గృతార్థత్వంబు నొందించెద. అని పలుక ద్రాపది సంచలితస్వాంతయై యాతని తీవ్ర క్రోధంబు గుప్తపాదనంబునకు బాధకంబు కాఁగలదని వగచి, “పరులు నవ్వఁగా ధర్మజుండు నెవ్వఁగ బొందఁగా నీవు చేయ నెంచిన పని గూఢవృత్తికి దవ్వగును. అట్టివాఁడు నా యభిమతం బొడఁగూడియుఁ దుదినిష్ఫలమై పోవును. కావున మంచన బాహిరపోవక యుండునట్లు రిపుఁ బరిమార్చవచ్చునేని ప్రయత్నము చేయుము. లేనిచో వలదు.” అన భీముం డిట్లనియె.

“సంకులయాధ సమయమున రహస్య విభేదభయము నా కొదవునా? ఓపినంతవరకు నిగూఢవృత్తితో నాతని బరిమార్పఁజూతు.” పాంచాలియు ‘జయలక్ష్మిఁ గొనుమ’ని దీవించుచు వెడలిపోయె.

అటఁగీచకుండును ఎట్టకేనియుఁ బ్రొద్దుగ్రుంకఁజంద్రాస్త
మయ సమయము దాఁకవేది శంకలేక మందపాభ్యంతరభూమి
జొచ్చె. అంతకుమున్న ద్రావదీభీములచటికి వచ్చియుండిరి.
భీముండు సెజ్జపై బరుండియుండె. పాంచాలి కొంచమోసరిలి
నిలిచియుండె. అందు సమస్త మంధకారావృతమై యుండె.

అట్టియెడఁ గీచకుండు సెజ్జంజేరి కేలుసాచితోడ్త మేను
గఱుపాఱఁగా “మంచి మంచివస్తువు లేరితెచ్చితి. ప్రియంబున
గైకొనుము.” అన రోషకఠినంబైన హస్తముతో భీముండు
వానిఁ దలవట్టి వంచె. వాఁడు గర్వంబున గంధర్వుడను తల
పుతో భీమునిఁబట్టి త్రొచె. ఇరువురును బెద్దకాలము సంకుల
ముగ భయంకరముగఁ బోరిరి. పోరినకొలఁది భీముని బలము
బెరుగఁజొడంగె. కీచకుని లావు తరుగఁజొచ్చె. దానినెఱింగి
భీముండు పల్లవఫలభరితంబగు మ్రాను గూలఁ ద్రోచుభంగి
నూతుఁగూల్చి వికృతపు జావు చంపఁదలఁచి యనయవము
లన్నియు మేనిలోనికి నుగ్గుగాఁ దుఱిమి యొకముద్దగఁజేసెను.

ద్రావతి గూఢముగా ననలముగొని వచ్చి యక్క-జ
ముగ నున్న యాపీనుఁగుఁ జూచి విషాదముతో వెఱగందె.
పిదప భీముని స్తుతించె. అతఁడును దోడ్తోఁజని మహానసఁకరిసరం
బున శరీరప్రక్షాళనంబు చేసికొని కృతకృత్యుండై నిజకయ్యా
తలంబునఁగూర్చుండె.

ఇట ద్రావది “భీమసేనుఁడింతకు వంటయింటికిఁబోయి
నిశ్చింతంబుగ నుండునని నిశ్చయించి సర్వసకాల వెలువడి

కావలివారలం బిలిచి నాగంధర్వపతులు కీచకుం జూపిరని” పలుకగాఁ బెద్దయ్యంబ్రాద్దు పెద్ద గండరనోళమయ్యె.

ఆ కలకల పెరింగి యుపకీచకులు నృత్యశాలఁ జొచ్చి పోదరుని రూకఱినకాయముచూచి పలువిధములంఁ బలవించు చుండిరి. “వీరి చందములు చూతముగాక” యంచు నచటికి వచ్చిన ద్రాపదించూచి యుపకీచకులు మహాహాగ్రకోపులై ఇది గదా ఈతని పాడవడగించినది. పెడకేలుగట్టి దీనినీతని యొడలి వయింబెట్టి కాల్పుట లెస్స”యని రాజాజ్ఞ బలవంతంబునఁ గైకొని సూతుని పీనుగుమీఁదఁ బాంచాలిఁ బెట్టికట్టి పిత్త వనము దెసకుఁ జనుచుండిరి.

పాంచాలి భయభ్రాంతయై “ఓజయ జయంత విజయ జయతేనజయద్బలులారా! అనదనైతి నా కుయ్యానింపును. రక్షింప వేగరావలయు.” అని యతిరావముగా నాశ్రంధన మొనర్చె.

అయ్యెలుంగు భీముండేర్పడ విని వచ్చిచూచి “నిండ్రంత చేయుదురే”యని పరేతభూమికి లంఘించిపోయి, యొక్క మహావృక్షంబు వెఱికి నిలిచియుండె.

వచ్చు నుపకీచకులు ఆ మహాభయంకరమూర్తింగని శవమటఁబారవైచి కలఁగఁబాటిరి. భీముఁడు వారివెంటఁబాటి నూట యేపు రుపకీచకులనుఁ జేతులవీటపోవ నుఱుముసేసె. పిదప శమితక్రోధుండైవచ్చి, పాంచాలీబంధమీక్షంబుగావించి “ఇంకనిచ్చితంబున సుధేష్ఠుని నాసంబునకుం జనుమని, తానును వేటొక్కమార్గంబున మహాననగృహంబున కరుగుదెంచె.

విరాటుండు కీచకానుజులను గంధర్వులచేత నిరవశేషం
బుగా మృతినొందిరని విని సహోదరమరణ శోకాయత్తచిత్త
యైన జీవితేశ్వరినోదార్పి “అమ్మగొడ్డినిఁ బురివెడలి పొమ్మని
నేర్పుకోఁజెప్పుము. లేనిచో నానుందరి కతన నందఱకుఁ జాపు
మూడు” నని యామె నొప్పించి చనియె.

అంతఁ బ్రభాతంబయ్యె. అట మున్న పాంచాలి సచేల
స్నానంబుగావించి, మందమందయానంబులఁ బురంబుసొచ్చి
రాజవీధినరుగుదెంచుచుండె. ఆమెఁజూచి ప్రజలందఱుభయపడి
పాటిపోవుచుండిరి. వారిఁజూచినప్పుడు ద్రావడి మహానసశాల
వాకిటనిలిచి భీమసేనుంగని, కీచకులఁజంపి నన్నురక్షించిన పరమ
ధర్మమూర్తియగు గంధర్వకలికిఁ బ్రణమిల్లుదు” అని కృతజ్ఞత
తెలిపి నర్తనశాలకేగె. అట బృహన్నల సైరంద్రి కిట్లనియె. “
ఆపాపాత్ముల నీచవ్యాపారమును వారు మృత్యుప్రాపితులైన
తెఱుంగును నీపలుకుల నెఱుంగవలయును. చెప్పుము.” సైరంద్రి
సాధిప్రాయంబుగా “కన్యల కాటగఱపుచు సుఖమున్న నీకు
సైరంద్రి యేమయ్యెనేని భేదములేమిగదా నన్నిట్లు స్మృతా
ననంబుతోఁ బ్రశ్నించుటకు మనసొప్పె.” అని కన్యకాజన
పరివృతయై యంతఃపురంబు సొచ్చి, సుభేష్ట కడకుం జనియె.

ఆమెయు భయశోకంబులతో సంభావనచేసి, తల్లీ! నీవు
చక్కనిదానవు. మగవారు ధైర్యరహితచిత్తులు. దీనిఁ దలఁచి
భయమంది నీవలచునెడకు నరుగవలయునని రాజుగారు
చెప్పిరి.” అని యనుజవియోగతాపం బుత్కటంబుగా వెండియు
నిట్లనియె. “బిరుదుగల మగ లున్నారని ప్రతివారిఁ జంపింపఁ

జాతువు. జనములు నీపౌరువునఁ బోవ వెఱచుచున్నారు. మాపురము రాష్ట్రము వీడి యెందైనఁ బొమ్ము.”

పైరంధ్ర యిట్లనియె. “ఇక మూడు దినంబులు మాత్రము నీగృహమం దుండుదును. అంతవఱకు దయతో నియ్యకొనుము. మత్పతులు ఉపకారవ్రతులు. ఈ సరపరికి శుభము లిత్తురు.” సుధేష్ఠయు అంతవఱకు మద్దహంబున నుండ నంగీకరించితి” నని తెల్పె.

ఇది ఇట్లుండఁ గౌరవులు కీచకు వధను విని, చంపిన వాండు భీమసేనుండ గావలయు నని నిశ్చయించుకొని, తేల్చు కొనుటకై సుశర్మయను వానింబంపిన సతఁడు ససైన్యంబుగా వచ్చి విరాటుని గోవులను ముట్టడింప విరాటుఁడు మొదలగు వారు వానితో యుద్ధంబుఁజేయఁ జనిరి.

మఱునాఁడు సూర్యోదయావసరమున దుర్యోధనుఁడు భీష్మ ద్రోణకర్ణాదులతో వచ్చి విరాటుని గోవులను నుత్తర దిక్కుననున్నవానిం బట్టె. పురమునందలి వీరులందఱుసుశర్మతో యుద్ధము చేయుచుండుటం జేసి విరాటుని పుత్రుడగు నుత్తరుఁడు కౌరవసేన మార్గొన నంచి, సారథి లేమికి విచారించుచుండఁ బ్రావదియు సత్రేణంగంతయు నింద్ర తనయునితోఁ జెప్పి అర్జునుం డజ్ఞాతవాస వత్సరం బతీతంబగుట నిరూపించి, కాంచాలి కిట్లనియె. “నీవు బోయి వారలతో మన బృహన్నలకు సారథ్యంబుసేయు సామర్థ్యంబు గలదు. తొల్లి ఖాండవ దహనసమయమున వర్జునునకు సారథ్యంబుసేసి యతని చిత్తంబు జడసె. తత్సాహాయ్యంబునఁ గురుసైన్యంబు జయించుటకు

సంశయంబు వలదనునది. “అట్లునేయను” నని సైరంధ్రి యత్రైతం గంతయు నుత్తరకుఁ జెప్పి. ఉత్తరయు దన యన్నకు దాని నెఱింగించె. ఎట్టకేలకు నుత్తరుఁడు బృహన్నలను సారథిగాఁ జేసికొని, తత్సహాయంబున సర్వకురు సైన్యంబును నోడించి గోవులఁ గ్రమ్మరఁ గైకొనివచ్చె.

అంతకుమున్న భీముని సాహాయ్యముతో సుకర్మాదుల జయించి, కుమారుని శౌర్యము విని సంతోషించు చున్న విరాటునకు ధర్మరాజది యంతయు బృహన్నల ప్రభావమని చెప్పి విరాటుఁడు గోపించి యజాతశత్రుని సారెగొని వ్రేసె. వ్రేటువడి ధర్మరాజుఁడు అటనున్న పాంచాలిదేవజూత. అయ్యింతయు వ్రేటు గంటిందొరగు దుధిరంబు తన యుత్తరీయంబున మెత్తన యొత్తుచుండె. “అదియేల యని విరాటుం డడుగ సైరంధ్రి యిట్లనియె. “పుణ్యాత్ముడగు నీతని రక్తంబు ధరణిపై నెన్ని బిందువులు దొరగునో యన్ని వర్షములు హని పుట్టుటకుఁ జాలక యిబ్బంగిఁ జేయుచుంటిని”

● ఇంతలో నుత్తరుఁడు లోనగు వారందరు వచ్చిరి. విరాటుఁడు తనకు గాఁగిలించుకొని “యట్టి కురుసైన్యము నట్లు లోర్చితివి” అని యడుగ నాతండు తనదేమియు లేదనియు, సంతపని బృహన్నల నెరవేర్చెనని చెప్పి. మఱియు నందరకు సమ్మాదముగా నా బృహన్నలే యర్జునుఁ డని యెఱింగించె. అంత నర్జునుఁడు తనువారి నందఱు నెఱింగించె. అందఱు వరమానంద కందళిత హృదయారబిందులై యొడిరి. విరాటుఁడు పాండవుల నుచితరీతి సత్కరించె.

పదుమూడవ ప్రకరణము

అజ్ఞాతవాసంబు నిర్విఘ్నంబుగాఁ గడపిన మీఁదఁ బాండవులు కౌరవులు యాధ్వసన్నద్ధులగుచుండిరి. సంజయుని రాయ బారము మొదలగునవి విఫలములై పోయె.

అట్టిసమయంబున ధర్మజుఁడు సమస్త పరిజనంబులు పరివేష్టించి, సుఖాసీనుండై యుండి శ్రీకృష్ణునితో నిల్లనియె. “ఇది మిత్రకార్యంబు చక్కఁజేయుటకు సమయము. మాయంశమగు ధరిత్రి సుయోధనునితోఁ బోరాటదక్కి యనుభవించవలయునని యున్నది. కావున నీవు ధృతరాష్ట్రనాద్యకుఁడని తగినమాటలాడి తెలుగు సేయవలయును. తుదకు మాయేపురకు నయిదూర్ణిచ్చినఁ జాలు సంతినని చెప్పము.”

కృష్ణుఁడును దానికొడంబడియె. భీమాష్ట్రున నకులులును సమ్మతించి, తదనుకూలముగా తమతమసందేశంబులు తెలిపిరి. ఒక్క సహదేవుండుమాత్రము సంధికొడంబడకయుండె.

అయ్యవసరంబున ధర్మనందనుని పలుకులు హృదయతాప మొనరింపఁగా మోమునదైన్యముదోవఁ, బాంచాలి శ్రీకృష్ణునితో గద్గడకంఠియగుచు నిల్లనియె.

“అంతలంతలుసేసి సంజయుని చేత రాయబారమంపిరి. దానికి యుధిష్ఠిరుఁడు ప్రియమంది, యయిదూర్ణిచ్చినఁ జాలు ననుచున్నాఁడు. ఈ యయిదూర్ణునేని సుయోధనుఁడిచ్చునా? ఈయకేది? ఈయక యాతఁడంత నిర్దయాడై యన్న దమ్ములనేచునా! ఆతమ్మునిమీఁదఁగల కూర్మిపేర్కచేత నీయన్న

గారు తాను మునుకడ్డబన్నములు సైచకుండునా? రాజ్యము భాగములేక యేదో యొక రీతి నొడఁబాటుచేసికొనిన తోకులు చాలమివెట్టరా? పెంపేదనట్లుగాఁదమకిట్టితక్కువలు రూపించుకొనుటయేలకో? సంధివారికేగదామేలు! వీరుకొరపులసాధింపఁజాలరా! వాస్తవముగాఁ బోరుటకుఁ దలంపున్నచో నిపుడు శంకింపనేల? ఏతప్పైన సైరించుటకు వారు బ్రాహ్మణులా యేమి?

ఓటమి భయము సుయోధనుని చిత్తమునందు లేదు. నీ రాయబారమువలన నేమి ప్రయోజనము? మీఁదు మిక్కిలి వాని దురభిమానము వృద్ధియగును. సరియె. నీవు పోయినను వారు సంధి కొడంబడరనుకొనుము. అప్పుడేని పాండవులు పోరున కిచ్చుగింతురా! లేక మరలఁ గానలకు ముక్కుమూసికొని మునీశ్వరులై పోవుదురా?

నే నిట్లు మాట్లాడుచుంటిసని కోపింపకుము. నీవు పాండవులు విచారించి మనకార్యము మీ సుజనత్వము చెడకుండునట్లు కురువర్గముతో సంధి చేసికొనుఁడు. నాకేల?

నేను జిత్తమునందు మాటల నిల్పఁజాలక నూటటనోరిదాననై పెక్కులు కాఱులు ప్రేలుచుంటి. వినుఁడు.

చ. వరమునఁబుట్టితక భరతవంశముఁ జొచ్చితి నందుఁ బాండు భూ
వరుసకుఁ గోడలైతి జనకంద్యులఁ జొందితి నీతివిక్రమ
నీరులగు పుత్రులన్ బడసితిన్, సహజస్మృతప్రాపుఁ గాంచితిన్
సరసిజనాభ! యిన్నిటఁ బ్రకటికి పెక్కినవాన నెంతయున్.

అట్లుంగాక—

ఉ. నీవు మధుద్రకంటఁ గడు నెయ్యము గారవము దలిర్ప నం
భావన నేయు దిట్టి ననుఁ బంకజనాథ యొకండు నట్టి రాజమా
యావభృథంబునందు కుచియై పెనుపొందిన వేణి వట్టి యీ
యేవురుఁ జూడఁగా సభకునీ డ్చెఁ గులాంగన నిట్లొనర్తులే.

ఉ. ఆసభ కేకవస్త్ర యగునట్టి ననుఁ గొనివచ్చి నొందు దు
క్వాసనుఁ జూచుచుక బతులసంభూతై తరు చేష్టలేక నా
యాసలుమాని చిత్రముల యాకృతి నున్నయెడల ముకుంద ని
క్వాసమునోడ నిన్ గొలువవచ్చె మనం బదియం దలంపవే?

చ. ఆరయమిఁజేసి కోడలన కప్పుదు దానిగఁ జేసె నమృత
పురుషునిపాలికిం బతులు వోవఁగ వీరలతోన యేను జె
చ్చెరఁ జని కోటరంబు దగఁ జేయుదునో? యటుగాక పొడిమై
వరపుడ తాపిచేయుచునో వారికి మౌన నిశ్చయింపుమా?

అని బంధురమైన క్రొమ్మడినుండి వెండ్రుకలు వీడ్చి,
వల చేతఁబూని, మనంబున విషాదరోషములు పొంగఁగా
దిగ్గన లేచి యార్తమూర్తియై బాష్పములు కృమ్మకొను
చుండ, మహాభుజంగమో నావిలసిల్లు వెండ్రుకలు కృష్ణుని
ముందుపెట్టి వెండియు నిట్లనియె.

కం. “ఇది దుస్ససేమ వ్రేళ్లం

దలితి సగము ద్రెవ్విపోయెఁ దక్కినయవి కా

రవులకడఁ దీటు మూటల

యవసరమునఁ దలపవలయు నచ్యుత వీనికా.

ఈ వెండ్రుకలువట్టుకొని యీడ్చిన యాదుశ్వాసనుని
తను వింతలింతలు తునియలై చెల్లాచెట్లై రూపతీయున్నఁ
జూచి యదుగారుగాక! మఱియొకవిధమున నారునదియా యీ
చిచ్చు! ఇన్ని బన్నములు వడిన ధర్మనందనుండును, నేనును,
రాజరాజ పీనుఁగు గన్నారఁ గాంచమేని భీముని బాహుబలం

చింకేల! కాల్పనా? గాండీవమును నొక విలైపుడుఁ బట్టుకొని యాండు నర్జునుని విక్రమమేల! మండింపనా?

ఇంతకాలము నామదిలో నీయల్క-నాడిలో పెద్దచిచ్చు గట్టుకొన్నట్లు నిల్పితి. దుష్ట నిగ్రహబుద్ధితో జగంబులఁగాంచు నట్టి తోఁబుట్టువపు నీవును, దేజమునఁబొల్చు భర్తలును గలుగగా నా యా చిచ్చునకు నాటుపెన్నదును బుట్టదా.”

అని యెఱుంగు రాలుపడనేడ్చిన యాజ్ఞసేనింగని కృపా యత్తచిత్తుండై శ్రీకృష్ణుం డూరార్చి, కూర్చుండ నియమించి కన్నీరుడుడువను బెన్నిటివేణిముడువను దగువారి నియోగించి యమ్మానినితో నిట్లనియె.

“పోదరీ! నేనుండఁగా మ్రుచ్చిర నేల! నాకుభీమార్జునులు తోడుగాఁగ ధర్మనుతుండు వంపఁగా నీకుమెచ్చుగా శత్రు సంక్షయముఁ జేయుదు. మణియొక విధములేదు. దురాత్ములగు కొరపులింతకే యుర్వియిత్తురా? ఇప్పటి నీయేడ్పుల కొలఁదియె కురురాజపుత్ర కళత్రంబుల యేడ్పులు. వానినిఁ గలకలనవ్వుచు వినడికాలము సమీపించినది. యముని మహిషము ఘంటికా నినాదములువిన గుతూహలముగల కొరపులకుసంధికార్యములు శాంతవచనములు నిష్ప్రములగునా! ఇది విధినియతి. మేరువుతిరిగి నను దప్పకు. నా పల్కునది వినము. త్వరలో రిపుక్షయంబు చేసి పాండుకుమారుల రాజ్యక్రీ సమేతులగుదురు. నీవు జాతువు. ఇం దసత్యములేదు.”

ద్రాపదియుఁ దేలుకొను చిత్తవృత్తితో నేడ్పుడిగఁ కాంతింబొందె.

మరునాఁడరుణోదయంబున శ్రీకృష్ణుండు పాండవ సందేశములంగొని కరినగరోన్నుఖుండయ్యె. అందుదుర్యోధను నితోఁజెప్పవలయు మాటలన్నియు జెప్పె. సంధివ్రయత్నములు విఫలములయ్యె. పాండవ కౌరవులు యుద్ధసన్నద్ధులైరి. పదు నెనిమిది దినములు ఘోరరణంబు జరిగె. కౌరవ పక్షంబున భీష్మద్రోణ కర్ణాదులు నిహతులైరి. తుదకు దుర్యోధనుఁడను భీము గదాఘాతంబునఁ దొడలు విడిచి పడియుండె. ఈ వార్త నెఱివ ప్రదేశంబున మెలం గుచున్న యశ్వత్థామ కృపాచార్య కృతవర్మలు విని పత్వరంబు నటకుఁ జనుచెంచి, దుఃఖిస్తుండై పడియుండియు నొప్పుదొరుఁగక యున్నదుర్యోధనుని చుట్టు దూలు మేను లతో నాసీనులైరి. అందు గురునందనుం డరుణ నేత్రుండై పాండవుల యెడ నీసును రోషంబునుజూచి యవుడుగఱచి కతి నాక్షర కలితంబుగా “ఇదెవోయి భూమి నపాండవముఁజేసెద. పనుపుము” అనిన దుర్యోధనుండు హృష్టుండై గురునందనునకు సర్వ సేనాధిపత్యాభిషేకం బాచరించె. ఆ రధికత్రయంబు వ్రతిజ్ఞ నిర్వహణార్థము జనిరి.

అంత సర్ధరాత్రమున నశ్వత్థామ కృపకృతవర్మలతోఁ జాండవశిబిరంబు కరిగి ధృష్టద్యుమ్నుండాదిగాఁగల పాంచాల లోకంబును, దక్కటి భూపాలురను ద్రావడీ తనయాలను, నుఖ నిద్రజెందువారిని, వధియించి చేర్చియార్చె. తోడో భీకరా కారుండై దుర్యోధనునియొద్దకుఁజని పాండవులను గృష్ణసాత్యకు

జను దప్పు మిగిలినవారందఱు హతులై”రని చెప్పి యశ్వ
త్థామ కృష్ణకృతవర్మలతో రయగరిం జనియె

సూర్యోదయంబయ్యె. శిబిరంబున కనతి దూరంబున
నున్న పాండవశౌరి సాత్యకుల కీవార్తఁ దెలిసె. పాండవులు
బంధుమిత్రపుత్రాదుల దుర్మరణంబునకు వగలంబొగిలిరి. అంత
ధర్మజుండు ద్రౌపదిని దీసికొనిరా నకులుంబుఁచె. అతండు నుప
స్థావ్యుఁబునకు జని నుత సోదరమరణ ప్రకారం బాతన్వికి విని
పించె.

ద్రౌపది నోరెండఁ బలవించుచు, నరుగుదెంచి, యధిక
శోకాక్రాంతయై యార్తిఁగూరి యాక్రందనంబు సేయ నకులుం
డొయ్యన యయ్యంగన నరదంబుడించె. తోడనవచ్చిన వనితా
జనంబు లవతరణంబు సేసిరి. అంత ద్రౌపది పెనుమంచునఁ
జెంపఱినవనజంబునుబోలెనత్రుకణపరీతాననము చెలువెడలగాఁ
బుత్రులఁబనపుమఁ జరణములు తొట్రుపడుచుండఁ గొన్ని
యడుగులువచ్చి, వసుధాతలంబున వ్రాలె. వాయునందనుం
డౌ మగువం గ్రుచ్చియైతిధర్మనూను సమీపంబునకుఁ దెచ్చె.
అమ్మగువ మగుడ నిలంబడి యమ్మహిపతి యాననం బాలో
కించి, యెలుంగు రాలుకడఁగా“సంపదకు నొప్పుగునెట్లు బలగం
బయి నీయొద్ద నాపుత్రులు మెలంగఁ జూడఁ జాలనైతి. విక్ర
మోజ్వలఁడగు సుభద్రాపుత్రుండును వమ్మయిపోయె. అనూన
సంపదలు గలిగినను మనకా కుమారులమఱువఁగా వశమగునే”
అని యప్పు డశ్వత్థామోద్దామరణకరణ స్మరణంబు తన చిత్తం
బుతలపెట్టఁ గోపంబుదీపింప నాసినయై “భూపా! నిద్రా

సక్తుల నానుతుల ముట్టికొని గురుతనూజుడు కూరతఁ దెగ
టార్చె. అది యారని చిచ్చై నామదిని గాల్పఁ దొడంగుచున్న
యది. దీని మాన్ప నుపాయంబు మఱియొందులేదు. అయ్య
దయుని నామమడవలయును. వేగంబ వాయుసుతుని బనిచి
నేడటు సేయింపవేని నేను బ్రాయోపవేశంబున నీకాయం
బుపేక్షింతు.” అనియె.

అప్పునుజవతి యమ్మానిని కిట్లనియె, “పోరమృతిఁ
జెందిన సుతసోదరులు పుణ్యపురుషోచిత నుగతులుగనిరి. వారి
కై వగలఁజేద్దుడుటేలగి నీకువశమించుటక ర్తవ్యంబు. అశ్వత్థామ
యొనర్చిన పరాధవంబునఁ బుట్టిన కినుక వాని సమయింపక
పోదు. వాఁ డడవిఁగలసినవాఁడుగానోపు. సమయించుట
నీకెట్లెఱుంగనగు. చెప్పము” అనిన నప్పాలఁది “అన్నాపాత్తు
నకు సహజంబైన శిరోమణి కలదు. దానిని దెచ్చియిచ్చిన
జూచి జీవంబుతో నుండెడి” అనుచు బవమానతనయాని దన
పాణితలంబున సంస్పర్శించి క్షత్రధర్మము గైకొని, రయంబుమై
వరిగి, గురుపుత్రుని ముట్టించువుము. నామది కనలుడిపి నన్ను
రక్షింపుము. మఱియుఁ జతుగృహదాహ సమయమునఁజూపిన
పాదుషంబుతో, హిడింబాసురుఁడు వచ్చినయపుడు గైకొన్న
నిష్ఠురతతో, యక్షులు పొదవినపుడు వాటించిన దోర్బల
వ్యాప్తితో గీచకుని యేచినయెడఁ బూనిన విక్రమస్ఫూర్తితో
జని మనల గెలిచితినిని గర్వించుచున్న యశ్వత్థామను గీటడం
గింపుము.”

అనినవిని యగ్గురునుతుదెసం బొడమినయమర్పంబున
మేనువొంగ భీమసేనుండు ద్రువదనందనతో ధర్మనందనుండా
డినమాట లశ్వత్థామపైఁబోవుట కనుమతిగా సంతరంగంబున
నంగీకరించి, కోడండగదాదండాది హేలిసంజన్మంబైన రథం
బెక్కి- గురుతనయాది యోధవరుల యరదంబుల చొప్పు వట్టి
కొని, త్వరితగతిం జనుచుండె.

ఆరని వెనువెంట శౌరి ధనంజయ ధర్మరాజాదులు సరి
గిరి కొండాకసేపునకు సమీరనందనస్యందనంబును గూడికొని,
వారందఱు భాగీరథీతీరంబున నొకచో గురుపుత్రుం గాంచిరి.
పాండవులను గృష్ణునిజూచుటతోడో వారల దివ్యాస్త్రవేదిత్వం
బూహించి తలంకి యశ్వత్థామ బ్రహ్మశిరోనామకంబను దివ్యా
స్త్రంబుదలంచి దాని పాండవులపైఁ బ్రయోగించె. కృష్ణుని
మనువున నర్జునుండును దానిమఱిలంప బ్రహ్మస్త్రంబు ప్రయో
గించె. ఆరెండు బ్రహ్మస్త్రము లవనివ్యోమములందునిండి రవి
వహ్నులవలెఁ బోరుమఁ ద్రిలోకత్రాసంబు గావించుచుండె.
ఆపుడు మాధవునాజ్ఞచే నర్జునుఁడు బ్రహ్మస్త్రద్రవ్యంద్వంబు
నుకసంహరించి, ద్రోణనందనేఁబట్టుకొని, బంధించె. వారందఱు
శిబిరమునకువచ్చి మహాపాశబద్ధుడగు గురునందనుని ద్రౌపదికిఁ
జూపిరి. అశ్వత్థామ లజ్జాపరాజ్ఞుఁడై యుండె. సుస్వభావ
యగు ద్రౌపదిదయాంతఃకరణయై యాతనికిఁ మ్రొక్కి-యిట్లనియె.

మ॥ “పరగన్ మామగజార లలిదఱును నాన్ బాణప్రయోగోప సం
హరణాద్యాయుధ వికృతలన్నియును ద్రోణాచార్యుచే నభ్యజిం
చిరి, పుత్రాకృతి నున్న ద్రోణుడవు, నీచి తంబులో లేకనాం
గరుజాసంగము లేక కిన్యనుకులన్ ఖండింపఁగాఁ బాడియే!

కం॥ భూసురుడవు బుదిదయా

భూసురుడవు, కుదర్థిరభట సంక్షోభా

గ్రేసరుడవు శికుమారణ

మాసురకృత్యంబు ధర్మమగునే తండ్రీ!

కా॥ ఉద్రేకంబునరారు, శస్త్రధరులె యుదావనివలేరు, శం
అద్వైహంబును నీకుఁజేయరు బలొత్పేకంబుతో; జీకటిన్
భద్రాకారులఁ జిన్నపాపల రణపాథక్రియాపీనులన్
నిద్రాసత్తుల సంహరింప నకటా నీచేతు లెట్లాడనో!

ఉ॥ అక్కట పుత్రితోక జనితామలభార విమణచితన
వాక్కుచున్నభంగి వినుబోరఁ గిరిటిని బదుఁ జేసి నేఁ
విక్కిడి కీడ్చితెచ్చుట సహింపనిదై భవదీయమార నేఁ
డక్కడ నిట్టితోకమన నేక్రియ నేడ్చుచుఁ బొక్కుచున్నవో."

అని కృష్ణార్జునులఁజూచి యిట్లనియె, "బ్రాహ్మణహింస
పాపము. కాన విభ్రవధ మానునది.

ధర్మంబును నేకరుణంబును నిర్వ్యభికంబును, సమం
బును శ్లాఘ్యంబును నగు నీ ద్రౌపదిపలుకునకు నందఱు సమ్మ
తించిరి. మొదట సమ్మతించకయుఁ బిదప వాయుసుతుండొడఁ
బడియె.

అంత గృష్ణానుమతంబున ధర్మనుఁ దత్వత్థామ శిరోజము
లు దఱుగి, మహారత్నమును బుచ్చుకొని, యాతని బంధవిము
క్తినిఁ జేసె. ఆశ్వత్థామయు సిద్ధితితో నొడలి గబ్బుచుడి
చనియె. ఆరత్నమును ద్రౌపది ధర్మజానకిచ్చె. ధర్మజాను
చానిఁదాల్చి యుదయరాగ సముజ్వల చంద్రబింబంబున
జొల్చు పూర్వశైలంబువోలె నొప్పారె.

పదునాల్గవ ప్రకరణము

పాండవులు యాధ్ధనిహతులైన సకల బంధుమిత్ర జనంబులకు నుదకకర్ణంబు చాచరించి గంగాతీరంబున నశుచిత్వం బపనయించుటకై యొక్క సమస్థలంబునఁ బటకుటీర సంవిధానంబు చేయించి నివసించుచుండిరి.

అందులకొకనాఁడు పారాశర్యుండేతెంచి ధర్మరాజుతో సకలజనప్రియహితంబగు వృద్ధీరక్షణంబు నీకుఁ శులధర్మంబై కర్తవ్యం బగుట యుజ్జ్వలమైనదా?

యనుడు సమ్మునిండునకు సమ్మునిజేంద్రుం డిట్లనియె. “ప్రేమతోఁ దొడలపై నిడికొని కాల్యమున మమ్మువలాలించు భీష్మునిజంపుకొంటిమి. అత్యల్ప కాల భోగ్యమగు నీ రాజ్యమున కాశించి యనల్పకీర్తిఘనండును జరతసింహాకల్పండును నగు మాపితామహుని ద్రుంచిన మా మనము లింకను వగలఁ జివుకకున్నయవిగదా?

మఱియు రాజ్యలాభలోభరతుడనై యత్యంత పాపాశ్చర్యకర వాక్యంబులాడి గురుని గూల్చినేర్చిన క్రూరాత్ముడను. నేనేగతికిఁ బోవుదునో.

మహావీరుండును, దానవీరుండును నగు కర్ణుని మా భ్రాతను జంపించి, పాలించు నవనీరాజ్యమును మాకు నాతురత సేయఁగాని సుఖము నొసంగునా?

మీదు మిక్కిలి సుభద్రారసయుని ద్రౌపదీ తనయులను జంపుకొంటి. ఇది తుంతర్యముగాని దోషము. ఇంక ద్రౌపది గృహభారము నిర్వహించ నట్లోవును?

ప్రామోదవేళముచేసి యితరులు దొంగలు తలంపు గదిరెడి. సంతాపాయత్తదిత్తుడను. “పాపమకటకటా” యని పోనిండు. రాజ్యపరిగ్రహ పరత్వంబు మచ్చిత్తంబునం గలిమిం జేసి కిల్బివంజంత్యంతంబు నాచరింపవలసె. పరిగ్రహ దోషంబు పరిగ్రహత్యాగంబునంగానిపోదు. తక్కినసోదరులు రాజ్యం బేలుకొందురుగాక! నేను గాననంబునకుంజని మునిజన సంతా శంబున నుఖనై యుండెద.

ధర్మజుని బుద్ధింద్రుడు సోదరులు నలువురు ప్రయత్నించిరి. పెక్కురు మునీశ్వరులు, దర్శనాగతు లుపదేశించిరి కాని ధర్మజుఁ డెప్పటి యట్ల చింతాక్రాంతుఁడై యుండెను.

తదనంతర మతనియెడ సవిశేషబహుమానయు, నతని చేత సంతోషోపలాలితయు, ధర్మాధర్మనిదర్శనశీలయు నగు పాంచాలి యన్నరేంద్రు నల్లనచేరి, యాతని వదనంబున నిజ విశాలలోచనరోచులు పరంగ, వినయం బాననంబున నశిశ యిల్లంగా నిట్లనియె. “మహాత్మా! శోకాన్నిచే సాగయు నీ తమ్ములను వాక్యామృతమునఁ దేర్చుము. కానలయందుఁ ద్రిమృతునాఁడు వీరాయాసములు పడుటచూచి “నుయోధనుని జంపి భోగయాగత్యాగంబుల నలుపుదను”ని యూరడించు చుండువాడవు గదా! ఇప్పుడు వారల నుడికింపఁ దగునా? ధర్మ సత్యములను నీకంటె నెఱిగెడువారు కలరా?

మఱియు సరేంద్రునకు మనస్సు పేదయగుట ధర్మపు గాదు. అతండు శిష్టుల రక్షింపను, దుష్టులశిక్షింపను నర యాపమునఁ బరగడి పరదేవత. అటుగావున రాజవగు నిన్నుఁ

బరాభవించిన యాదుష్టులు భవత్ప్రకృపశిఖః గ్రాగిపోయిరి.
దీనికై వగవేల!

అదియుంగాక నన్నుఁ దలకట్టియూడ్చిన తప్పును దనదు
తొడలు నూపిన తప్పును, నికృష్టవచనములఁ దఱచిన తప్పును
దుశ్శాసన దుర్యోధన కర్ణులయందుఁ గాంచి, వారి దండించితివి-
ఇందుఁ గల్గెమం బేమిగలదు?

దండార్హులను దండింపని పక్షముననే నుమీ! భూ
విభుఁడు గొప్ప కిల్చిషము వొందుట."

అని యంతనిలువక చనువు మెఱసి మేలంపుజందంబునః
ఉ॥ వైదికధర్మచాకి జనవత్సల సీమడిఁబట్టుకొన్న య
శ్వాదము హీనమానవు మనంబున బుట్టినవెట్టివోలెన
శ్వాదులఁదీర్చుటొప్పుదు నిజానుజరముమీఁదఁ గలున
త్యాదర సాంద్రసారకరుణామృతి మానఁగనిమ్మ నెప్పుడిన్.

మఱియు నాయట్లిడుములఁ బడిన యంగన లెందైనఁ
గలరా ? అట్టి నేనును నీకు ధర్మాపాయము గలుగునని గృహ
ధర్మవృత్తిఁ బాయకుంటిని.

దీనికింత చింతయేల ? తమ దురితమునఁ గారవులు
తా రెఁసిరి. దానఁ గల్గెమ మేమి గలదు ? భూభారము
జహింప లెమ్ము. బహుయజ్ఞారంభణ మఖలహితముగా నాచ
రింపుము. దేవపూర్వదేవగురువులు పలికిన దండనీతియందు నీవు
పరిణితుఁడవు. నీకు జెప్పవలయున దేమి ? " అని పలికె.

అంత నెట్టకేలకుఁ బలువురు బోధింపఁ జిత్తంబు కలంక
దేటి కొంతేయాగ్రజుండు రాజ్యభారనిర్వహణోత్సాహం బంకు

పంపగా కళిరావగ సమయకమలంబు ననుకరించు వాసనంబుతో నందలి మునివర్యులకుఁ బ్రదక్షిణంబును, బ్రాహ్మణును నాచరించి వారలవలన వివిధాశీర్వాదంబులం బడసి వెలింగె. వారును నిజస్థానంబులకుఁ జనిరి.

మఱునాఁడు ధర్మజుఁడు కల్యణంబునఁ గాలోచిత కృత్యంబు లాచరించి, ధవళానులేపన మాల్య వస్త్రాభరణంబుల నలంకృతుడై, షోడశధవళహరులఁబూన్చిన రథంబెక్కి, ధృత రాష్ట్రుని నతని దేవినిఁ బ్రభూతాందోళికారూఢులంజేసి పురస్కరించుకొని, విమరుండు కుంతీ ద్రావదీ ప్రముఖ స్త్రీజనంబుల నందలంబుల నిడికొని వెనుక నడువ, నరేంద్రులు నానా మాఖంబునఁ దమతమ సేనలతోడం గూడం గొలిచి చను దెంచుచుండ, బ్రయాణించి కరినగరంబుసేరి మహావైభవంబు మెఱయ నభిషిక్తుడై సుఖముండె.

పదునేనవ ప్రకరణము

జయశ్రీ యుల్లసిల్ల ధర్మజుండు ముప్పదియైదు వత్సరంబులు ప్రజానురంజకముగా రాజ్యపాలనం బొనర్చె. ఆనంతర సంతృప్తమున శ్రీకృష్ణుని పరమానందపద ప్రాప్తియు, బలభద్రుని యనంతత్వసిద్ధియు, సకల యాదవ మాసలాహవ ప్రకారంబును నెఱింగి ధర్మజు మహాప్రస్థానంబునకు మదియెలయఁ దదృష్టాంతంబు ద్రావడికి, సోదరులకు నెఱింగించి వారికి నదియ, హితంబును, సభిమతంబునని యెఱింగి, యభిమన్యు పుత్రునకుఁ బట్టముగట్టి, ధౌమ్యాదివిప్రులకుఁ దృప్తిగా బహువస్తుకోటులనొసఁగి బతులుదేరె. భీమార్జున నకుల సహదేవులను ద్రావదియుఁ గ్రమమున ధర్మజు ననుగమించి చనుచుండిరి.

అక్కురువంశ వరులను జూడ జౌరజనంబు లాబాల వృద్ధంబుగావచ్చిరి. తత్సమయంబు జూదమునాఁడు వెడలి వారిరిగెడు సవసరమును బోలియుండె. ప్రజలందఱు వారి మెంబడించి యరుగుచు ధర్మరాజును “నిలుమ”ని ప్రార్థించుచుండిరి. ధర్మజుండు తలవాంచి సోదర ద్రావడీ సహితుండై వెడలుచుండె. ఇట్లు ప్రజలందఱుఁ గడుదవ్వరిగి తనువులు మూలఁగా వారికిఁ బ్రదక్షిణ ప్రణామంబు లాచరించి, వారి వీడ్కొని యట్టణంబు సేరంజనిరి. పాండవులును ద్రావదియును పవాసప్రతముతో భాగీరథీప్రాంతమునకుఁ జని, యంత నుండియుఁ బ్రాజ్యుభివర్తనంబు గైకొని, యోగబలంబున నరిగి

గిరి సరి దరణ్యంబు లనేకంబులు గడచి పూర్వసముద్రతీరంబు
సేరిరి. తదనంతరము దక్షిణాభిముఖతః దలకొని భూవ్రదక్షి
ణంబుగాఁ బడమర మొగమై వచ్చి మ జలనిధితీరంబు సేరిరి.
అటనుండి యుత్తరము నడచి హిమాచలము నతిక్రమించి
యోగబలముచేత గతభేదులై మేరుసమీప భూమికిం జనిరి.

అందు నతిసత్వరగతిఁ బ్రయాణించుచో నొకచోఁ
బాంచాలరాజపుత్రి యోగమెడలి మేదినిం బడిపోయె. క్రమ
ముగా సహదేవ నకులార్జున భీములును పడిపోయిరి. ధర్మజాఁడు
ఇవి ఏమియు లెక్కచేయక స్వర్గమును చేరెను.

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

